

నాటకాలు

భక్తి, జ్ఞాన, పురాణ, జానపద

భక్త తుకారామ్

సదాశివ సమారంభం

గురు దక్షిణామూర్తి

గురు వేదవ్యాస మహర్షి

గురు కౌశిక మహర్షి

గురు నారద మహర్షి

గురు వాల్మీకి మహర్షి

గురు శిక్షవృక్ష

శంకరాచార్య మధ్యమాం

గురు దత్తాత్రేయ

గురు బాలాదే

గురు గౌరీమ బుద్ధ

గురు ఆదిశంకరాచార్య

గురు రామానుజాచార్యులు

గురు జ్ఞానేశ్వర్

గురు రవిదాస్

గురు కబీర్ దాస్

గురు చైతన్య మహా ప్రభువు

గురు నానక్

గురు రాఘవేంద్ర స్వామి

గురు పీఠ్యహ్లాంద్ర స్వామి

యోగి వేమన

అస్మదాచార్య పర్యంతం

గురు శ్రీలింగ స్వామి

గురు లాహిరీ మహాశయి

గురు రామకృష్ణ పరమహంస, అమ్మ శారదాదేవి

గురు వివేకానంద

గురు హాయి బాలా

గురు ఆరబింద్

గురు రమణ మహర్షి

గురు యోగానంద

గురు భక్తవేదాంత ప్రభుపాద

గురు మళయాళస్వామి

గురు విద్యాప్రకాశానందగిరి

గురు చంద్రశేఖర పరమహార్య

వందే గురుపరంపరాం...

నన్ను “నేను” తెలుసుకోవటానికి

నన్ను “నేను” మార్చుకోవటానికి

“నేను” గా ఉండటానికి

మరియు అత్యుత్తమ జీవన విధానానికి

కావలసిన భక్తి,జ్ఞాన,కర్మ,ధర్మ సమాచారం ఒకేచోట తెలుగులో ఉచితంగా!

సాధారణంగా వేదాంతం తెలుసుకోవాలనే కోరిక వుంటుంది, కాని గ్రంథాలు అందుబాటులో లేవు. ఇంకొకరి దగ్గర గ్రంథాలు వుంటాయి, కాని జిజ్ఞాసువులకి ఎక్కడ ఉన్నవో తెలియదు. అలాగే కొన్ని లైబ్రరీ లో కొన్ని రకాల పుస్తకాలు మాత్రమే లభ్యం అవుతున్నాయి, అంతేగాక విలువైన గ్రంథాలు సరైన సంరక్షణ లేక కనుమరుగైపోతున్నాయి, కనుక మన అందరి కోసం భారత ప్రభుత్వం పురాతన ఆధ్యాత్మిక గ్రంథాలను సంరక్షించే నిమిత్తం ఎంతో శ్రమతో కంప్యూటరీకరణ ద్వారా ఒక చోట చేర్చుతూ ఆన్ లైన్ చేయటం జరిగింది. ఇటువంటి విలువైన జ్ఞాన సంపదను మరింత సులభంగా అందుబాటులోకి తీసుకురావటానికి సాయి రామ్ సేవక బృందం ఉడతా భక్తి గా ఇప్పటివరకే దాదాపు 5000 పుస్తకాలను వివిధ వర్గాలుగా విభజించి PDF(eBOOK) రూపంలో ఆన్ లైన్ లో ఉచితంగా అందించటం జరిగింది. కనుక ప్రతి ఒక్కరు ఈ సదవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకోగలరు. ఇందుకు సహాయం అందించిన భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్(డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా <http://www.new.dli.ernet.in>), ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్(<https://archive.org>), గూగుల్ వెబ్ సైట్(<https://www.google.co.in>), మైక్రోసాఫ్ట్ వెబ్ సైట్(<http://www.microsoft.com>) కు మేము ఋణపడివున్నాము.అలాగే ఇటువంటి బృహత్తర కార్యక్రమానికి పెద్ద మొత్తం లో గ్రంథాలను అందించిన తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానమునకు కూడా మనం ఋణపడివున్నాము. సాయి రామ్ సేవక బృందం కోరుకొనేది ఒక్కటి, ప్రతి ఇల్లు ఆధ్యాత్మిక జ్ఞాన గ్రంథాలతో నిండిపోవాలన్నదే మా కోరిక.

ఈ గ్రంథాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, దిగుమతి(డౌన్లోడ్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

- 1) భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్: <http://www.new.dli.ernet.in> లేక <http://www.dli.ernet.in>
- 2) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్: <http://www.sairealattitudemanagement.org>
- 3) సాయి రామ్ గూగుల్ సైట్: <https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement>
- 4) ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్: <https://archive.org/details/SaiRealAttitudeManagement>

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞం పై గల సలహాలు,సూచనలకు సేవక బృందాన్ని సంప్రదించుటకు: sairealattitudemgt@gmail.com

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సమాచారం: <https://www.facebook.com/SaiRealAttitudeManagement>

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సంబంధ వీడియోలు: <https://www.youtube.com/user/sairealattitudemgt>

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞంలో ప్రతి ఒక్కరు పాల్గొని, ఈ అవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకొని,మీరు సంతృప్తులైతే మరొక సాధకునికి, జిజ్ఞాసువులకు మార్గం చూపించగలరని ఆశిస్తున్నాము. మీరు చదువుకోవటంలో ఏమైనా ఇబ్బంది కలిగితే సేవక బృందంను సంప్రదించగలరు. ఒకవేళ మా సేవలో ఏమైన పొరపాటు వస్తే మన్నించగలరు.

ఈ గ్రంథపు భారత ప్రభుత్వ డిజిటల్ లైబ్రరీ గుర్తింపు సంఖ్య: 2020010004390

గమనిక: భక్తి,జ్ఞాన ప్రచారార్థం ఉచితంగా eBook రూపంలో భారత ప్రభుత్వపు సహాయంతో ఇవ్వడం జరిగింది. ఈ గ్రంథముపై వ్యాపార,ముద్రణ హక్కులు రచయిత,పబ్లిషర్స్ కి గలవు, కనుక వారిని సంప్రదించగలరని మనవి చేసుకొంటున్నాము.

SaiRealAttitudeManagement(SAI RAM) - సాయి నిజ వ్యక్తిత్వ నిర్వహణ(సాయి రామ్)

* సర్వం శ్రీ సాయినాథ పాద సమర్పణమస్తు *

భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ - డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా

<http://www.new.dli.ernet.in>

Digital Library of India: Inc. X

www.new.dli.ernet.in

Digital Library of India

Hosted by: Indian Institute of Science, Bangalore in co-operation with
CMU, IIT-H, NSF, ERNET and MCIT for the Govt. of India and 21 major participating centres.

Home Vision Mission Goals Benefits Content Selection Current Status People Funding Copyright Policy FAQ RFP

Books Journals
Newspapers
Palm-Leaves (Manuscripts)

Title:

Author:

Year: to

Subject: Any Subject

Language:

Scanning Centre: Any Centre

[Presentations and Report](#)
[Statistics Report](#)
[Status Report](#)
[Feedback](#) | [Suggestions](#) |
[Problems](#) | [Missing links or](#)
[Books](#)

Click [here](#) for PDF collection
DLI MIRROR at IUCAA Data Center PUNE

For the first time in history, the Digital Library of India is digitizing all the significant works of Mankind.

[Click Here to know More about DLI](#) ^{New!}

Books	Journals	Newspapers	Manuscripts
<ul style="list-style-type: none"> Rashtrapati Bhavan CMU-Books Sanskrit TTD Tirupathi Kerala Sahitya Akademi	<ul style="list-style-type: none"> INSA	<ul style="list-style-type: none"> Times of India Indian Express The Hindu Deccan Herald Eenadu Vaartha	<ul style="list-style-type: none"> Tamil Heritage Foundation AnnaUniversity ^{New!}

Title Beginning with.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Author's Last Name

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Year

1850-1900	1901-1910	1911-1920	1921-1930	1931-1940	1941-1950	1951-
-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-------

Subject

Astrophysics	Biology	Chemistry	Education	Law	Mathematics	Mythology	Religion	For more subjects...
--------------	---------	-----------	-----------	-----	-------------	-----------	----------	----------------------

Language

Sanskrit	English	Bengali	Hindi	Kannada	Marathi	Tamil	Telugu	Urdu
----------	---------	---------	-------	---------	---------	-------	--------	------

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వివేకానంద

“దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్టమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం” అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని జళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజూ పువ్వుల రాసుల్ని వికసింపజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమార్థిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిపూలు, జవసంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్చాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నీ కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన ‘ఇచ్చ’ (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. అనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. “నీచాతినీచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది” అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖

మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

భక్త తుకారాం

సురవరము ప్రతాపరెడ్డి

స్వర్గీయ శ్రీ సురవరము ప్రతాపరెడ్డిగారిని సంస్కరించుతూ ఈ నాటకాన్ని మా సాహిత్యమాల సభ్యుల కండ జేస్తున్నాము.

శ్రీ రెడ్డిగారి జీవితకాలంలోనే ఇది ముద్రింపబడినది. కాని ఇంతలో వారు పరలోక గతులగుట వలన ఇంతకాలం ఈ గ్రంథము తెలుగువారి చేతుల్లోకి రాలేకపోయినది. ఇప్పటికైనా దీనిని వెలువరించే సదవకాశం ఆదర్శ సాహిత్యమాలకు కల్గజేసినందుకు శ్రీ ప్రతాపరెడ్డిగారి పుత్రవర్మలైన శ్రీ సురవరము నారాయణరెడ్డిగారికి కృతానేక నమస్కారాలు.

ఈ నాటకాన్ని ప్రదర్శించ వలసినదిగా ఆదర్శ నాట్య కళాపరిషత్తు కార్యదర్శి శ్రీ తిరుమల శేషచార్యులవారిని శ్రీ ప్రతాపరెడ్డిగారు కోరియుండిరి. స్వర్గస్థులయిన శ్రీ రెడ్డిగారి కోరికను ఇప్పుడైనా మన్నించి వారి ఆత్మకు శాంతి చేకూర్చగలరని ఆదర్శ నాట్యకళాపరిషత్తు వారిని సవినయంగా కోరుతున్నాను.

ఆదర్శ సాహిత్యమాల,
హైదరాబాదు.
20-3-1957.

ఇట్లు
కార్యదర్శి

వీ తి క

తుకారామ నాటకమును నేను మొదట మూడు చిన్న అంకములుగా వ్రాసి ముద్రానులో నామిత్రులగు శ్రీ పి. వి. రాజమన్నారూపు సంపాదించిన “కళ” యను మాసపత్రికలో రుథిరోహిణి మార్గశిర్ష పుష్యపాల్గుణ సంచికలలో ప్రకటించితిని. తుకారామ నాటకమును తెనుగులో మొదట రచించినది నేనేయనుకొందును. తర్వాత ఒక రిద్దరు రచించి ప్రకటించిరని వింటిని కాని వాటిని చదువలేదు. తుకారాం తెనుగుటాకీ కలదని వింటిని కాని దానిని చూడలేదు. సికింద్రాబాదులో నామిత్రులగు శ్రీయుత బుచ్చయ్యగారును వారి మిత్రులును జగదీశనాట్యమండలిని స్థాపించి యుండిరి. వారు తుకారామ నాటకమును అయిదంకములుగాపెంచి వ్యాస యియ్యవలెనని తొందరపెట్టి నటించేసితిని. హైద్రాబాదులో నొకమహారాష్ట్ర పరిచితుడు మరాఠీలో తుకారామ నాటకము కలదనియు, అందు మాస్వా జీని శాస్త్రేయునిగా నుందరీ ప్రియునిగా చిత్రించిరనియు తెలిపెను. ఆ భావము నాధారము చేసికొని నేనును నుందరిని నాకు తెలిసెట్లు సృష్టించితిని. ఈ విధముగాపెంచి ఇంచుమించు ౧౯౩౨ లో పై నాట్యమండలి కిస్తిని. వారు దానిని మద్రాసు, గుంటూరు, బెజవాడ, సింగరేణి, సికింద్రాబాదు, మున్నగు తావులలో ౧౨ మారులు ప్రదర్శించిరి. తుకారామ ముఖ్య పాత్రధారి శ్రీ బుచ్చయ్యగారే (లాలగూడా రైల్వేలోని యుద్వేగులు). వారు భక్తి శాంతరసముల సుత్రముగా నధినయించిరి. అతని ప్రకృతిలోనే శాంతము, వినయము, సమృద్ధిగా గలవు. అతడుత్రమ నటవర్గములో జేరినవాడు.

నేను మొదట ఈ నాటకమును గాంధికముగా అరసున్నలు బండి జాలువదలక యథామతి వ్యాకరణ నియమోల్లంఘనముసేయక రచించి యుంటిని. కాని నాటకమంతయు కృత్రిమము, అందలి పాత్రసృష్టి కృత్రిమము, అధినయము కృత్రిమము. అట్టిపాత్రధారులు సహజముగా మాటలాడని గాంధికభాషలో వారిని బలవంతపెట్టి మాటలాడించుటయు కృత్రిమమే యగునని భావించుకొని ౧౯౪౫ లో వచనములలోని భాషనంతయు మార్చి నాటకమును తిరుగ వ్రాసితిని. ‘వచ్చుచున్నాడు’, ‘చేయుచున్నాడు’ వంటిరూపములను తెనుగువారిలో నెవ్వరును వాడుటలేదు. కావున ఇకముందు ‘వస్తున్నాడు’, ‘చేస్తున్నాడు’ అను రూపాలను గాంధికముగా భావించుటయే సరసము. ‘వచ్చారు’, ‘చేశారు’ అనునవి చారురూపములుకావు. ఇవి తూర్పు తీరపు జిల్లాలలోనే కలవు. రాయలసీమలో నందరును ‘వచ్చినారు’ ‘చేసినారు’ అని విలక్షణముగా నేటికిని పలుకుదురు. తెలంగాణ

మందును జంచుమించంతే. ఇట్టివి బహుళాంబోక్తి మయ ప్రపంచమున వాడుకలోనుండు రూపాలు. ఇట్లుచూపి చెప్పుట యేలన నేనవలంబించిన నైలి గ్రామ్యముకాదనియు, శిష్టవ్యవహారమందుండునదనియు, ఇదే యీ నాటి గ్రాంధికమనియు పూని నిరూపించుటకే!

పద్యాలు పాటలు పూర్వాచార పరాయణులకు కన్నీటి తుడుపుగా అల్పమాత్రముగా నుండ వచ్చునులే యని యూరపు విమర్శక భావాలను జీర్ణించుకొనిన యాంగ్లభాషా విశారదులు వాదించుదురు. ఆతివాస్తవిక (సర్ రియాలిజం) వాదులు పద్యాలు పాటలు కూడనే కూడవని గట్టించి ఖండించుదురు. ఎవ్వరేమన్నను తగుపాటిగా పద్యాలును పాటలును ఉండవలెననియే నేను భావించును. అయితే యవి ఆముక్త మాల్యదా ముక్తములుగా వసు చరిత్ర వృత్తికలుగా నుండరాదు. ఈ దృష్టితో కొన్ని పద్యాలనించుచున్నాను. భక్తిరసమునకు కీర్తనలు ప్రధానము కావున పాటలను రచింపజాలనందున నటులకు పని కల్పించి సూచించి వదలినాను.

ఇంగ్లీషులో నదేశకా కంపెనీ తుకారాం జీవితము, వావిళ్ల తుకారాం జీవితము, భక్తవిజయము ఈ నాటకమున కాధారములు.

అంకములు, రంగములు అను విభజనము తొలిగించినాను. రత్నా వళిలోని ప్రభుత్వ పదమును రంగములకు మారుగా వాడినాను.

దీనిని రచించిన పాతికేండ్ల తర్వాత ఈనాడి ఆచ్చులోనికివచ్చినది. ఆచ్చు ప్రారంభమగుటతోడనే స్థలాంతరము పోవలసివచ్చెను. ఆప్పుడు మిత్రులగు పండిత శ్రీ కప్పగంతుల లక్ష్మణశాస్త్రి శిరోమణిగారికి తప్పులు దిద్దుశ్రమను కలిగించి వెల్లితిని. శ్రీ శాస్త్రిగారు పద్యాలలో నేను పాటించని అరసున్నలను బండిరాలను నవరించి యుంచినారు. మరియు అయిదారు తావులందు నవరణలు చేసినారు. వారి యుపకృతికి నమోవాకము లర్పించు కొంటున్నాను. ఈనాటికైనను నాటకము ముద్రితమగుటకు మిత్రులగు శ్రీ బొజ్జం నరసింహులుగారి ప్రోద్బలమే కారణము. వారికిని నా నమస్సులు.

కొన్ని అచ్చుతప్పులు పడినవి. తుదిలో నవరణ పట్టిక నిచ్చినాను. దయచేసి దానిననుసరించి నవరించుకొనవలెను.

హైదరాబాదు

సు. ౪౧

నిజయ దశమి

స వ ర ణ ప ట్టి క

పృట.	పంక్తి.	తప్ప.	ఒప్ప.
౧౭	౨౪	నమ్మినవారి	నమ్మినవారికంత
౨౧	౧౮	భాగ్యాభావా	భాగ్యాభావా
౨౨	౧౦	భువన్స్వః	భువన్స్వః
౨౪	౨౮	పిలిపించు	పిలిపించు
౩౩	౧౨	నిదశ్యనము	నిదర్శనము
”	౧౪	చెత	చేత
”	”	తిరస్కృతడ	తిరస్కృతుడ
౩౪	౨౫	మంచేవేసి	మంచెవేసి
౩౫	౬	మార్గపరావా	మార్గనరావా
౪౦	౨౧	చేయండ	చేయండి
౪౬	౧౧	గురువుదేవుని	గురుదేవుని
౫౨	౧౨	నేవెళ	నేవేళ
”	౧౬	రపమ	పరమ
౫౩	౨	నీకి	నీకే
౫౬	౮	తండి	తండి
౫౭	౧౬	ధారిణి	ధారుణి
౬౧	౯	రమాత్మని	పరమాత్ముని
౬౩	౫	పరాధీనదీతా	పరాధీనతా
”	౨౦	అపచారకరము	అపచారము

ఈ గ్రంథమందు విరోభా అను పదమంతటను విరోభా అని చదువు
'నవలెను.

నాటకములోని పాత్రలు

తుకారాం	—	కథానాయకుడు.
జిజీబాయి	—	తుకారాం భార్య.
మాస్వాజి	—	శాక్తేయుడు, తుకారాంపై స్పృహకలవాడు.
సుందరి	—	మాస్వాజి శిష్యురాలు —వేష్య.
గంగాధరపంత్ }	—	మాస్వాజీ శిష్యులు.
శంభాజీ		
పండితరావు	—	శివాజీచే తుకారాంపద్ధకంప బడినవాడు.
కూర్మిదాసు	—	కాపు.
రామేశ్వరభట్టు }	—	తుకారాంను విచారించు బ్రాహ్మణులు.
జయరాం		
పటేలు	—	గ్రామాధికారి
విఠోబా	—	హరిజనుడు, తుకారాం శిష్యుడు.

ఇద్దరు వంచకులు, వర్తకులిద్దరు, తుకారాం కుమారులిద్దరు, ముగ్గురు మధ్యవర్తులు, ఇద్దరు ముగ్గురు బ్రాహ్మణులు, ఒక భిక్షుకుడు, ముగ్గురు తైర్థికులు, అందఁడు వత్తురు.

స్థలము:—ప్రధానముగా దేహూ గ్రామము. భాస్కానాథ పర్వత ప్రాంతము ఇంద్రాబీ నది, అను ప్రాంతాలలోను కొన్ని రంగములున్నవి.

విషయము:—భక్తిప్రధానమగు తుకారాం జీవితఘట్టములు.

భక్తుకారాం

ప్ర ఘ ట్ట క ము ౧

ప్రవేశము—మహారాష్ట్ర యాత్రికులు ధరించు బట్టచెవుల టోపీలతో, బొందెల అంగీలతో, అసిమినంచులతో, ఊర్ధ్వపుండ్రములతో, కాషాయ ధ్వజములతో, మద్దెల, తాళములు వాయించుచు కొందరు పండరి భజనపరులు, పాండురంగనిభజన చేయుచుండురు. వారిలో తుకారాం చప్పట్లు చరచుచు చేరి భజనచేయుచుండును.

తుకారాం వేషము—దగ్గరికి కత్తరించిన మీసములు, బొందెల అంగీ, పెద్దరుమాలు, మెడపై అసిమి నంచి, ఊర్ధ్వ పుండ్రములు, తులసిపూసల మాల, ౪౦ ఏండ్లలోపలి వయస్సును సూచించును. ఒకదిక్కు భజనపరులు పాండురంగని కీర్తనలు పాడుచు నిష్ఠ మింతురు.

మొదటి వర్తకుడు:- ఓయ్ బావా! తుకారాం ఎక్కడనోయ్! మనవెంబడి వస్తూవస్తూ ఎప్పుడో పూయమైపోయినాడే!

రెండవ వర్తకుడు:- (అటునిటి చూచి) అదుగో! అదుగో! అటుచూడు. ఆ పండరిభజనపరుల గుంపులో చేరి తానున్నా పైత్యం లేచినవానివలె చిందులు త్రొక్కుతున్నాడు.

మొ. వ:- ఒరే, వీనికి పిచ్చెత్తిందిరా, ఈ రోగాన్ని మాన్పించేదెట్లామర్చి?

రెం. వ:- బావా! ఇది పిచ్చికాదు, భక్తి. ఇది భగవద్భక్తి. పండరినాథుని భజన.

మొ. వ:- దీనినే నేను పిచ్చి, ఉన్మాదము, అని అంటున్నాను.

రెం. వ:- తప్పు, తప్పు. ఆపచారం అవుతుంది (ముక్కు చెంపలు వేసుకొని) భగవద్భక్తులను వెక్కిరించిన పాపము చుట్టుకుంటుందిబావా! అట్లనవద్దు.

మొ. వ:- ఇది పిచ్చి, వెర్రి, అంటా, మళ్ళీ అంటాను. ఈ తుకారాం పంశం లో ఈ పిచ్చి నేటిదికాదేయ్. తరతరాలనుండి పట్టుకొనివచ్చింది.

రెం. వ:- అదెట్లా! ఇతనికెవరో స్వాములవారు తిరుమంత్రం ఉపదేశించి నారని అనుకొనిఉంటిని. నీకు ఇతని వంశచరిత్ర బాగా తెలిసినట్లుంది అదేమిటో కాస్త తెలుపుదూ!

మొ. వ:- విను. వీనికి ఏడుతరాల ముందుండినమూలపురుషుని పేరు, విశ్వం భరుడు. ఆతడు ముక్కుపట్టుకొని మూలలో కూర్చొని జపం చేసు కొంటూ ఉండేవాడు. అతని కాలమునుండే వీని వంశంలో పాండు రంగ విరోధా కులదైవమైవెలసినాడు. ఈ తుకారాం తాత తల్లిదండ్రులు మహాభజనపరులు. వీని పెద్దన్న పాహజీ అనేవాడు కొన్ని యేండ్లక్రిందట తటాలన అలుపిల్లలను వదలి నన్యాసులలో కలిసి పోయినాడు. ఇతని తల్లిదండ్రులు చిన్నప్పడే చనిపోయినారు. ఇతనికి ఇల్లువాకిలి సంసారం అంతా ఉన్నది. భార్యయైన జిజీబాయి పుణ్యమా అన్నట్టు సంసారమంతా అమె చేతిమీదుగా నడుస్తున్నది. అమెకు కూడా యీ ఉన్మాదం కనిపించుకొని ఉంటే ఇక చెప్పే దేముంది. ఇల్లంతా కోతులతో నిండినట్లుండేది. అమెకు పాండురంగని పూజలు నరీపడవు. అమె శైవులయింటి అడుపడుచు. ఆ జిజీబాయి కృషి మూలాన సంసారం ఒక విధంగా నడుస్తున్నది.

[మరల భజనపరుల నందడి వినబడును]

ఒరే! భజనపరులు ఈదిక్కే వస్తున్నారు. మనం దూరంగా తొలగి పోదాము. తుకారాం ఏమి చేయునో చూస్తూ ఉందాముపద.

[ప్రవేశము భజనపరులు—

తుకారాం వారితో సహా భజనచేయును. పంథరిమార్గంగా భజన పరులు వెళ్లుదురు. తుకారాం ఒక్కడే అగిపోయి యీ విధంగా అత్మగతంగా అనుకొంటాడు]

తల్లియుఁ దండ్రులయ్యుతుని ధామము సేరిరి, అన్న పాజి తా నల్లన నన్యనించె, మనమారటమొందె, సహాయహినుడకా,

జెల్లునెయింకఁ దుచ్చు నుఖజీవనకాంక్షలు నాకు; దేవ! యో
పుట్ల నరొజనేతఱ, ననుబోవవె, వేఁడెద, విఠలప్రభో!

నకల నంకటయుక్త నంసారమెటుల
నడపుదు, విపత్తు లేరీతిఁ గడపనేర్తు?
నీశ్వరా! జగద్రక్షకా! ఇంకనాకుఁ
దావకోజ్జ్వలపాద వద్మంబెదిక్కు!

[కనులుమూసి ధ్యాన సమాధిలో నిలిచియుండును. వర్తక స్నేహితులు
సమీపింతురు.]

మొ. వ:- [తుకారాం భుజముపై చేయిచేసి]—ఓయ్, తుకారాం, మనఁ
ముగ్గురం వ్యాపారానికై కలిసివస్తమి కదా. వెంటవచ్చినట్లేవచ్చి
మధ్య చెప్పకుండా ఎటుపోయి యుంటివి?

తుకా—అయ్యా! ఆ భక్తాగ్రేసరులు, పాండురంగ విఠ్ఠలోపాసకులు, పంథరి
పురతిర్థయాటోన్ముఖులై భజన సేయుచు వెళ్లుచున్నది చూచినారు
కదా. వారిభజన వినేవరకు నాకు ఎక్కడలేని ఆనందం కలిగినది.
వారితో కలిసి భజనచేయుచూ నాలుగడుగులు నడిచివచ్చినాను.
ఆ యాత్రికుల భక్తియేభక్తి. వారెంతటి ధన్యులోకదా. అహో. వారి
పాండురంగ కీర్తనలు ఎంత పవిత్రమైనట్టివి. (ధ్యాననిమగ్నుడగును)

మొ. వ:- (రెండవవానితో) నేను చెప్పలేదోయ్, వీని పుట్టు పూర్వోత్తరా
లంతా! వీనివెంట బెట్టుకొని పోవడం చిల్లని చంకబెట్టుకొన్నట్లే!
మనవర్తకం ఇంక సాగినట్లే! “తాజెడ్డకోతి వనమెల్ల చెడిచె”నన్నట్లు
వీని సావాసంతో నీవు మొదలు చెడిపోతావు. తర్వాత నేను. (తుకా
రాంతో) ఓయ్! ఏమో చాలా ధ్యానంచేస్తున్నావు.

తుకా:- వీమీలేదు. నేనున్నా ఇట్లే పంథరికి ఆ భజనపరులవెంట పోయి
వస్తే బాగుంటుందని ఆలోచించుతున్నాను. మీరు నాకు సెల
వియ్యండి పోయిపత్తును.

మొ. వ:- (చేయిపట్టిలాగి) ఇదేమిచిచ్చి. దినదినం ముదురుతున్నది. మనం
వచ్చినవనియేమి. ఇప్పుడు నీవు చేసేవనియేమి? తీర్థయాత్రలు
ఎప్పుడుపట్టితే అప్పుడు చేస్తారా ఎవరైనా? వాటికి వేళాపాళా గుండ
వద్దా. మావెంట వచ్చేఅప్పుడు నీ భార్యకు జిజీబాయి కేమిమాట
యిచ్చివచ్చినావు. వర్తకం తప్ప యింకేమియు చేయనని చెప్ప
లేదా? మాట తప్పుతావా అయితే.

తుకా:- పంథరికిపోయి తిరిగి వచ్చేఅప్పుడు వ్యాపారం బేరసారాలు చేసు
కొంటూనే యింటికి వెళ్ళుతాను లెండి.

రెం. వ:- అట్లైతే మమ్ము వదిలిపెట్టి వెళ్ళిపోతానంటావా?

మొ. వ:- సెట్టి, తుకారాం, నీకొక మంచిమాట చెప్పుతాను. కొపం చేసుకొన
కుండా వింటావామరి.

తుకా:- (ముకుళితహస్తుడై) ఏమట్లా సెలవిస్తారు, మీరు నాకంటే పెద్దవారు.
అనుభవజ్ఞులు, మంచిమాట చెప్పితే ఎవరైనా కొపగించుకొంటారా?
అవశ్యంగా బోధచేయండి వింటాను.

మొ. వ. అట్లైతేవిను. మనం బేరసారాలుచేసి బ్రతికే వ్యాపారస్థులము.
మనం దేవునిపద్దకు పోయినా లాభంవచ్చే బేరమే సాగించవలసి
ఉంటుంది. మన కులవిద్యను పరులకు అప్పజెప్పి, బాపలు, సన్యా
సులు, బ్రహ్మచారులు, బైరాగులు చేసినట్లుగా రాత్రింబగళ్ళు విఠోబా
విఠోబా అంటూ భజనచేస్తూ, ధ్యానంచేస్తూ కూర్చుని ఉంటే దాని
వలన మనకేమైనా లాభముందా? దానివలన ఆటవిల్లల పోషణ
అవుతుందా నీవే చెప్పుమరి?

తుకా:- మా అన్న పాజీ ఇట్లా అంటూఉండిరి—హరినామస్మరణ చేసి
నట్లయితే పాపాలన్నీ ధ్వంసమగును. ఇష్టదైవాన్ని నమ్మినవానికి నష్ట
మెన్నిటికిన్నీలేదు—ఈ మాటలు అబద్ధమంటారామీరు.

మొ. వ:- సేటుగారూ! మీరిట్టి మాటలను నమ్మి మోసపోయినారు. లేకుంటే
మీకు మతిభ్రమణమైనా కలిగింది. ఏమయ్యా హరినామస్మరణము
చేతనే చేసిన పాపాలంతా కొట్టుకొనిపోతే నరహత్యలు, దోపిడిలు
చేసేవారికంతా వెంటనే స్వర్గలోకప్రాప్తి అయిందన్నమాట. ఓయీ
నీవు మా వర్తకకులాన్ని చెరిచేదానికి పుట్టినట్లున్నది. మన దేవు
డెవడో నీకు తెలుసునా? మనకు దుకాణాలే పంథరిక్షేత్రాలు. మన
త్రాసే మహావిష్ణు. మన తూకంరాళ్ళే మన పంథరి మూర్తులు. వీటిని
మరచిపోయ్యేవాడే నానీకుడు. మన పెద్దలంతా ద్రవ్యం ఎట్లు
సంపాదించినారో మరచిపోయినావా? మనమెట్లు లాభంవచ్చే బేరం
చేయవలెనో చెప్తామిను—

నరకులమౌడువేళ జంకుకొంకునులేక

కురుచసేర్లనుబట్టి కొలువవలయు,

దినవెచ్చమాదిగాఁ గొనవచ్చువారికి

దొంగతూకములుంచి తూచవలయు,

కానుకానునుజేర్చి గడియించునప్పుడు
మానంబునింటనే మఱవవలయు,
నెందుబోయిన నొకటిచ్చి పదినిలాగు
శ్రేష్ఠమౌబేరమే సేయవలయుఁ

గడువువెల్లిగ నొకపూటగుడువవలయు,
వడ్డియని, నాగులని, మిండవడ్డియనియు,
జనులయాస్తుల తిన్నగాఁగొనగవలయు,
నిట్లుసేయని బేరియే హనజనుఁడు.

పెద్దలునడిచిన బాటలోనే మనమున్నాపొపలెను

తుకా:- (నోరుతెరిచికొనిచూస్తూ చెవులుమూసుకొని) హరిహరీ! ఎంతటిమాట
సేలవిచ్చినారుమీరు. మీరు బోధించినట్లే చేసినట్లైతే బాటలుకాచి
దోచుకొనే బందిపోటు దొంగలకున్నా వ్యాపారులకున్నా ఏమంత
భేదమున్నది?

పశ్యతోహరుల్ చోరులు ప్రజలధనము
క్రూరులైలుంతనముచేయఁగోరుచుఁడు
బంధుమిత్రులసహితము పాపమనక
పంచనముసేయుచుందురు వైశ్యకులులు.

దొంగలది ప్రత్యక్షహింస. మనది పరోక్షహింస. ఇంతేభేదము. వారు
పరులను దోచుకొందురు. మనము చుట్టాలనుకూడా వదలకుండా
మోసము చేయుచుందుము. ఇంతేనా?

రెం. వ:- అట్లైతే నీవెట్టివ్యాపారం చేయనెంచినావు.

తుకా:- పాండురంగని భజనము. పాపములేనిఆర్జనము.

మొ. వ:- ఓయీ, పిచ్చివాడా, కొంచెము పాటిప్రయత్నముచేతనే శ్రీ
మహాలక్ష్మీ మన యింట్లో నివాసము చేయుటకు సిద్ధముగా
ఉండగా అట్టి మహాభాగ్యమును వద్దని అంటారా ఎవరైన? సరివస్తే
మోకాల్పొట్టు అనేది యిట్టిదే.

ధనమెమూల మిహపరసాధనము కొఱకు,
సద్దిలైనట్టివాడె పో ప్యర్థజనుఁడు,
విత్తనాదంబు సతతంబు వినిడివాఁడు
గుడిని గంటలమ్రోయింపఁ గోరునెట్లు?

నీకు మరల బుద్ధిచెప్పచున్నాను. విను, భక్తి పరులు తమ సంసారాలను నాశనముచేసి కుటుంబహింస చేసినవారౌతారు. నీవును ఇట్లే ఆచరించితివా నీ అబుదిల్లలకు దిక్కెవరు?

తుకా:- ఆ విషయములో నాకేమియు చింతలేదు.

స్వేచ్ఛతో సంచిరించెడు విహగములను,
సమయసంతృప్తి నొందెడి సత్వచయము,
నేదయానిధి పోషించు సాదరమున,
నట్టి దైవంబు నాపాలనరిదియగునె?

పసుపక్కాదులకేమైనా మరునాటి చింతయుండునా? అట్టివానిని రక్షించే స్పృహకర్త మనలను కూడా పోషించును.

“నర్వధర్మాక్ పరిత్యజ్య మామేకం శరణం వ్రజ”
అన్నాడు శ్రీ కృష్ణపరమాత్మ భగవద్గీతలో.

మొ.వ:- ఈ చెట్ట వేపాంతాలు నేనున్నా గంటలకొలదిగా ఉపన్యసించుతానులే. నితత్త్వమంతా సోమరితత్త్వము. తనను మాలిన ధర్మము లేదన్నారు పెద్దలు. భార్యను కట్టుకొన్నందుకు, పిల్లలను కన్నందుకు వారిని పోషించేభారము నీపైన ఉన్నది. ఆ గృహస్థ ధర్మాన్ని మొదట నేరవేర్చుము, నీవు ముసలివాడైన తర్వాత నీ పిల్లలకు సంసారం అప్పజెప్పి జైనారాయణ అని నీయిష్టం వచ్చిన తావుకు వెళ్ళు. అప్పడెవ్వరున్నా నీకై అంగలార్చరు. విన్నావా. ఈ వెర్రి వేపాంతము కట్టిపెట్టి ఊరక మావెంటరా.

తుకా:- అయ్యా, మీతోవాదించేశక్తి నాకులేదు పదండి. పదండి. ఇప్పటికి వ్యారపామే సాగింతము.

మొ. వ:- అఁ అట్లాపలుకవయ్యా, అదీ బుద్ధిమంతుని లక్షణము. తనకు తెలియకుంటే ఒకరు చెప్పినట్లైనా వినవలెను—ఇదిగో మనం దేహా గ్రామాన్ని సమీపించుచున్నాము. మనం బండ్లపై ముందుగా నరుకులను పంపినాముకదా. వాటిని దుకాణంలోపెట్టి రెపటినుండే వ్యాపారం తిన్నగా చాకచక్యంగా సాగించి కులానికి పేరుతీసుకొని రావలెను విన్నావా?

తుకా:- చిత్తం చిత్తం.

(నిష్క్రమింతురు)

ప్ర ఘ ట్ట క ము ౨

[దేహా గ్రామములో—తుకారాం—దుకాణము పెట్టి నరకులు అమ్ముచున్నాడు:—మిరపకాయలు, గోధుమలు చిల్లర దినుసులు. తాగను, తూకములు, సేర్ప ముందున్నవి. గానము చేయును.]

[గానమునకై చూడు అనుబంధము ౧]

(అత్మగతము) దేవా, పాండురంగా, ఈ వ్యర్థజన్మము నాకేల ఇచ్చినావు. ఈ వ్యాపారము చేయజాలను. బంధుమిత్రులందరు నన్నుదూషించుతున్నారు. పిల్లలు వేధించుతున్నారు. భార్య వినుగుకొంటున్నది. వ్యాపారములో నాకు చాకచక్యములేదు. ఈ మిరపకాయల దుకాణములో కూర్చుని ఈత్రాసుతూకాలతో ఇంకెంత కాలముగడపవలెను. కొలతలో తూకములో ఏమైనా అన్యాయము జరిగితే అది అధర్మమవును. అన్ని పాపాలను హరించేవాడు పాండురంగడొక్కడే. అతని ధ్యానమే నాకు శరణ్యము. (ధ్యానించుచుండును.)

(వంచకుడొకడు ప్రవేశించును)

(స్వగతము) ఈ తుకారాంపద్ద జనులు తమ కిష్టముపచ్చినంతపైకమిచ్చి బుద్ధిపుట్టినంత నరకు తీసుకొని పోతారట. పైకమేమిన్నీ ఇయ్యకుండా నరకు తీసుకొని పోవుటే బుద్ధిమంతుని లక్షణము. (నమిపించి) తుకారాం మహారాజ్ రాం రాం!

తుకా—రాం రాం. దయచేయండి. ఏమిసెలవు.

వంచ—మహారాజ్, నాదొక చిన్న మనవి కలదు. చిత్తగించండి. నేను చాలా బీదవాన్ని. పాండురంగని సేవతప్ప మరేమిన్నీ యెరుగనివాన్ని. ప్రతిదినము తీర్థయాత్ర చేసేవారికి లేదనకుండా అతిథినత్కారము చేస్తున్నాను. ఈ దినము సలుగురు అతిథులు వచ్చినారు. గోధుమలు పప్పు కాస్తాకూస్తా ఉన్నవి కాని మిరపకాయలు మాత్రములేవు. మరి చేతిలో పైకంలేదాయె. మిమ్ములను అడుగవలెనంటే సిగ్గోతుంది. మీరు నన్నెరుగరు. ఎట్లాసమ్మగలుగుదురు. మీరు ఉద్దరగాజునై తిరిగి కొంతకాలములో క్రయము చెల్లించుకొంటాను.

తుకా—అయ్యో పాపం. మీకెంత శ్రమకలిగింది. భక్తులకు సేవచేసే మీరు చాలాదన్యులు. మీపరోపకారబుద్ధికి చాలా ఆనందించినాను. మీవంటి మహాత్ముల దర్శనమైనందులకు నేను ధన్యుని అయినాను. మీకు కావలసినంత సరకుతీసుకొని పొండి. మీచేత పైకమున్ననాడే చెల్లించండి.

వంచ:- జైగపాల్, నేను ధన్యున్ని. మీరు మహానుభావులని విన్నదంత ఇప్పుడు ప్రత్యక్షముగా చూడగలిగితినికదా. మీ ఉపకారము ఎన్నటికినీ మరచను.

తుకా:- అయ్యా, నేను మీవంటి భగవద్భక్తుల దాసానుదాసుడను. నన్నెందుకు స్తుతించుతారు.

వంచ:- తుకారాండీ, నాకు ౪ సంఘల మిరపకాయ ఇయ్యండి.

తుకా:- ఓ, కావలసినంత తీసికోనిపో, ఇంతా నీచే అనుకో, నాచికాదు.

వంచ:- ఎంతగొప్పబుద్ధి, ఎంతటి త్యాగము, ఇట్టి మహాత్ములు ప్రపంచములో అరుదుగా ఉంటారు. మహారాజ్, వెన్నవంటి మనసుగలవారు మీరు. మిమ్ముల మాటిమాటికి పీడించవలెనంటే బుద్ధిపుట్టదు. ఈ మిరుపకాయ ఇవే సంఘలతో తీసుకొనిపోయి సంఘలను తిరిగి తెచ్చి యిత్తును. ఏమి సెలవు?

తుకా:- చిత్తం చిత్తం అట్లే కానియ్యండి.

వంచ:- రాం రాం సేబీజీ. మీ కోరానుండి మీ సెలవు ప్రకారము పట్టించుకొని వెళ్లుతాను. మరల దర్శించుకొంటాను. సెలవు.

తుకా:- నమస్కారము. (వంచకుడు నిష్క్రమించును.)

[వీధిలో ఒక బ్రాహ్మణుడు సంకెళ్ళతో యిద్దరి భటులతో--ప్రవేశము.]
బ్రాహ్మణుడు:-

అకటా! నాగతి యిట్టులుండె, తను వాయానంబు నొందెంగడుకా,
సకలాంగంబులు బాధచే నడలె, విశ్వాంతికా గనకానేరక బా
తకినై కష్టము లోర్వంగావలసె, నీధాత్రీ తలంబందు, భూ.
రికృపం బోగ్గచెడి వారులేరె? యింక నేరికా వేడుదుకా బైవమా.

శ్రీపాండురంగా, విఠలప్రభో, నాపై నీకింకా అనుగ్రహము రాకపోయెనా?

తుకా:- ఎవరో పాపము, పాండురంగని దీనముగా ప్రార్థించుతున్నారు.

బ్రాహ్మ:- రంగా, రంగా! నాకు ఏకైకవ్యధో చూపించు. ఈ ప్రత్యక్ష సరక బాధలతో నేను కష్టపడితే నీకంత ఆనందమా? ఈ విశాల ప్రపంచములో ఎందరు మహాపురుషులులేరు? వారికి- దీర్ఘాయు విచ్ఛటకు మూడుగా నాకేల యిచ్చియున్నావు. నా కర్మ అనుభవించక తీరదు. ఇంకను దానికి పరిపాకదశ రాలేదు.

తుకా:- (లేచి నమించి) స్వామీ, మీరు ఉత్తములుగా కానపడున్నారు. చాలా దుఃఖములో ఉన్నారు. మిగిలినవారూ, ఈయవస్త యెందుకు వచ్చెను.

బ్రాహ్మ:- నాయనా! ఇంతమాత్రమైనా విచారించే వారున్నారని ఊరడిల్లుతున్నాను. నేను ఋణముదేసి తీర్చబాలక ఈ రాజభటులవశమై యీ సంకెళ్ళతో ఊరూరు తిరిగి ధర్మాత్ములిచ్చిన దానాలతో అప్పు తీర్చుకొంటున్నాను. ఇంకా తీరినదికాదు.

తుకా:- తమకీ అవస్థ యేర్పడి యంతకాలమైరది.

బ్రాహ్మ:- చాలకాలమైనదిలెండి, అదంతా చెప్పకొని ఏమిలాభం?

తుకా:- మీ దేవివృత్తి.

బ్రాహ్మ:- బ్రాహ్మణబాతిలో పుట్టినాను. యౌవనమునకు యిప్పటివరకూ యాచకమే నా వృత్తి.

తుకా:- తామియ్యవలసిన పైకమంత.

బ్రా:- ఇంకా నూరు రూపాయలు చెల్లించుకొనవలెను.

తుకా:- బ్రాహ్మణోత్తమా, సంతాపము మానుము. మీ ఋణమును ఇప్పుడే ఈ భటులకు చెల్లించుతాను. (దుకాణములోనికివెళ్ళి పైకముతెచ్చి) భటులారా, ఇదిగో ఇతని ఋణమును పూర్తిగా చెల్లించుతున్నాను. ఈయనను వదలివేయండి.

భటులు:- పైకమందుకొని—ఆయ్యా, బాపనయ్యా, నీ యిష్టంవచ్చిన చోటికి వెళ్ళు. నిన్ను వదలివేసినాము. స్వామీ, మీపేరేమో కాని మీరు చాలా గొప్పవారు. పుణ్యాత్ములు. ఇక సెలవు.

[బ్రాహ్మణుడు తుకారాం కాళ్ళపైబడును]

తుకా:- ఇవేమిదని స్వామి, అపచారం అపచారం. నేను శూద్రున్ని, మీరు బ్రాహ్మణులు. ఇట్లా చేసిన నాకేసాపం తగులుతుంది.

[బ్రాహ్మ:- ఆయ్యా, మీరేకులమువారైతేనేమి. నన్ను రక్షించిన దాతలు. ఎన్నో గ్రామాలు తిరిగినాను. కాని ఆయాచితముగా ఇట్లు సహాయము చేసిన వారిని చూడలేదు.

మున్ను శ్రీకృష్ణపరమాత్ముఁగన్నయట్టి
యా సుధాముఁడు సంపదలందినటులా
నటుకులైన నొనఁగని యాయుధమజనుఁడు,
మీ కృపాతిశయంబున మేలుపడసె.

ఆయ్యా, మీపేరేమి? మీ నివాసమెక్కడ? మీరు చేసిన ఉపకారాన్ని నేనెట్లా తీర్చుకొనగలుగుదునోకదా.

తు.కా:- నన్ను తుకారాం అంటారు. నేను ఇదే దేహా గ్రామ నివాసిని. నా సంగతిని వదలండి. నన్నెందులకింతగా పొగడుచున్నారు. “పరోపకారార్థ మిదంశరీరం” అన్నారు పెద్దలు.

అనిశము మాతృదేశహిత మాతృను గోరెడి వాడెభక్తుఁడౌ
దనతనువుకా దనంబును ముదంబున నర్పణసేయునట్టి యా
మనుజుఁడె త్యాగి, బ్రాహ్మణుల మాలల నొక్కవిధంబునూచునా
జనుఁడెమనిషి, దుర్మదము శత్రుఁగఁజూచునతండె శూరుఁడౌ.

అట్టి లోకోత్తర పురుషులందరు మనకు పూజనీయులై యున్నారు.

[బ్రాహ్మ:- మహానుభావా, మీరు నిరూపించిన గుణాలన్నియు మీలోనే కనబడుతున్నవి. అందుచేతనే మీరు అందరికిన్న పూజ్యులైనారని అనుకొంటున్నాను.

తు.కా:- స్వామీ, ఇక నాకు సెలవియ్యండి. దుకాణములో ఎవరున్నారేరు. వెళ్ళుతాను.

[బ్రాహ్మ:- చిత్తం, మళ్ళీ బ్రతికిఉంటే మీఋణము తీర్చుకొంటాను. దినము దీపముపెట్టేవేళ మిమ్ము ధ్యానంచేసుకొంటాను.

తు.కా:- తప్పు తప్పు, పొందురంగని ధ్యానంచెయ్యండి. ఇదే నా చిన్న మనవి. సెలవు.

(బ్రాహ్మణుడు దీవించి నిష్ఠమించును. ఒకమోసగాడు ప్రవేశించును.)

మోస:- ప్రతి మనిషిని వాని ముఖమే పట్టించుతుంది. వీడు పట్టి అమాయకుడుగా కనబడుతున్నాడు. నా బేరానికి గురియైనవాడు వీడే. ఈ పూతపూసిన కడియాలను వీనికమ్మివేస్తాను. (నమిపించి) సేటుగారూ. నమస్కారం.

తుకా:- దయచేయండి, ఏమికావలెనో సెలవియ్యండి.

మోస:- తమకీ బంగారు కడియాలు కావలెనా? చూడండి మంచి పదార్థన్నై. బంగారు. దీన్ని కొనవైనాకొనండి. లేదా కుదువ ఉంచుకొని పైకమియ్యండి చాల సరసంగా అమ్ముతాను. చూడండి.

తుకా:- నాకు బంగారు అవసరంలేదు.

మోస:- ఏమండీ, మీరు వర్తకంచేసేవారు, ఇట్లంటే యెట్లు. ఇవేమైనా పూత పూసిన కడియాలా? బాగా పరీక్ష చేసుకోండి.

తుకా:- రామ రామ. అంతటిమాట యెందుకంటారు. మీరెందుకీ బంగారాన్ని అమ్ముతున్నారు.

మోస:- నేను |పక్క ఊరిలో ఉండే రైతును. సర్కారీ చౌఖెపన్ను చెల్లింపవలసినవచ్చింది. లేకపోతే నా భూములను పెద్దలు సంపాదించి యిచ్చిపోయిన భూములను పదలించుతారు. అందుచేత యీ సొత్తులు ఆమ్మి పైకం చెల్లింతమనుకొన్నా.

తుకా:- ఎందుకమ్ముతారు. కుదువ బెట్టండి.

మోస:- అట్లే కానియ్యండి.

తుకా:- ఎంత ఇయ్యమంటారు.

మోస:- ౧౫౦ రూ॥ ఇయ్యండి.

తుకా:- ఇప్పుడే ౧౦౦ రూ॥ ఒకరికీ ఇచ్చినాను. ఇక ౧౦౦ రూ॥ మాత్రమే మిలిగినవి. అవి కావలసిన ఇత్తును.

మోస:- చిత్తం అంతైనా ఇయ్యండి. మళ్ళీ పంటలమీదవచ్చి పైకం చెల్లించి నా సొత్తులు విడిపించుకొంటాను. ఏమంటారు. నాపేరు నఖారాం. వ్యాసుకొండి. తమ పేరేమి.

తుకా:- తుకారాం.

మోస:- నరే పైకమియ్యండి (పైకంతీసుకొని) ఇక సెలవియ్యండి. రాంరాం. (వెళ్ళుతూ స్వగతం) తుకారామో గికారామో, “ఎవరికివారే యమునా తీరే” ఇక ఇక్కడినుండి శీఘ్రంగా పలాయనం చిత్తగించవలెను.

(నిష్క్రమించును.)

తుకారాం:- (అకాశము పంకచూచి) మట్టమధ్యాహ్నమైనది. ఇక ఇంటికి పోవలెను.

((ప్రవేశము ముగ్గురు తైర్తికులు))

వృద్ధుడు:- ఓరేయో, మట్టమధ్యాహ్నమైనది. అకలి బాగా అవుచున్నది. మనకి సమయములో ఎవ్వరు భోజనము పెట్టుతారు. కాస్త ఎండైనా విశ్రమించి మళ్ళీబాట పట్టుదాము.

౨వ వాడు:- అట్లే చేస్తాములే. ఈ గ్రామంపేరు దేహూ గ్రామమట.

౩వ వాడు:- అదిగో, అక్కడ అంగడిలో కూర్చున్న పెద్దమనిషి చాలా మంచివానివలె కనబడుతున్నాడు. అతన్ని ఆశ్రయింతాము రండి.

వృద్ధు:- ఆఁ అట్లే. (తుకారామును నమిపించి) జైగోపాల్, జైగోపాల్, సేట్టి.

తుకా:- నమస్కారం, నమస్కారం. రండి. రండి. దయచేయండి. తమ వేషాలు చూస్తే తాము తీర్థస్థలాలు సేవించే వారుగా కనబడుతున్నారు.

వృద్ధు:- చిత్తం చిత్తం. తాము చాలా సూక్ష్మ గ్రాహులు. మేము పంథరి క్షేత్రానికి వెళ్ళుచున్నాము.

తుకా:- ధన్యోస్మి, ధన్యోస్మి, (ముగ్గురిపాదాలను స్పృశించి) మీకుచేసేసేవ ఆ పాండురంగనికి చెందుతుంది. మీ పవిత్రపాదధాళి నాపాలస్తలము సోకినదంటే సూర్యభగవానుని కిరణప్రసారముచే కరుగునట్టి మంచు గుట్టలవలె నాపాతకరాశియంతయు దూరమైపోవును.

వృద్ధు:- ఎంతవినయము, ఎంత భక్తి. నాయనా నీవు మహాభక్తుడవు. నీ సందర్శనముచేత మేమున్నూ పవిత్రులమైనాము.

తుకా:- పొద్దు చాలా అయినది. ఈ దీ ద వా ని ఆ తి థ్య ము ను తాము తప్పకుండా స్వీకరించవలె.

వృద్ధు:- ఆడబోయినతీర్థ మెదురైనట్లున్నది. నాయనా, మేము కాస్త విశ్రమించగోరియుంటిమి, ఇట్టి అకాలములో గృహస్థులను ఎందుకు తొందరపెట్టవలెననుకొనియుంటిమి.

తుకా:- ఈ దాసుని గృహము తమదిగా భావించండి. సంకోచింపవద్దండి.

వృద్ధు:- నారాయణ, నారాయణ, కానియ్యండి.

(నిష్క్రమింతురు)

ప్ర మ ట్ట క ము 3

తూకారాం చర్య జిజీబాయి ఆమె ఇద్దరు కుమారులు

౧ బాలుడు:- అమ్మా, నా కింతరొట్టె ఇయ్యమ్మా. ఆకలొతుంది.

౨ బాలు:- నాకూ ఇయ్యి, తే ఒకటియ్యి.

జిజీ:- ఒరేయ్ పొద్దున్నే తిన్నారకదా. ఏమంతతొందర. కాస్త ఆగండి. మీ నాన్న వస్తాడు. వచ్చినట్లు ఆయనవద్ద తిందురుకాని.

౧ బాలు:- ఉహూఁ నాకిప్పుడేకావాలి.

౨ బాలు:- నాకూ కావాలి. నాన్న ఎప్పుడొస్తాడో ఏమో. అంతవరకు నేనుండను. నాకు ఆకలంటే ఆకలి అవుతున్నది.

౧ బాలు:- మాకెప్పుడూ కడుపునిండా తిండిపెట్టవు. ఎప్పుడడిగినా లేదనే అంటావు.

జిజీ:- నన్నేమి చేయుమంటారురా. మీనాన్న సంపాదించేది అంతపాటే. అంతా పాడుచేస్తాడు. తనకు లేకన్నా మీ కడుపుకొట్టి దానాలు ధర్మాలు చేస్తుంటాడు. ఆయనకు పొండురంగడుంటే కడుపునిండు తుండటం. ఆయన ఇంతలో వస్తాడు కదా అడుగండి.

౧ బాలు:- నాన్న ఎప్పుడూ భజన చేసుకొంటూ ఉంటాడమ్మా. ఎప్పుడూ ఏమేమో రాసుకొంటూ ఉంటాడు. మొన్న శివాజీ మహారాజంట మూడుసంఘల గోధుమలంపితే అన్నదానం చేసిపెన్నాడు.

౨ బాలు:- మొన్న ఎవరో ఆయన చాలా మంచివాడమ్మా నాన్నకు చెరుకుల మోపు ఇస్తే అపన్నీ ఊర్లో పిల్లలకు పంచిపెట్ట వచ్చినాడు. నాకు ఒక్కటే ఒక్కటి ఇచ్చినాడు.

జిజీ:- ఓరేయ్, మీకు ఈడుకు మించిన తెలివి తేటలున్నవి. కాని ఏం ఫలం. దేవునికి మనపైన దయరాదు. మీనాన్నకు సంసారం కాబట్టదు. నేనొక్కదాన్ని ఎంత కష్టపడితే ఏమిలాభం.

౧ బాలు:- నాన్న వచ్చేవరకు మేము వస్తుండవలసిందేనా మరి.

జిజీ:- కొంచెము ఓపిక పట్టండిరా. ఇప్పుడే మీనాన్న వస్తాడులే. (తెరవంక చూచి) అదిగో రానేవచ్చెను. వెంట ముగ్గురిని తోడుచేసుకొని వస్తున్నాడు. మీ పాలిరొద్దెలకు వారు వేంచేసినట్లుందిరా? వెంటవచ్చిన వారిని బయట వదలి మీనాన్న వస్తున్నాడు చూడు. మీరులోపలికి పొంది.

(తుకారాం ప్రవేశించును)

తుకా:- జిజీ! యాత్రికులు వచ్చినారు. వేళకాని వేళవచ్చినారు. వారింత పరకు భోజనం చేయలేదు. వారికి ముందుగా భోజనం పెట్టు.

జిజీ:- ఎక్కడినుండి తెచ్చిపెట్టేది. మనకే లేకుంటే బాటపట్టుకొని పోయ్యే వారికంతా అన్నం పెట్టవలెనంటే ఇదేమి ధర్మ సత్యమనుకొన్నారాయేమి?

తుకా:- జిజీ! వారు పుణ్యాత్ములు. పంథరి యాత్రచేస్తున్నారు. వారినేమి అనవద్దు. అవచారమౌతుంది

జిజీ:- తమకంత అభిమానం ఉంటే తామున్నూ వారి వెంటనే వెంచేయండి.

తుకా:- నేనున్నూ ఇంతలో వెళ్లుతానులే. ఇప్పుడు మాత్రము నామాట తీసి వేయవద్దు.

జిజీ:- ముగ్గురికి మాత్రమే సరిపడే భోజనం సిద్ధముగా ఉంది. మరివచ్చిన వారికిపెట్టితే మీకు మీపిల్లలకు ఏమిపెట్టాదును?

తుకా:- మననంగతి అవతలచూచుకొందాములే. వారిని పిలుచుకొని వస్తాను, కోపం చేసుకోవద్దు. అతిథులు సాక్షాద్యగవత్స్వరూపులు. వారికి భక్తితో వడ్డించు, ఏమి.

జిజీ:- మీ యిష్టంవచ్చినట్లు చేయండి.

(తుకారాం తైర్థికులను పిలుచుకొని వచ్చును.)

తుకా:- ఇటు ఇటు, దయచేయండి. లోపలికి దయచేయండి. అంతా సిద్ధంగాఉన్నది. భోజనమునకు కూర్చోనుడు.

తైర్థి:- యజమానితోగూడా భోజనంచేస్తాము. తామున్నూ దయచేయండి.

తుకా:- నేనింతవరకే భోజనం చేసినాను. లెండి. తమకిప్పటికే చాలా పొడ్డెంది.

(తైర్తికులు లోపలికి వెళ్లుదురు.)

జిజీ! పెద్దమనుషులు వచ్చినారు చూడు. విచారించుకొనుము.

(స్వగతము) నేడు చాలా సుదినము కాని నాజిజీకి సంసారతాపత్రయం పై ఉన్న వ్యామోహము జగన్నాటక సూత్రధారియగు ఆ పాండు రంగనిపై మనస్సు కుదుట బడుటలేదు. “బుద్ధిఃకర్మానుసారిణీ” ఎవ్వరి కర్మవారు అనుభవించవలసినదే.

(ఒక భిక్షుకుడు ప్రవేశించును)

[ఈ క్రింది గేయమును ఏకతారపై పాడును.]

తొలిజన్మంబున చేసినకర్మము తొలగిపోవునా ఓరన్నా
పుట్టినప్రాణులు గిట్టక గట్టిగ పుడమినిల్చెనా ఓరన్నా
తొమ్మిదిక్రంతల తొలుతిత్తిపై మోహమేలరా ఓరన్నా
ఎన్నేండ్లుండిన ఇహమునతంబని ఎంచబోకురా ఓరన్నా
భార్యాపుత్రులు బంధులుదెంబడి పచ్చటకల్లర ఓరన్నా
కలిమిని రూపము వయసునునమ్ముక గర్వింపకురా ఓరన్నా
చేసిన పాపముపుణ్యము వెంటనె చేకొనిపోవుదు మోరన్నా
షట్చక్రంబులు నాలువేదములు చదివిననేమిర ఓరన్నా
నకలపురాణము లామూలాగ్రము చదివిననేమిర ఓరన్నా
పరోపకారంబొక్కటె గతియౌ వైకుంఠంబున కొరన్నా
పండరినాథుని గొల్చినవారికె స్వర్గమబ్బురా ఓరన్నా
పరమభక్తితో పంధరినాథుని పాయకకొలుపుర ఓరన్నా!
తొలిజన్మంబున చేసిన కర్మము తొలగిపోవునా ఓరన్నా!

జై, పాండురంగ విఠల మహాప్రభో జై! మహానుభావా, భగవద్దాసుని కేమైనా దానము సేయండి.

తుకా:- (స్వగతం) ఈ బిచ్చగానికి దొరకిన యీ సంపదతో శతాంశమైనా నాకు దొరికినట్లైతే నిశ్చలానంద సామ్రాజ్యమునేలి యుందునుగదా. విఠాబాదేవుని స్తుతించు కవిత్వమే కవిత్వము. తక్కినదంతా కపి త్వము.

బిచ్చ:- ఇంతరోట్టయైనా పెట్టించండి.

తుకా:- (వినిపించుకొనకుండా - ఆత్మగతమున) ఈ భాగవతోత్తముని గానములోని భావమాధుర్యము పంచభక్త్య పరమాన్నముకన్న మించినది. అంతేకాదు. ఇది అమృతము.

బిచ్చు:- స్వామీ! బిచ్చము పెట్టకుంటే పోయిరమ్మనైనా చెప్పరేమి? కష్టమైతే ఇంకో యింటివద్ద ఒక ముష్టి దొరుకుతుందిలెండి.

తుకా:- ఓయ్, కోపము చేసుకొననద్దు. ఏమో పరధ్యానములో ఉంటిని. నీకేమి కావలెనోచెప్పు.

బిచ్చు:- బిచ్చగాండ్ర కోపము ఎవరిమీన స్వామీ! ఒక పాతవస్త్రము పారవెస్తే తలచుకొంటూ వెళ్ళిపోతాను.

తుకా:- ఈ దరిద్రునికి వస్త్రాలెక్కడివి. (పైకిచూచి) జీజీ చీర ఇక్కడున్నది. దీన్ని యిచ్చివేస్తా. (కొయ్యనుండి చీరను లాగి యిచ్చివేయును)

బిచ్చు:- ఇదే పదివేలు స్వామీ. ఇక సెలవు.

—తొలిజన్మయినచేసిన కర్మము తొలగిపోవునా ఓరన్నా—

(అని పాడుచూ నిష్క్రమించును)

తైర్థికులు:- తుకారాంజీ, “అన్నదాణా సుఖీభవ” మీరు ఉత్తమ గృహస్థులు. మీకావైకుంఠనాథుడు సర్వసాఖ్యాల్లిచ్చుగాత.

తుకా:- ఈ బీదవాని యింట ఎండినరొట్టెలేకదా. మీకు తుష్టిగా సపర్య చేయలేనందులకు విచారించుతున్నాను.

తైర్థి:- అయ్యా! ఎంతమాట! పాపమా కన్నతల్లి మమ్ము తుష్టిగా ఆర్గింప జేసింది. యాత్రికులకు ఇంతబాగా భోజనము పెట్టేవారు ఈ కాలంలో కానరారు స్వామీ.

తుకా:- అనుగ్రహం.

వృద్ధు:- ఇకసెలవా?

తుకా:- చిత్తము. మిమ్ముకొంతదూరము సాగనంపివత్తునురండి. భక్తుల వెంట కొంతదూరమైనా నడిచినట్లైన సుకృతము కలుగుతుందని అంటారు పెద్దలు. (నిష్క్రమింతురు)

[ప్రవేశము జిజీబాయి]

జిజీ:- (స్వగతము)—అంబా! భవానీ! నాకెందుకు ఇట్టి అవస్థ తెచ్చిపెట్టి నావు. గొప్పవారి యింటిలోనే పుట్టితిని. మంచివంశములోనికే వచ్చితిని. కాని మావారి కెవ్వరుపచేశించినారో యేమో ఒకటేపచ్చి. ఎప్పుడూ పరోపకారమంటూ ద్రవ్యమంతా నష్టముచేస్తూ ఉంటారు. ఇంట్లో మాకే కూటికిలేకుంటే ఎక్కడినుండే ముగ్గురిని బాటపట్టు కొని పోయ్యేవారిని పట్టుకొనివచ్చి వారికి భోజనము పెట్టించిరి.

ఈ దినము ఏల్లలూ, నేనూ, ఆయనూ, అందరమున్నూ పన్నుండవలసిందేకదా. నానామ్యులమ్మి ౩౦౦ రూపాయలు కూడబెట్టి వ్యాపారం చేయుమంటే ప్రతిదినం ఏదోరోపకారం చేసినానని ఉత్త చేతులతోనే ఇంటికివస్తాడు. ఇట్ట మేదకునితో ఇట్టి ఆమాయకునితో సంసారం ఎట్లా సాగుతుంది?

(ప్రవేశం శిశువులు)

౧ వాడు:- ఆమ్మా, రొట్టెలన్ని వారికే పెట్టితివే. ఎవరమ్మావారు.

౨ వాడు:- వారు మన చుట్టాలా ఏమమ్మా.

౧ వాడు:- నాకాకలియే ఆకలి అవుతుందమ్మా.

జిజీ:- మీ నాన్నగారు కొత్త చుట్టాలను సాగనంపి తిరిగి వస్తున్నారు. వారినే అడుగంట.

(ప్రవేశం తుకారాం)

బాలురు:- బాపూజీ, బాపూజీ, మాకాకలి అవుతుంది. ఇప్పుడు వచ్చిపోయిన వారే అంతా తినిపోయినారు. మేమేమి తినవలెను.

తుకా:- నాయనలారా, ఒక్కచూట ప్రాణము పట్టుకొని ఉండండి. నేనెక్కడ నైనా సంపాదించుకొనివచ్చి మీకు భోజనానికి లోపములేకుండా చేతునులే.

౨ వాడు:- ఇప్పటికే మాకు కడుపు మాడుచున్నది నాన్నా.

తుకా:- అట్లైతే ఇదిగో ఒక ఉపాయముచెప్తాను. శిశువుతుండరికవరదుని మనసార ఒక్కమారు భజించండి. ఏల్లలప్రార్థనను చేవుడు వెంటనే పంటాడు. మీ ఆకలంతా మాయమైపోతుంది.

జిజీ:- మంచి భోజనమే తినిపించినారు ఏల్లలకు. మీ పాండురంగడు ఏమైనా లడ్డా, బానంటియా, భోవానా. వీరికడుపులు నిండేటందుకు?

తుకా:- అంత చురుకైనగా మాట్లాడుతావేమి? భగవంతుడు నమ్మిన వారి కంటే చాలా ఎక్కువ. అతడు నిజంగా ఆమృత ప్రవాత.

జిజీ:- చాలాలిండి. ఇకవాలించండి. ఈ ఉన్నాదాలంతాను.

తుకా:- నీకు సరిపడకుంటే పానీలే. జిజీ! నేడు చాలా సుదినము నాకు పంటవా.

జిజీ:- ఆఁ వింటున్నానుకదా. వ్యాపారంలో మంచిలాభం వచ్చిందా. వీఁ.
ఎంతవచ్చింది చూపండి చూస్తాము.

తుకా:- కారు. అదికాదు. నేను నాశక్తికొలది ముగ్గురికి సహాయము చేసినాను.

జిజీ:- ఆ సంగతి ఇప్పుడు చూడనేచూస్తునికదా. అదేముచ్చట ఇంకెన్ని మారులు చెప్తారు.

తుకా:- ఇప్పుడు వచ్చినవారు కారు. వారు కాక మరి ముగ్గురికి సహాయము చేసినాను.

జిజీ:- మరి ముగ్గురికా? చాలా సంతోషించినాను. అయినాని సొత్తులను కూడా ఇంద్రాణినదిలో పారవేసి వచ్చినానని చల్లగా చావువార్తపలె నాకు వినుపిస్తున్నావా?

తుకా:- ఏమే, నీకేప్పుడున్నూ ముక్కుపైసనే కోపము. నేను చెప్పేది విన వైనా వినవు. అదంతాపింటే నీవున్నూ సంతోషించవా? .

జిజీ:- నాకు నిత్యమూ సంతోషానికేమికోదుప?

తుకా:- ఊరకవిను. మన అంగడిలోని మిరపకాయ నాలుగు సంచులు ఒక భక్తునికి అతిథి సత్కారానికిచ్చినాను. ఇప్పుడేమో ఉద్ధరనే కాని మళ్ళీ పైకం వస్తుందిలే.

జిజీ:- మంచిపని చేసినావు.

తుకా:- అదేమంతమంచినది. ఇంకావిను. పాపం. ఒక పేద బ్రాహ్మణుడు ఋణము చెల్లించలేక రాజభటులవశమై సంకేష్ణతో చాలా విండ్ల నుండి ఘోరకష్టాలను భరించుచూ వచ్చినాడు. అతన్ని విడిపించినాను.

జిజీ:- నేను ఋణముతెచ్చి యిచ్చిన పైకముతో, నా సొమ్ముల పైకముతో డిక్కులేని బాపనయ్యఋణము తీర్చినావు. బాగుంది. చాలా బాగుంది. ముందు నాకు సంకెళ్లు తగిలినప్పుడు నన్నెవ్వరు విడిపించురో యేమో?

తుకా:- పాపమా బ్రాహ్మణుడు వీధులలో దూఖించుచుంటే ఎంతటి కఠినునికైనా గుండెకరిగే అట్లాండింది.

జిజీ:- ఇంతటి కరుణానముద్రలు కనుకనే సొంతబిడ్డలు డొక్కలెండి అన్నమో రామచంద్రా అని ఏడ్చుచుంటే శ్రీ పాండురంగా పుండరీక

వరదా, పండరినాథా, విత్తలప్రభో అని వారికి తిరుమంత్రం ఊచి గాలిపీల్చి బ్రదుకండి అని బోధించుచున్నావు. ధూ, ధూ, ఈ బ్రతుకు బ్రతికేదానికంటే వినూయో చూచుకొని కండ్లు మూసుకుంటే బాగుంటుంది.

తుకా:- జిజీ, కాంతా, ఎందుకంత కోపమునీకు. నేనేమైనా అధర్మకార్యాలు అన్యాయాలు, దుర్మార్గములుచేస్తే నీవు అగ్రహించుట న్యాయము. ధర్మకార్యాలు చేసినప్పుడు కూడా నీకు సహించుటలేదా?

జిజీ:- నీ ధర్మము దయ్యాలపాలుకాని.

తుకా:- హరీ హరీ, ఎంతమాట పలికితివి.

జిజీ:- ఒరే, నాయనలారా, ఇక మీరు దిక్కులేనివారైనారు. మనమంతా అనాథులమైనాము.

తుకా:- శీగ్ర పాండురంగడు మాయంటివేల్పు. ఆయనయే మనకందరికిన్నీ దిక్కు.

జిజీ:- మంచెరంగడు. వాడు నిన్ను దయ్యమువలె పట్టినాడు. వాని మూలాన నీపూ మేమూ నాశనం అవుతున్నాము.

తుకా:- ఇదిగో జిజీ, ఇంతవరకు నీవు నన్ను తూలనాడినావు. అందుకు నాకేమిన్నీ ఆయాసము కలుగలేదు. సర్వమంగళాకారుడును, ఆర్తత్రాణ పరాయణుడును అయిన పాండురంగస్వామిని నీవిప్పుడు దూషించుతున్నావు. ఇది మాత్రము నేను సహింపజాలను.

జిజీ:- సహింపలేకపోతే చెవులుమూసుకొని నోరు మూసుకొని వేంచేయవచ్చు.

తుకా:- నీకూ నాకూ పొత్తు కుదురదు. నేను నీకు భారమైపోయానాను. ఇప్పటినుండి నీ బాట నీది. నా బాట నాది. ఇదిగో ఇప్పుడే వెళ్లిపోతున్నాను. విఠోబా నీకు శాంతిసౌఖ్యములు ప్రసాదించుకాక. నాయనలారా, మీరు సౌఖ్యంగా వృద్ధికివచ్చి కీర్తిపొందండి. మీ అందరితోను సెలవు తీసుకొంటున్నాను. (నిష్క్రమించును)

౧ వాడు:- అమ్మా, బాపూజీ ఎక్కడికి పోతాడే.

౨ వాడు:- దేవళానికిపోయి భజనచేసుకొనివస్తాడేమో?

౩ వాడు:- కాదురా దుకాణానికి పోయివస్తాడనుకుంటా.

జిజీ:- ఎక్కడికిపోతాడు? అక్కడా యిక్కడా తిరిగి మరల చీకటయ్యే పరకు ఇంటికివడవస్తాడల్లే.

౨ వాడు:- బాపూజీకి ఎన్నడూలేని కోరికదచ్చినట్లుందమ్మా ఈనాడు.

౧ వాడు:- నాన్నకుకూడా బాగా ఆకలైవుంటుంది. ఆయనకేమి యెక్కడైనా తినివస్తాడు.

జిజీ:- కుర్రలారా, మీరెంతటి దిక్కులేనివారైపోయినారురా. మీరెందైనా ధనికులయిండ్లలో వుట్టియుండరావా. ఈచేపరాల్లకడుపులో పట్టుటకు ఏమికర్మము మీ పూర్వజన్మాన చేసవుంటరో యెమో? మీకు కట్టు కొనుటకు కూడా మంచిజట్టలు లెకపాయె. నాకున్నా ఈ కట్టుచీర! అ కొయ్యపైన.....అయ్యా! ఇదేమిచిత్రమమ్మా, కొయ్యపైన చీరలేదు. అదికూడామాయమైంది. ఎక్కడపోయింది..... దాన్నికూడా మీనాన్న ఏ బిచ్చగానికో దానం చేసినాడు. ఇంకెట్లు?..... అంబా, భవానీ, నాస్వామికి పట్టినఉన్నావాన్ని ఎప్పుడు పోగొట్టుతావో ఏమో తల్లీ! నిన్నే నమ్ముకొన్నాను.....కుర్రలారా, రండి. ఎక్కడైనా కూలినాలిచేసి యిన్ని గింజలు తెచ్చి మీకు భోజనం నిధము చేస్తానుకాని.

౧ వాడు:- అట్లేకానిలే అమ్మా, నిన్నేమిన్నీ తొందరపెట్టములే.

ప్ర ఘ ట్ట క ము ౪

మాస్వాజీబాబా — ఓట్టమైన మనిషి, ఎర్రని చెవుల బట్టదోసి, మెడనెంతా రుద్రాక్షలు, భుజాలకు దొసటికి విభూతి. కనుబొమ్మలమధ్య కుంకుమం, కావిపెల్లా, పింబభోవతి, యిర్రమిసాలు, ౪౦ వీంశ్య పయస్సు. శాక్తేయుడు. ఎదుట కాళివిగ్రహం, భూవదీప వైచేహ్యపరికరాలు, గంట, పాత్రలు, కర్పూరం, మున్నగునవి.

శంభాజీ — శిష్యుడు. యువకుడు.

స్థలము — మఠము

మాస్వాజీ:- బై భగవతీ, శాంభవి, కాలభైరవీ. ఒరే శిష్యా, ఎక్కడున్నావురా శంభాజీ, కాళీపూజకు భూపదీప వైచేహ్యాలు, పుష్పతాంబూలాలు అన్నీ సిద్ధమైనవేమిరా?

శంభాజీ:- స్వామీ, మాస్వాజీబాబా మహారాజ్జీ. గురుమహారాజుల వారి ఆజ్ఞానుసారం అంతా అప్పుడే సిద్ధంచేసి పెట్టినాను.

మాస్వాజీ:- (ఒకచేత హారతి, ఒకచేత గంటతో) హే భగవతి, కాలభైరవీ, త్రిబిగన్యాతా, నీభక్తుని అనుగ్రహించు.

† ఓం, దేవీ, త్వత్ప్రకృతం చిత్తం పాపాక్రాంత మభూన్మమ తన్నిస్తరతు చిత్తాన్మేపాపం హుంఫటచితే సమః
బ్రహ్మ విష్ణుస్తదేశః ప్రణమతిశ సదాత్పర్యదాం బోజయుగ్మం
భాగ్యాబాహు చాహం భవజనని, భవత్పాదయుగ్మం భజామి
నిత్యం లోభ ప్రలోభైః కృతవివశమతిః కాముకస్త్వాం ప్రయాచే
మంత్రవ్యోమేపరాధః ప్రకటితవదనే కామరూపేకరాశే!

ఓం క్రిం క్రిం క్రిం హ్రీం హ్రీం హ్రీం హుం హుం దక్షిణే
కాళికే క్రిం క్రిం క్రిం హ్రీం హ్రీం హుం హుం స్వాహా॥

† ఈ రంగములోని శ్లోకాలను తంత్రగ్రంథాలనుండి ఉదాహరిస్తున్నాను.

ఒరే, శంభాజీ, నైవేద్యం ఎక్కడరా?

శంభాజీ:- ఏ నైవేద్యం స్వామి?

మా:- బలి నైవేద్యంరా, మూర్ఖా

శం:- అంటే ఏం స్వామి?

మా:- ఛాగమాంసమురా. ఇన్నాళ్లు సేవచేసినా వట్టివడ్డమ్మవేరా నీవు.

శం:- అదా, ఇదో ఈ పాత్రలో మూసిపెట్టినాను.

మా:- ఇటుతే (అందుకొని) దేవీ, నైవేద్యం స్వీకరించు.

“ఛాగ, త్వం, బలిరూపేణ మహాబాగ్యాదుపస్థితః
ప్రణమామి సవాభక్త్యా, రూపిణం బలిరూపిణం.”
ఓం భూర్భువస్వఃః ఓం పశుపాశాయవిద్యుహే,
విప్రకర్ణాయధీమహి, తన్నః ఛాగః ప్రచోదయాత్”
ఓం తీర్థం పట్టుకొనిరా.

శం:- భట్టిలో నుండి యిప్పుడప్పుడే సిద్ధమై వచ్చింది. ఇదిగో స్వామి.

మా:- (అందుకొని) దేవీ, మధ్యముపై నీకుండినంత ప్రీతి మరేవేదకున్నూ లేదు.

మధ్యపానరతా, మత్తా, మధ్యపాన విహారిణీ,
మదిరా మదిరారక్తా, మదిరాపానహర్షిణీ,
మదిరాపాన సంతుష్టా, మదిరాపాన మోహినీ,
మదిరాపాన ముగ్ధాచ, మాధ్వీపా, మదిరాప్రదా.
ఓం సమో భగవత్స్యై, సర్వకామప్రదాయినీ.
(తానుకొంత త్రాగి) శంభాజీ, ఇదిగో దేవీతీర్థము. (శిష్యుడు
కొంత త్రాగును)

మా:- ఒక్కోసారి, ఏమి యీ దివ్య తీర్థ మహిమ. అందుచేతనే మా
శాస్త్రేయమతము సర్వోత్కృష్టము. మాదీక్ష పాం ది న వా రు
మరల మరేదెవతనూ ఉపాసించరు.

శం:- స్వామి! నాకొక చిన్న సందేహం కలదు. మధ్యపానము ధర్మవిరుద్ధ
మని అంటారు. అందులో బ్రాహ్మణులైన మీరు దీనిని సేవించ
వచ్చునా?

మా:- ఇదా నీసందేహం. నీవు నాబోధవింటావా లేక మందిబోధలు వింటావా?
అది మొదలు చెప్పు.

శాం:- చిత్తము. తమ బోధే నాకు కావాలి.

మా:- అట్లేవిను. ఇవి దేవీ ప్రసాదము. శాక్తియులకు తంత్రగ్రంథాలే వెపాలు. వాటిలో మద్యమాంసాలు లేనిది శక్తిపూజ చేయగూడదని శాసించినారు. అవిలేని పూజలు సిద్ధింపవు. పూర్వకాలంలో మహర్షులంతా మద్యపానరతులు. తర్వాతికాలంవారికి శక్తిసామర్థ్యాలు సశించినవి. వారు నిస్తేజులై, సత్త్వహినులై వీటిని త్యజించినారు. ఒక్కొక్క కాలములో ఒక్కొక్క మహామహుడు మధ్యసేవాసక్తుడై ఎంతటి మహాకార్యాలుచేసినాడో చూడు.

ఒకనాఁడు దైత్యుల యెబ్బయొశుక్రుండు
నిర్జించెఁబోరున నిర్జరులను,
ఒకనాఁడు నర్సలోకోత్తరుఁడైమించెఁ
గములజతుల్యుఁడగన్వ్యవౌని,
ఒకనాఁడు యాదవనికరంబు మెచ్చంగ
బలరాముడరితమోభానుఁడయ్యె,
ఒకనాఁడు రుద్రుండు సకలలోకా తీత
శక్తుఁడై శిషించె సకలరిపుల,

వీరి సామర్థ్యమెల్ల మాధ్వీరసంబు
పాన మొసరించుకతన సంప్రాప్తమయ్యె;
అదిశక్తికిఁ దోబుట్టువైన దీని
దూషణము సేయువారలే తుచ్ఛజనులు.

ఒరే, నీకు మధుపానమహత్తు బాగా తెలియదు. వేదశాస్త్ర పురాణాలను బాగా పరిశీలించిచూస్తే దేవతలు, ఋషులు, సర్వవర్ణాల వారు నదా ఈ మదిరా దేవీ సేవాసక్తులై యుండినారని తెలుస్తుంది.

శం:- గురుదేవా, మీరుసర్వజ్ఞులు. తెలియకఅడుగుతున్నాను. పూర్వం యాదవులు కల్లుత్రాగి పరస్పరం కలహించుకొని నాశనమైనారని పురాణాలలో వ్రాసినారుకదా. మరి ధర్మశాస్త్రాలలో మద్యపానాన్ని నిషేధించినారని అంటారుకదా.

మా:- నీవు నాకంటే నాలుగాకులు ఎక్కువ చదివినట్లుండే. ఇవన్నీ నీ కిచ్చడెందుకు, నీకు గురుబోధయే పరమవేదము.

శం:- చిత్తం చిత్తం, క్షమించండి. ఇదివరలో ఈ శిష్యునికింత మాత్రం కూడా తాము బోధించి యుండలేదు.

మా:- గురుదేవ అంతా ఒకనాడే లభిస్తుందాయేమి. క్రమంగా అనుగ్రహించునుతుంది. ఇంకా కొంత తీర్థము పుచ్చుకో, ఇదే—

(ఇద్దరునూ త్రాగుదురు)

మా:- ఓరేయో, శంభాజీ సుందరియికారాలేదేమిరా?

శం:- సానిగారికప్పుడే చెప్పవచ్చినాను. స్వామి “నిపురవ. వెనుకనేవస్తానుసా” అని అన్నవంది.

మా:- సుందరిలేకుంటే ఈమఠానికి అందమేలేమరా

శం:- సుందరి వేళ్ళకవంది.

మా:- మన శాస్త్రము ఏతంతో వేళ్ళలకుతప్పలేదు. మనవేదికనాడా ఒక్కొక్కప్పుడు వెళ్ళగాపూజించునుతుందే. ఆ తత్త్వమంతా నికు మరొకమారు ఉపశ్ఛించుతున్నారే.

(సుందరి ప్రవేశము)

సుందరి:- బాబాగారు సాక్షాత్తుకరభ. ఏవత్స్యరూపులుగా విభాజమానులై ఉన్నారు. గురుశిష్యులు ఏకాంతగోళంతో మునిగిపోతున్నారు.

మా:- ఓహూ, సుందరి, వచ్చినావా, ఎంతసేపామె, నీకొరకై ఎదురుచూడబట్టి. రా, కూర్చో.

సుం:- చిత్తం. గురుపులవారికి దాసురాలు సాష్టాంగమంతా మనవిచేసుకొంటున్నది.

మా:- దీర్ఘసుమంగలిభవ. నర్వకామనిద్ధిరస్తు. ఇటురా. ఇదే తీర్థం తీసుకో.

సుం:- మహ్యము మాకు ముఖ్యతీర్థం. పైగా సారాయి, నల్లమందు, గంజాయి, మా ముఖ్యకామతంత్రపరికరాలు.

మా:- చూచినావురా శిష్యా, ఎంత చక్కగా మార్చాడుతుందే.

సుం:- స్వామి, ఇవన్నీ వేళ్ళల వశీకరణ తంత్రాలు.

తాంబూల మందించుతరి నల్లమందిడి

చొక్కించికవగూడునొక్కభూర్తు,

గంజాయి ద్రాపి మైకంబుచే సొలించి

పిలపించు మరియొక్క విటునివేగ,

సారాయి కొంతయాస్వాదించుమనివేడి

మత్తిల్ల నన్యుని పాత్తుసేరు
మంచకల్లిది ద్రావుమంచు లాలనసేసి
వేజొక్క లంపటువేగఁ బిలుచు,

వేశ్యనేరని ధౌర్జ్యముల్ విశ్వమందు
వేటుతావుల దొఱకునే వెదకిచూడ;
వారకాంతల వలలందుఁ బడినవారిఁ
దిరిగి విడిపింప శక్యమే సురలకైన

ఎందరో పండితులు, కవులు, ధనికులు, భూస్వాములు, మా యిం
ట్లకు రహస్యముగా వచ్చి పావుచుందురు. అది మాపాండితీ ప్రకర్షకు
ప్రబల నిదర్శనము.

మా:- నీ టక్కులంతా నావంటి వానిపద్ద పనికి రావులే. ఒరే శంభాజీ, నీవు
బయట మలద్యారముపద్ద కూర్చో. మా సెలవు లేనిది యెవ్వరికిని
యినాదు మాదర్శనం కాదని గట్టిగా చెప్పి పంపివేయుచుండుము.

శం:- మీ కొరకై శ్రీమంతులవారు కాని మహారాజులు కాని వచ్చినసూ
లోనికి రానియ్యవద్దంటారా?

మా:- శివాజీ మహారాజుగారు వచ్చినానరే సెలవులేదు.

శం:- మరి సుందరికొర కెవరైనావస్తే ఏంసెలవు?

మా:- వారికిన్ని సెలవులేదు. ఇక నీ అధిక ప్రసంగాలు చాలించి నడు.
బయటికి నడువు.

సుం:- చూచినారా, మీ శిష్యుని పాండిత్య విశేషాలు!

మా:- ఏమిరా యింకా నిలుచున్నావేమి?

శం:- సుందరియేమో సెలవిస్తుంటే బిందామని అగితిని.

సుం:- ఏమీలేదు. దయచేయండి శిష్యోత్తమా!

శం:- చిత్తం చిత్తం (నిష్క్రమించును.)

సుం:- మాస్వాజీ, మహారాజో, ఏమి అబ్బ. సెలవియ్యండి. ఇట్టి సమ
యంలో ఈ చరణదాసి తమకు జ్ఞాపకం వచ్చింది.

మా:- సుందరి. ఆహా ఎంతటి ముద్దెసపేరు. నీ అందానికి పూర్తిగా తగిన
పేరు. నా శిష్యులందరిలో నీవే నాకు ముఖ్యురాలవు సుమా.

సుం:- చాలా అనుగ్రహం. అదినావుణ్ణి విశేషము.

మా:- నీవు నిజంగా ధన్యురాలవు.

నుం:- అదైతే ఈ తుచ్చవేశ్యాజన్మం నాకేల కలిగింది.

మా:- తప్ప. తప్ప. అట్లనుకోవద్దు వేశ్య నిత్యకల్లాణి, నవాసాభాగ్యవతి. పైగా సాక్షాత్కాశ్యరూపిణి. మాతంత్ర శాస్త్రములో ఏమన్నారో తెలుసునా?

నుం:- ఏమన్నారు?

మా:-
వేశ్యావేదాసమాయోగాత్
కాళీదేహ సమస్వయం
ఏవంవదతిసాక్షాత్
తస్మాద్వేశ్యాపరామతా.”

అని అన్నారు. మనశాక్తేయులలో పురుషులంతా సాక్షాచ్ఛంకరభగ వత్స్వరూపులు. స్త్రీలంతా కాళీస్వరూపిణులు. నీకు సర్వకామ్యార్థ సిద్ధి అయ్యే మంత్రము ఉపదేశిస్తాను. దాన్ని పరమభక్తితో జపించితే సర్వసిద్ధి కలుగుతుంది.

నుం:- మావద్ద మంత్రాలేకాక తంత్రాలున్నాడా చాలా ఉన్నవిలేండి.

వేశ్యనెత్తికేక్కించిన వెత్తిమాన్య
మందుమాకులు దొరికునే మహినివెదక
సాని పట్టించినట్టి విశాచమార్ప
మంత్రవెత్తల కెందైన మహిమకలదె?

మా:- భక్తిలేకుంటే మంత్రము సిద్ధించదు.

నుం:- చిత్తం. మీపైన నాకు భక్తిఉంది. ప్రేమఉంది. మీరంటే అదెందులకో పంచప్రాణాలు అప్పజెప్పతాను.

మా:- ప్రేయసీ, ధన్యుడనైనాను. ఎంతటి తియ్యనిమాటలు పలికితివి? నీమాటలు అక్షరలక్ష విలువచేయుపట్టివి. నుందరే, నీకు నాయందు నిజముగా భక్తి ప్రేమలుంటే గురువక్షిణ సమర్పించుకొనవలసి యుండునునుమా.

నుం:- గురువుగారి అజ్ఞలను పరిపాలించేవానికి సర్వసిద్ధముగా ఉన్నాను.

మా:- ఆ సంగతి నాకునూ బాగా తెలియును. అయినా మరల మరల అడుగవలసి వచ్చినది.

సుం:- అదేమిటో సెలవియ్యండి.

మా:- నీవు గట్టిగా పూనుకొంటే తప్పకుండా సిద్ధించుతుంది.

సుం:- ఏట్లు?

మా:- నీ సౌందర్యానికి, నీ సంభాషణమాధుర్యానికి ముగ్ధుడై నీదాసాను దాసుడై, నీ చరణసేవకుడై కుక్కవలె నీవెంట వాడు తిరుగగలడు?

సుం:- ఎవడువాడు? ఇంతకూ మీరు అజ్ఞాపించేదేమిటో చెప్పకనేపాతిరి.

మా:- గట్టిగా చేస్తానని చేతిలో చేయివేయుము.

సుం:- అట్టే. (చేయివేయును)

మా:- (గట్టిగా పట్టుకొని) నిత్యనూత్నత ఉన్నది నీ స్వర్గలో. ఉద్దీపన శక్తియున్నది. సుందరీ, మన గ్రామములో తుకారాం అనే దొంగ భక్తుడున్నాడు తెలుసునా?

సుం:- ఆయన పేరు విన్నాను.

మా:- వాడు మన సంప్రదాయానికి ప్రతిస్పర్థి. వానిపై సీసమోహనాస్త్రమును ప్రయోగించి వానికి మన శాంభవీదీక్షను ఇచ్చించవలెను. ఇదే నేను కోరిన చిన్నకోరిక.

సుం:- అతడు జితేంద్రియుడట. పరమభక్తుడట. అక్కడ నా యాటలు సాగవు.

మా:- ధూత, ఎంతటి పనికిమాలినమాట పలికితివి. నీవు సామాన్యురాలవా? చక్కనిచుక్కవు, చక్కెరబొమ్మవు, భువనమోహినివి. లావణ్యవతివి. తిరస్కృతోర్వశీరంభా తిలోత్తమవు. మరి ఆ తుకారాముడేమి శుకుడా? భీష్మాచార్యుడా? ఇనుపకచ్చడం కట్టుకొన్నాడా? వాన్ని వశీకరించుట నీకొకకష్టకార్యమా?

సుం:- ఏమో, నాశక్తి కొలది ప్రయత్నించి చూస్తాను. నాకు అతడు లోబడెనా అతన్ని తొందరగా మీ చరణ నన్నిధిలోతెచ్చి వదలివేస్తాను.

మా:- సెబాస్ట్, అదీ సరియైనమాట. ఇదో మరికొంత తీర్థము స్వీకరించు. (ఉభయులు త్రాగుదురు) ఈ మధ్య నీ మధురగానము వినలేదు. ఏదీ కాస్త వినిపించు.

సుం:- చిత్తము, (గానము చేయును)

మా:- ఛేష్, భళీ, నీగాన మాధుర్యము బ్రహ్మనందదాయకము.

“నుంచరి, నీడురూపు. గడుసుందనమున్. భవదీయరాగని
 స్త్యందితమాధురీమహిమ, చారువిలాసము హావమెంతయా
 నందము గూర్చుదెవ్వరికి? నవ్యసుమంబులలోని మార్దవం
 బందముతోడగూర్చి, చతురాననుఁ డిట్లునినున్ నృజించెఁబో!
 (వీపుపైతట్టి) ఇదిగో, మరికొంతతీర్థము తీసుకో. మోహనాంగి,

పూర్తిగా తాగవద్దు. కాస్త నాకువదలిపెట్టు.

సుం:- నా యుచ్చిష్టము మీకెట్లు ససికివచ్చు?

మా:- అదేసిపారపాటు. కాస్తేయదీక్షతులకు సంపూర్ణంగా అభేదత్వమున్నది.
 ఇటులే. (పానశేషం తాగును.)

సుం:- స్వామీ, ఇక సెలవా?

మా:- ఏం. అప్పుడే? ఇంత తొందరేమిట? మరికొంచెముసేపుండరాదా?

సుం:- మీ శిష్యురాలు ఇంతకాలం సేవించినా ఏంలాభం?

మా:- నీకేంకావాలి? అడుగూ! నీవడిగితే లేదు అని నాలుకకు దస్తుందా?

సుం:- వివి చెప్పదునంటే:-

అద్దంబుసూచిన యాఱుమానములకే
 కనకాంగి గడియించె ధనముమిగుల,
 వయసువచ్చిన రెండు వత్సరంబులలోనె
 చంద్ర తాగట్టించె సౌధములను,
 మనయూరి దొరవారు మన్నించినదిగోతె
 మీనాక్షివాడలో మిన్నయయ్యో,
 చెట్టి మోహించి చేపట్టినప్పటినుండి
 చంద్రభాగయు గజాచారియయ్యో,

దోడి సుందరులందరు తుష్టినుండ
 నతము మీపాద సేవనానక్తి కలిగి
 సంచరించుచునుండు నీసానికైన
 వర్ష దారిద్ర్య దైన్యముల్ సంభవించె

మా:- నేనుండగా నీకెందుకంత విచారము. ఇప్పుడు నీక్షయ దగినన్నీ
 రూపాయాలు చేతిలోలేవు. అయినా నీకు అంతకంటె యొక్కొక్కగానే
 ఇస్తానుండు. (ఇటుయిటు చూచి) ఈ దేవిపై భక్తులు పెట్టిన సామ్యు

లన్నీ నీవే అనుకో, ఇప్పటికి ఈ హారం తీసుకో (తీసి సుందరి మోడలో వేయును.) నంతోషమైందా? ఎంతైనా వేశ్యవు. నీవేమైనా నన్నొక్కనినే నమ్ముకొని యున్నావు కనుకనా?

సుం:- అదేమట్లు సెలవిస్తారు. అంపరి సానులవలె అనుకొంటిరా నన్ను. మీరు చేపట్టిన తర్వాత మరొకరి మొగము చూచినానేమో మా వాడలో ఎవ్వరినైనా విచారించుకోండి.

మాస్వా:- ధన్యోస్మి, దధ్యోస్మి. ఇకపోవచ్చును. కాని మళ్ళీ యెప్పుడువస్తావు.
సుం:- ఎప్పుడు తలచుకొంటే అప్పుడే ప్రత్యక్షం అవుతాను.

(ప్రవేశము శంభాజీ)

(స్వగతము):- మా గురువులు రహస్య గోష్టిలో మునిగి తేలుతున్నారు. ఇప్పుడు పలుకరించితే ఏమంటారో యేమో. పలుకరించకపోతే ఆ పచ్చిన పెద్దమనిషి వెళ్లిపోతానంటాడు.

మాస్వా:- విమిరా, విమిటి కండ్లు మిటకరించుకొంటూ అదేమిటో గొణుగు కొంటూ నిలబడినావు. లోపలికి రావద్దంటికదా. ఎందుకు వస్తావి.

శం:- బాబాజీ, ఎవ్వరో ఒక పెద్దమనిషి మీకొరకు చాలాసేపటినుండి కాచు కొని ఉన్నాడు.

మా:- ఎవ్వరైనానరే, ఈదినం సెలవులేదని చెప్పిపంపవద్దా.

శం:- అతనిపేరు పండితరావట.

మా:- పండితరావో, ఖండితరావో, మేమీరాడు దర్శనం ఇయ్యమనిచెప్ప.

శం:- ఆయన పూనానుండి వచ్చినాడు గురుజీ.

మా:- ఆరే! పూనానుండి అయితేనేమి, ఢిల్లీనుండి అయితేనేమి. నీకెందుకీ అధిక ప్రసంగమంతా.

శం:- నేను తమకు ముఖ్య శిష్యున్ని అయితిని. ఇదంతా విచారించుకో కంటే తామేమనుకొంటారు.

మా:- ఛీ, కుర్రవెధవా, ఆపలికిపామ్ము.

శం:- ఆఁ మరిచిపోయినా, ఆ పండితరావు ఏ మహారాజువద్దనుండో వచ్చినా న్నాడు.

మా:- మహారాజుకానీ, మొగల్ సుల్తానుకానీ, అతనికంత భక్తి ఉంటే రేఫ్ రమ్మని చెప్పిపో,

శం:- ఆఁ, జ్ఞాపకంవచ్చింది. శ్రీచక్రపతి శివాజీ మహారాజుగారు అతన్ని తమవద్దకంపినారట!

మా:- ఏమి, ఏమి, శ్రీ చక్రపతిగారా, శివాజీ మహారాజుగారా, నావద్దకంపినారా? నిజమా?

శం:- నిజంస్వామీ. మూడువేల రూపాయలను తెచ్చినాడు. మూడు సంచులను కట్టుకొని పట్టించుకొని వచ్చినాడు.

మా:- రూపాయాలా? మూడువేలా? 3000 రూపాయాలు! ఒరే, మూన్హా

శం:- స్వామీ, మీ శిష్యుణ్ణి

మా:- ఒరే, తెలివి తక్కువకుంకా

శం:- చిత్తం, మీ బోధలు తప్పితే నేనింకేమిన్నీ యెరుగను.

మా:- ఒరే, శుంథా, గాడివా, దున్నపోతా!

శం:- అచ్చంగా మీ అంశే నాలో ఉన్నట్లుంది స్వామీ.

మా:- ఒరే, అమాట మొదిలే మొందుకు చెప్పకపోయినావ్. చక్రపతి మహారాజుగారి దూత- ఆయన పెరు పండితరావు అన్నావుగా అతడు వాకిలివద్ద ఎంతసేపైంది కాచుకొని.

శం:- ఒక గంటకాలమయి వుండవచ్చు.

మా:- ఎంతసేపని చేసినావురా. అప్పుడే తెలుపవద్దా నాకు.

శం:- శివాజీ మహారాజు వచ్చినా లోపలికి వదలవద్దని తాము అజ్ఞయిచ్చితిరి కదా.

మా:- తెలివితో పనిచెయ్యవలె.

శం:- ఇప్పుడేమి మునిగిపోయింది లెండి. తాము నుంచితో రహస్య గోష్టిలో ఉన్నారనిన్నీ ఈనాడు దర్శనం దొరుకదనిన్నీ చెప్పిపంపు తాను లెండి.

మా:- బుద్ధిలేదు. పో, వెంటనే ప్రవేశపెట్టు అతన్ని

శం:- చిత్తము (వెళ్లును)

మా:- నుందరీ, నీవు దిడ్డివాకిలి గుండా వెళ్ళిపో, తొందరగాపో, అ తుకారాముని సాధించేది మరచిపోవద్దు నుమా.

సేం:- స్వాములవారి అదృష్టం పండింది. ఇంకేముంది. శివాజీ మహారాజులే శ్రీవారి శిష్యులైనారన్నమాట. ఐశ్వర్యం వచ్చినదని ఈ సేవకు రాలిని మరిచిపోయేటనుమా, ఇక సెలవు. (వెళ్ళును)

[ప్రవేశము, పండితరావు, ఒక సేవకుడు మూటలతో, శంభాజీ.]

పండితరావు:- మహాత్మా, సమస్కారములు. తమ దివ్యసన్నిధానమునకు శ్రీ శ్రీ శ్రీ చత్రపతి శివాజీ మహారాజులుంగారు కానుకలందినారు.

మా:- మహారాజులుంగారికి అశుండదిగ్విజయం కలుగుగాక. ఏదో కుగ్రామంలో ఒకమూలలో కూర్చొని భగవద్ధ్యానం చేసుకునేవాన్ని. నావంటి వానితో మహారాజులకేమి ప్రయోజనంలేండి.

పండిత:- మీవంటి మహాత్ములుండబట్టే దినదినం షీణించుతూ ఉన్న హిందూమతం పునరుద్ధరింపబడుతూ ఉన్నది.

మా:- అంతా పరమేశ్వరుని అనుగ్రహము. తమరాకవలన మా మతానికి ఒకవిధమైన కళ కలిగింది. శంభాజీ, వీరికి దేవీప్రసాదమియ్యి. అదిగో ఆ తట్టలో ఉంచిచూడు.....అదికాదురా అదికాదు. ఆ తట్టలో పండ్లున్నవిచూడు అదితే.

శం:- చిత్తం. (అందిచ్చును,

మా:- వీరికి పాదతీర్థమియ్యి. పాదతీర్థం వింటివా?

(శంభాజీ సారాయిగిన్నెనందుకొనును)

నీకెన్నిమారులు బోధించినా తెలివిరాదు. ఏది ఎప్పుడు చేయవలెనో, ఎవరివద్ద ఎట్లాచరించుకొనవలెనో నీకింకా తెలియకపోయెను. అవక్కడపెట్టు. పాదతీర్థమాస్థాలో ఉంది చూడు.

(శంభాజీ అందించును. పండితరావు స్వీకరించును)

పండి:- మహానుభావా! తమకిర్తి పూనానగరమంతటను వ్యాపించిఉన్నది.

మా:- మేము కీర్తి కాములముకాము. అయినను దానివ్యాప్తికి మేమేమిచేయగలము? ప్రతిదినం నానాప్రాంతాలనుండి భక్తులు మామతానికి వస్తూ ఉంటారు.

పండి:- అదంతా తమ పాండురంగ విత్తలస్వామి భక్తివిశేషం.

మా:- మేము పాండురంగభక్తులముకాము. మేము కాళీ మహాదేవి ఉపాసకులము.

పండి:- అదెట్లు స్వామి! పూనా నగరంలో తుకారాం స్వామి సర్వకాల సర్వా వస్థలయందు విలెబా చెవుని భజించు పరమ భక్తగ్రేసర చక్రవర్తులని ప్రతితి ఉండగా, తామిట్లు సెలవిచ్చుచున్నారే?

మా:- (శిష్యునితో జనాంతికముగా) ఒరె, శంభాజీ, ఇతడు తుకారాంకొరకు వచ్చినట్లుంది. మనకొరకుకాదురా. మానంగతి విరికి నచ్చేరీతిగాచెప్ప

శం:- పండితరావుజీ, వీరు మా గురువుగారు, మాస్వాజీ బాబాగారు. గొప్ప ఉపాసకులు. సాక్షాచ్ఛంకరావతారులు, చుట్టూ ఇరువైపుమడ వీరి మంత్రశక్తి చాలా ప్రసిద్ధి వహించింది. పిల్లలుకానివారు వీరినాశ్రయించితే వారికి సంతానప్రాప్తి కలుగుతుంది, రోగులకు వీరి పాదతీర్థ మిస్తే వెంటనే నయమవుతుంది. విరి యింటిలో ఏడుతరాలనుండి కాళీ మహాదేవి ప్రసన్నముగా ఉంది. వీరు బ్రాహ్మణోత్తములు. ఆ తుకారామో శూద్రుడు, శూద్రులు ఆరాధనయోగ్యులు గారు.

పండిత:- సరే. ఇంక చాలించు నీ ఉపన్యాసం. నేను పోరపాటుబడిరాను. తుకారామ స్వామికే ఈ 3000 రూపాయల కానుకను సమర్పించి రమ్మని మహారాజుల వారి ఆజ్ఞ అయింది.

మా:- ఒక సామాన్య శూద్రునిపై మహారాజుగారికి భక్తి కుదురుట చాలా చిత్రముగా ఉంది.

శం:- పండితరావు మహారాజ్, ఈ కానుకను శూద్ర తుకారామునికిస్తే ఏం ఫలం. మాస్వాముల వారికే సమర్పించండి.

పండి:- నేరుమూయ్, మరొకమారు ఇట్లే ప్రెలితే నీకు శిక్ష అవుతుంది జాగ్రత్త. (సేవకునితో) పదరా, వెదకుకొంటూ తుకారాంస్వామి యింటికి వెళ్లుదాము. (నిష్ఠమించును)

మా:- ఏమిరా, శంభాజీ, పని అంతా చెడిందిరా. శివాజీ మహారాజుగారి ఆశయము మనకు లభించిందని ఎంతో ఆశ వుట్టెనుగదరా! తుకారాంగాని ఆదృష్టం పండిందిరా! ఇంకెట్లు?

శం:- పానీలెండి స్వామి, మీకేమి భక్తులు, శిష్యుకోటి తక్కువ గనుకనా. ఇంకా కొన్నిదినాలకైనా మీ సంగతి అంతా పూనావరకు తెలియక పోతుందా?

మా:- ఆ తుకారాంగాడు నాకుపోటీగా ఏర్పడినాడూరా, వానిమూలాన నా కీర్తి ప్రతిష్ఠలకు భంగము కలుగుతూ ఉంది. వానికి తగినశాస్తి చేయకుండా ఉంటానా? కానీ, చూస్తాము. (నిష్ఠమింతురు.)

ప్ర మ ట్ట క ము ౫

భాస్వానాథ పరవ్రత ప్రదేశము. గట్లలో పాలాలున్నవి. అక్కడక్కడ గట్లు, అరణ్యము,

తుకారాం ఏకాకిగా తిరుగుచుండును.

(స్వగతము)

పంజరమునుండి వెడలిన పక్షివేలె
బంధములద్రుంచు సంగంబుభాతి యగుచు,
వాగురాలఁజిక్కని మృగపాళెనొప్పి
నిర్మలాసంద సౌఖ్యాపి నెగడఁగంటి.

ఈ భాస్వానాథ పరవ్రతారణ్య సీమ ఎంతయో రమణీయముగా ఉన్నది. ఇది నిశ్చల సమాధికి పరమాశ్రయము. భగవంతుని దివ్యమహిమకు తార్కాణము. స్వేచ్ఛాజీవనమునకు ఆలంబనము. ప్రకృతి సౌందర్యమునకు నిదశ్యనము. సంసార తాపత్రయ విముక్తుడనైన నాకు ఈతావు బ్రహ్మానందదాయకమైయున్నది. లౌకికవ్యవహారాలలో తగుల్కొని స్నేహితులచేతనేకాక నా జిజీ చేతను తిరస్కృతడనై కష్టించుటకన్న ఇచ్చట స్వేచ్ఛతో భగవన్నామ సంకీర్తనము చేసుకొనుచు కాలము గడుపుట చాలా ముఖమునిచ్చును.

మలల సెలయేటి నిర్మలజలముగ్రోలి
సాంద్రపాదపశీతలచ్ఛాయఁజేరి
కందమూలాది భుక్తి నానందమొంది
పాండురంగనిఁగొలుచుటే పరమమఖము.

దేవా, రంగనాథా, నీ కరుణా కటాక్షములను నాపై ఒక్కమారు ప్రసరింపజేయరాదా. నీ చరణకమలములుతప్ప నేనన్యమెరుగను. నీదివ్య నామ సంకీర్తనమే నాకు ప్రాణాధారము.

[భజన సేయుచు ధ్యానముద్రలో ఒక గుండుపై కూర్చొనియుండును.]

[కూర్మివాసు—ప్రవేశించును. అతడు వ్యవసాయకుడు పెద్దరుమాల, పప్పుటి, పెద్దమీసాలు, చేతిలో ములుకొలకట్టె, కాళ్ళకు చెప్పులు, మోకాళ్ళ పైకి ధోవతి, గం విండ్లవయస్సుండును. భాస్వానాథ పర్యట ప్రాంతము లోని జొన్నచేలు అతనివే.]

(స్వగతము)

ఎప్పుడోయేమో ఇతడు. ఈ అయివారు దినాలనుండి అదేపనిగా యీ పొలావద్ద తిరుగుతూ ఉన్నాడు. ఇప్పుడేమంత మోసంలేదుకాని ఇంక వారందరినీ జొన్నచేలంతా పిసికిళ్ళకు వస్తవి. అప్పుడేమన్నా దొంగతనం చేస్తాడేమో. మనిషి వాలకంచూస్తే దొంగవలె కనిపించడు. సాధువువలె ఉన్నాడు. మంచివాడే అయితే చేనికి కావలిపెట్టే బాగుంటుంది. పల్కరించి చూస్తారు. (నమిపించి) ఎవరయ్యా నీవు. నీకు సంసారం గింసారం ఏమన్నా ఉందాలేదా? మా చేలనంతా అదేపనిగా చెడదొక్కతున్నావు.

తుకా:- నీ పొలాలలో తిరుగలేదయ్యా, ఊరకనే విందుకనుమానపడుతావు. కృష్ణా రామా అనుకొంటూ కాలంగడుపుకొంటున్నాను. ఎవ్వరికిన్నీ అపకారంచేయను.

కూర్మి:- (స్వ) అట్లైతే నాకు పనికివచ్చేవాడే. (ప్రకాశంగా) నీ పేరేమి వి ఊరునీది.

తుకా:- నన్ను తుకారాం అని పిలుస్తారు. నాది దేహా గ్రామం.

కూర్మి:- తుకారాం. నీకోమంచిమాట చెప్తా వింటావా?

తుకా:- మంచిమాటచెప్పేవారు కానరాలేదనేకదా ఈ అడవులుపట్టి తిరుగు తున్నాను.

కూర్మి:- విను. ఈ చేనూ, అదో ఆ చేనూ, ఈ రెండున్నూ నావే. జొన్నగింజ పట్టింది. ఇక్కడ మంచేవేసి ఉన్నాను. దానిమీద కూర్చొని పట్టల కాస్తే నీకూ పొద్దుగడుస్తుంది. నాకున్నూ పనివెళ్లుతుంది. ఊరక యీ పని చేయవద్దులే. నీకు మంచి కూలియిస్తా,

తుకా:- నాకు కూలివద్దు ఏమివద్దూ. నీకేమైన నావలన లాభముంటే తప్ప కుండా నీసేవ చేయుటకు సిద్ధముగా ఉన్నాను.

కూర్మి:- నీకు అన్నం ఎవ్వరు పెట్టారు.

తుకా:- ఎవ్వరునూ పెట్టరు. అడవిపండ్లు తిని బ్రదుకుతున్నాను.

కూర్మి:- నీకు దినం రెండుపూటలా రొట్టెలుతెచ్చి పెట్టుతాను. ఈ చేలకు కావలి కాస్తావా? పైగా పంటపండిన తర్వాత దానిలో పదో భాగం నీకు పంచియిస్తా. విమంటావు.

తుకా:- “జనసేవాహి ఈశ్వరసేవా
యూవిన దునరా మార్గపరావా”
“మానవసేవయే మార్గపసేవ
దానినిమించిన ధర్మములేదు.”

అని పెద్దలు చెప్పినారు. దేవుడు సుష్కపూజలను చెప్పుడు. తాను సృష్టించిన జీవకోటిని ఎవడెవడెట్టి త్యాగముతో సేవచేసినాడో దానినిమాత్రమే భగవంతుడు పరిక్షించును. స్వార్థముతోకూడిన ప్రార్థనలు ఎన్నటికిని ఫలించవు.

కూర్మి:- ఈ తత్వాలంతా నాకు అర్థముకావు. అయితే అడుగుమించినాను” నీచేమిప్పత్తి.

తుకా:- విశ్వసేవావ్రతమే నావృత్తి.

కూర్మి:- అంటే?

తుకా:- ప్రపంచసేవ.

కూర్మి:- అట్లంటేయేమి? అందరికిన్ని ఊరకనే సేవచేస్తావా?

తుకా:- అవును.

కూర్మి:- ఊరకచేస్తే నీకు జీవనంగడిచేద్దెట్లా?

తుకా:- అదంతా విత్తలస్వామిదే భారం.

కూర్మి:- ఓయ్, తుకారాం, నీకేమో తత్వాలు బాగాతెలిసినట్లుంది, నేనొక మాట చెప్పావను. నీవు వట్టి అమాయకుడవుగా కనిపిస్తున్నావు. ఊరకనే సేవచేస్తానంటే అందరున్నూ చేయించుకొంటారు. తనను మాలినధర్మముంటుందా? నీసేవకు తగినట్టుగా ప్రతిఫలం తీసుకొని పనిచేయి.

తుకా:- నరేలెండి. పుట్టెకొకబుద్ధి, జిహ్వకొకరుచి.

కూర్మి:- అట్లైతే నీ యిష్టం. మరి యీచేను నేనుచెప్పినట్లు కాస్తావా?

తుకా:- మంచిది.

కూర్మి:- ఇదో ఈ మంచెపైకూర్చో, ఈ కట్టెతీసుకో, పెడిసెలు, పిట్టలు చేని మీద వాలకుండా కూతలుపెట్టుతూ, కట్టె వినరుతూ కాయవలె. రాత్రి పూట దొంగలు చేలలోబడి కంకులు కోసుకొనిపోకుండా జాగ్రత్తగా ఈ రెండుచేలలో తిరుగుతూ ఉండు. రెండుపూటలా నీకు భోజనం పంపించుతా. పంట బాగా చేతికివస్తే నీకు చెప్పినట్లుగా భాగంకూడా ఇస్తా. విన్నావా. ఇంక నేను పోదానా?

తుకా:- మంచిది వెళ్లండి. నాచేతనైనంతవరకు నీ చేలను కాపాడుతాను.

(తుకారాం కట్టెబట్టి మంచెపై కూర్చొన్నాడు. కూర్మిదాసు వెళ్లిపోవును.)

తుకా:- (స్వగతము) భూదేవివంటి దేవత మరెందునూ కానరాదు. ఆ తల్లి వద్ద ఒకటి దాచితే మనకు వేలకొలదిగా ఇచ్చును. దేవుని మహిమలు నాపంటిమూడులకు బోధకానేరవు. ఆతనిలీలలను అర్థము చేసుకొనలేక జనులు పలుమారు పరమాత్ముని నిందించుతున్నారు. వానినొక్కమారు శుద్ధమాననముతో ధ్యానించితే చాలు. సంకటాలన్నీ తొలగిపోతవి.

ఎవ్వని భక్తుడై యెనఁగుచుండెడి వాఁడు
 -చక్కవర్తులనైన సరకుగొనఁడు,
 ఎవ్వని స్తుతియింప నెఱిగిన మనుజుండు
 కోటిశ్వరులనైన గౌరవజనఁడు
 ఎవ్వని సృష్టికి హితవర్తి యగువాఁడు
 తుచ్చకామంబుల నిచ్చుగొనఁడు
 ఎవ్వని కారుణ్య మింతేనిబడసిన
 దుఃఖంబులన్నియుఁ దొలఁగిపోవు
 ఎవ్వని నిరంతర ధ్యానమిహపరముల
 సాధనోపాయమై యుండు సజ్జనులకు
 నట్టి శ్రీ పాండురంగ మహాప్రభావు
 భక్తియుక్తి మైత్రాధింతు శక్తికొలఁది.

ఈ జొన్నచేలు గాలికి ఉజ్జూత లూగుచు సముద్రలహరులపలె ఎట్లు చూచినను పచ్చగా కంటికింపుగా కనిపించుచు అనందము నిచ్చుచున్నవి. కంకులలో పశుపక్షులను మానవులను పోషించు కామధేను ధుగ్ధమువంటి పాలునిండియున్నవి. ఇట్టి సమయమందు అదిక్కులేని పక్షులు దంట్లపై ఉయ్యాల లూగుచున్నవి. అకులలో దాగుడు

మూతలాడుచున్నవి. బడినుండి తప్పించుకొని పోయిన అల్లరి పిల్లలవలె రంతులు పెట్టుచున్నవి. తల్లిని పీడించి చిరుతిండి తిను శిశువులవలె ఆ పిట్టలు కంకులను పాడిచి పాడిచి పాలగింజల మెక్కుచున్నవి.....పక్షుల జీవితమే ధన్యమైన జీవితమూ రేపటి చింత వాటికిలేదు. అట్లు జీవించువారే ధన్యజీవులు..... ఈ చేలకాపు పెడిసెలను జోవుమనికదా నాకీ కట్టెనిచ్చి పోయినది. ఇది అలంకారముగా ఉండదగినదే కాని దండనకు ఉపయోగింప గూడనట్టిది. దిక్కులేని పిట్టల నోరుగొట్టుట క్రూరమగు కార్యము. అయినా అవితంబే యెంత తింటవి.....పిట్టలారా, మీరు నాచేతి కర్రను చూచి భయపడినారా ఏమి? ఏమాత్రమున్నూ భయపడ వద్దు. కడుపునిండా తినండి. మళ్ళీ యిట్టికాలము ఒక సంవత్సరానికి వస్తుంది.....సాయంకాలము కావచ్చినది. మీ గూళ్లకుపాండు. మరల భల్లున తెల్లవారినప్పుడు రండు.

(అవనిక పడును)

ప్ర మ ట్ట క ము ౬

జిజీబాయి—తుకారాముని వెదకుచున్నది.

(స్వగతము)

నేటికి నెలదినాలైనవి ఆయన వెళ్ళిపోయి. పున్నమనాడు వెళ్ళినాడు. మళ్ళీ పున్నమ రావేవచ్చె. నా ప్రాణనాథుడు ఎప్పుడైనా ఎక్కడికైనా వెళ్ళితే మూడు నాలుగు దినాలలో తిరిగి వచ్చేవాడు. ఆయనగారికి కోపం రానెరాదు. ఈతడవ మాత్రం కోపం కనిపించుకొన్నది. నేనేమి అసరాని మాటలన్నానా? ఎఘైనా చెడ్డపనులు చేసినానా? ఆయనకు సంసారం కాబట్టక పోయెను. నా సొమ్ములమ్మి పైకమిచ్చి వ్యాపారం చేయమంటే అంతా దాన ధర్మం చేసినచ్చెను, ఇట్లు అంతాపాడుచేస్తే బ్రతికేదేలాగు అని అంటే తప్పు వచ్చెనా? ఇంతికే ఇంతైంది. జిజీబాయి రాకానిముండమ్మా, గెవువంటి పాధువును, తనమగనిని ఇంటినుండి వెళ్ళగొట్టించుపమ్మా అని అమ్మలక్కలంతా నన్నై అడిపానుకొంటున్నారు. ఎటువచ్చి అడుదానిదేతప్పు. ఈ అపరాధానికి ప్రాయశ్చిత్తం పెట్టుకొంటున్నా. ఊరూరు తిరుగుతూ యెంత దూరం వచ్చినా. ఇంకా వారిజాడ కానరాకపోయెను. పాపమాయనకేమేమి కష్టాలు కలిగినవోయేమో. అన్నెముపున్నెమెరుగని మేదకుడు. పిల్లలవంటి మెత్తని మనసుగలవాడు. సుకుమారి. దారిలో ఎవ్వరెవ్వరేమేమి కష్టపెట్టిరోయేమో? నమయానికి కూడుపెట్టే దిక్కులేక ఎంత అవస్థపడినాడో, అడవిలో గుట్టలలో తిరిగి రాళ్ళు, ముళ్ళు కుచ్చుకొని ఆయన కాళ్ళంత ఖొప్పపట్టినోపాపం. దీనికంతా కారణం నేనేకదా..... ఆయన సంపాదించకుంటే మానె. ఇంట్లో సుఖంగాఉంటే అదే పదిలకలునాకు..... దేవీ, భవానీ, నీకింకైనా దయరాదా? ఎంతకాలము నాకీగ్రహచారం అనుభవించవలసి ఉంటుందోకదా.....అడిగినవారందరూ మావారు ఈ ప్రాంతాలలోనే ఉంటారన్నారు. ఆయన దొరికేవరకు నేనిట్లే వెదకుతూనే ఉంటాను. ఆయనలేని సంసారం నిస్సారంగాఉంది. ఆయన దొరకకుంటే నేను మాత్రం ఇక బ్రతికిఉంటానా.

(నిష్క్రమించును)

ప్ర ఘ ట్ట క ము ౭

తుకారాం. మంచెపై ధ్యానముచేసే
(కొంతసేపటికి)

జయ మహాదేవవిఠల్ జయ శ్రీ పాండురంగవిఠా

(దండకము) శ్రీపాండురంగా, విఠాబా, దయానింధు, కల్యాణమూర్తి,
చతుర్వేదవేదాంతవేద్యా. ప్రభాజాలదేదీప్యమానాంగ, సర్వప్రపంచాంతర
వ్యాప్త జీవోవిరాజన్మహాదేవ, భక్తాళిసంరక్షకా, కోటిసూర్యప్రభాభాసమానా,
సదాసజ్జనత్రాణదిక్షపహ, యష్టనిర్మూలనోత్సాహసంపూరితాత్మా, మద
క్రొధలోభాద్యవిద్యాంధకారస్ఫురత్ప్రవర్తిషా, కృపాపాంగవిక్షా సమక
ధన్యుః గావింపవే. సర్వకాలంబులకా నిన్ను సేపించువాడం జూమి, విఠలా!
నాకు నీ దివ్యరూపంబు చూపించి, రక్షించి, మోదంబు సంధింపవ, యోర
మాపల్లభా. మన్మథలాన, యోపాండురంగా! నమస్తే నమస్తే, నమః

(ధ్యానించుచుండును)

[కూర్మివాసు - ఇద్దరు మధ్యపర్తులతో వచ్చును.]

కూర్మి:- నేనింతవరకూ మీతో చెప్పింది నిజమో అబద్ధమో మీరే చూడండి.
మీరున్నూ నావంటి కాపువారేకదూ. మీ చేలను కాచేవారిల్లె కండ్లు
మూసుకొని కునికిపాట్లు వదుతుంటారా? చెప్పండి. ఇతడేమి చెప్తు
న్నాడో గమనించండి. దిష్టిబొమ్మవలె పాలిమేర చేపరవలె చిరచిగిసి
కూర్చున్నాడు. చేతిలోని కర్రనుకూడా సరిగా పట్టుకోకుండా
ఉన్నాడు. మొన్నమొన్ననే వచ్చిపోయిన పీఠస్థాములవలె ఎమెమో
తనలోతానే గొణుగుకొంటూ ఉన్నాడు. ఇతన్ని కావలిపెట్టే దాని
కంటే ఒక దిష్టిబొమ్మను చేసిపెట్టి వుంటే బాగుండేది.

గవ మధ్య:- ఉండవయ్యా, ఒకటి వదరడం. నేనెట్లందానికి సమాధానం
చెప్ప. ఇతన్ని ఎందుకు కావలి పెట్టినావు.

కూర్మి:- ఈ పాలాలచుట్టూ ఊరక తిరుగుతూ ఉండినాడు. ఎవడో పాపం
దిక్కులేనివాడు. సమ్మకంగా పనిచేస్తాడని కావలి కేర్పాటు చేస్తాని.

౧ మధ్య:- ఎన్నిదినాలైంది.

కూర్మ:- మూడు వారాలైనవి.

౧ మధ్య:- ఏమి కాలి ఏర్పాటు చేసినావు.

కూర్మ:- పండిన దానిలో పదే భాగం ఇస్తానన్నా. పైగా దినం రెండు పూటలా భోజనం పెట్టించినాను.

౧ మధ్య:- అతన్నికూడా విచారిస్తాము. ఏమంటాడో వినుకొన్న తర్వాత తీర్పు చెప్పతాము.

౨ మధ్య:- అతన్ని చూస్తే మెత్తని పులివలె కనబడుతాడు. వీరేమిన్నీ తగవులాడకుండా చూడండి.

౧ మధ్య:- తగవులాడితే వారియిష్టం. మనకు తోచిన న్యాయం మనము చెప్పిపోదాము.

౨ మధ్య:- అంతేమరి. అతని వాలకంచూస్తే ఉన్మాదం మనిషివలె కనిపిస్తున్నాడు.

కూర్మ:- అట్టి భయం ఏమిన్నీలేదు లేండి. అతనికి దేవుని భక్తిమెండుగా ఉందని నాతో చెప్పినాడు. భక్తిపరుడైతే సమ్యక్ంగా పనిసేస్తాడని ఆశపడితే తువకు ఈ విధంగా చేలను పిట్టలకు సక్కలకు, అప్ప జెప్ప కూర్చున్నాడు. అతని ముల్లె ఏం పోయింది కనుకా.

౧ మధ్య:- అతని పేరే మంటివి.

కూర్మ:- తుకారాం.

౧ మధ్య:- అయితే పదండి. విచారిస్తాము. ఏమయ్యా, తుకారాం గారూ కాస్త యిట్లా దయచేయండ.

(తుకారాం కనులు తెరచి చూచి మంచెనుండి దిగి)

తుకా:- మహానుభావులారా, మీకందరికిన్నీ నమస్కారాలు. ఏమి అజ్ఞానెలవియ్యండి.

౧ మధ్య:- ఏమయ్యా, నీవీ చేలకు కావలీ కాస్తున్నావా?

తుకా:- చిత్తం.

౧ మధ్య:- మరి ఇదేమి కావలయ్యా, చేలుకాచే వారంతా కండ్లుమూసుకొని డుడిలోని విగ్రహాలవలె కూర్చుని ఉంటారా నీవే చెప్ప మరీ.

తుకా:- చేలకు నష్టము కలుగకుండా, దొంగలు దోచుకొనకుండా చూచుకొన్నానండీ.

౧ మధ్య:- నీపైన ఈ కూర్మిదాసు నేరము మోపుతున్నాడు. దానికే మంటావు.

తుకా:- నేనేపాపమున్నూ ఎరుగనండీ. పెద్దలైన మీరు నాదోషము నిరూపించి ఎమితీర్పు చెప్పితే దానికి బద్ధుడనై ఉంటాను.

౨ మధ్య:- (రెండవవానితో) చూచినావోయి. ఈయన సాత్త్వికుడు. నీవూరకే అపాహపడినావు. (కూర్మిదాసుతో) ఓయీ, నీవేమి పంచాయతి చేస్తున్నావో అదంతా ఈ తుకారాం ఎదుట చెప్పవయ్యా.

కూర్మి:- తుకారాం. నిన్నీ పాలాలను కాచుటకై పెట్టింది నిజమేనా? పిట్టలను జోపుచుండుమని చెప్పితిినాలేదా? ఈ కట్టెకూడా అందుకుగాను నీకిచ్చినానాలేదా? మరి నీవు చెప్పినట్లే చేసినావా నీ ధర్మంగా నీవే చెప్పు.

తుకా:- స్వామీ, నేను పగలంతా ఈ మంచెమీదనే కూర్చున్నా, రాత్రి కూడా మెలకువతోనే ఆ గుడిసెలో ఉంటూవచ్చినాను. దొంగలెవ్వరున్నూ చేలలో పడలేదు.

కూర్మి:- మరి పిట్టలు పెడిపెలు జోపినావా? అసంగతి చెప్పవు.

తుకా:- జోపలేదు. పిట్టలంతరించే ఎంత నష్టమవుతుంది. వాటిని దోలుట అన్యాయమనుకొన్నా.

కూర్మి:- ఇతడు అబద్ధము చెప్పుతున్నాడండీ.

తుకా:- ఏమయ్యా ఎంతటి ఘోరపాతకము నా కొడిగట్టినారు.

స్వీయ సంపదలన్నియు జీర్ణమైన
బంధు మిత్రాదులెల్లరు వదలిరేని
గండలుగ నీ శరీరంబు చెందిరేని
సూన్యతంబును దప్పను సుంతయైన.

కూర్మి:- అయితే, దొంగతనము కాకుంటే చేలంతా ఇంత పలుచబడిన వెండుకు.

తుకా:- పెడిసెలు పిట్టలు తప్పితే మరేమిన్నీ ఈ చేలలోకి రాలేదండీ. నామాట నమ్మండి.

కూర్మి:- అట్టేనా నష్టం కొంచమౌతుందనుకొన్నావా? పెద్దమనుషులు మీరే పరిష్కారం చెయ్యండి.

౧ మధ్య:- (తక్కిన వానితో) ఏమన్నా, పట్టలు కాచేదానికి, తుకారాముని ఏర్పాటుచేస్తే ఈయన అపని చేయకుండా వాటికే చేలను సెలవు పెట్టినందున తుకారాముదే తప్పని తోస్తుంది. నివే మంటావు.

౨ మధ్య:- అంతే. ఇతనిదే తప్పు.

౧ మధ్య:- తుకారాం. నీయందే తప్పుందని నిర్ణయిస్తున్నాము. వచ్చే నష్టాన్ని నీవు కూర్మిదాసుకు కట్టియ్యవలెను విన్నావా?

తుకా:- చితము. మీ అభిప్రాయం ప్రకారం వర్తించుకొందును. నష్టంతీర్చే శక్తిలేకున్నా కూర్మిదాసువద్ద జీతముండియైనా విముక్తుడనౌతాను.

౧ మధ్య:- కూర్మయ్యా, ఈ రెండు చేలలో ఎంత పండుతుందని అనుకొని యుంటివి.

కూర్మి:- రెండుపుట్లకు తక్కువ పండదని ఊర్లో అందరున్నా అన్నారు. విచారించుకొండి.

౧ మధ్య:- (౨వ మధ్య వర్తితో) నీవే మంటావు.

౨ మధ్య:- ముప్పందుము అవుతుందని నేననుకొని యుంటిని.

కూర్మి:- ఇవి మంచి పొలాలండీ. చాలా సత్తుపపెట్టినాను. గొర్లమందలాపి నాను. రెండుపుట్ల కెక్కువగానే పండేవి కాని తక్కువకావు.

౧ మధ్య:- సరే. మేము తీర్పు చెప్పతున్నాము. వినండి. ఈ పొలాలలో ముప్పందుము పంట పండవలసి యుండెను. కొత్తలైన తర్వాత దీనిలో పదే భాగం తీసివేసిన తర్వాత పోగా ౨౭ తూముల బొన్నలు లేకపోతే ఎంతతరుగు వస్తుందో అంత యీ తుకారాం కూర్మిదాసుకు కట్టియ్యవలెను.

౨ మధ్య:- ఎక్కువ వస్తే

కూర్మి:- ఇదేనండీ, నాకు అధర్మంగా సంపాదించే కోరికలేదు. ముప్పందుం కంటే ఎక్కువ ఎంతవచ్చినా అదంతా తుకారాముకే ఇచ్చివేస్తా.

౧ మధ్య:- వస్తేకదా. రాదని అందరికిన్నీ తెలుసు. అందుచేత ఇంతత్యాగం చేసినావోయ్ నీవు. ఏం తుకారాం. నీవేమంటావ్.

తుకా:- పంచాయతీ అనేది ధర్మాసనము. పంచాయతీ పెద్దలు ధర్మ మూర్తులు వారి తీర్పును అంగీకరించని వాడు, పంచమహాపాతకాలను.

చేసినవాడౌతాడు. అదే విధంగా ధర్మాననములో కూర్చొని అధర్మముగా కాని పక్షపాతముగా కాని తీర్పుచెప్పే పెద్దలు నరక బాధ పొందడమేకాక వారికి వంశక్షయమున్నూ ఆవుతుందని అంటారు. కావున మీ నిర్ణయమునకు శిరసాబద్ధుణ్ని ఆవుతున్నాను.

౧ మధ్య:- సరి. వచ్చినపని తొందరగా పరిష్కారమైంది. ఇక పదండి. వెళ్లుదాము.

(నిష్క్రమింతురు)

తుక్కా:- (స్వగతము)

దుర్గమారణ్యసీమల దూరియైనఁ
చనరు పర్వత గుహలలోఁ దాగియైన
నిర్జనప్రదేశంబుల నిలిచియైనఁ
బాప్తి లంఘింపవశమె యాభవునికైన.

నాకిప్పుడు సంప్రాప్తమైన దురవస్థకు విచారించనవసరమాలేదు. అంతయు దేవుని లీలయే. పాండురంగా, నీకు నాపై కరుణ ఎన్నడు కలుగుతుందో? నీమూలాననే నేను నా భార్యా పుత్రులనుండి దూరమైతిని. వారిని దిక్కులేని పక్షుల జేసితిని. నేనున్నూ అడవుల పాలైతిని. ఇక్కడనైనా నన్ను సుఖముగా ఉండనిచ్చినావా? నన్నొక దొంగను చేయించినావు. నీపూజ సేయుటవల్ల ఇదేనా నాకు దొరకదగిన ప్రతిఫలము. విపత్తులు వచ్చిన అవి గుంపుకట్టియేవచ్చును. క్షణమాత్రశారీరక సుఖమును గోరి విపత్తులనుండి మాయోపాయములచే తప్పించుకొనగోరువారల్పులలో నల్పులు. వాటికి జంకక తన నియమములను తప్పక పాలించుకొనువాడే ముక్కుడు. పాండురంగా! విఠ్ఠలప్రభూ! నాకి విపజ్జలధినుండి తరించుటకై శక్తిని దైర్యమును ప్రసాదింపుము. ఇంతకన్న నెక్కువ నిన్ను గోరుటలేదు.

తొడకము

జయ జయ కేశవ ! నజ్జ నమితా !
జయ జయ విఠ్ఠల ! సాంద్రదయాళూ !
జయ జయ మాధవ ! చారువిలాసా !
జయ జయ దుర్జన శక్తి విభంగా !

[చూడుడు అనుబంధము]

ప్ర ఘ ట్ట క ము ౮

విఠోబా—మాల, భక్తుడు, నల్లనివాడు. ఎత్తయినవాడు, మీసాలున్నవి. మోకాటిపైననే భోవతి, నెత్తిన చిన్నరుమాల. వీవున చిన్నస్వెల్లా. మాస్వాజీ మతము బయటిభాగములో ఉన్నాడు.

(న్యగతము) నా కర్మమిట్లా మూడింది. నేను పుట్టింది మాలజాతి. కులము చెప్పకంటే ఊట్టపాతారు. మాట్లాడితే కొట్టిపాతారు. పాఠశాలలో తాకితే కట్టుబట్టతే దిగపాఠ తానం చేస్తారు. పైకులాలవారుచస్తే మాత్రం మమ్ములను పిలిపించుతారు, చెప్పలు మేమేచేసి యియ్య వలె. వాటికి అంటుముట్ట దోషంలేదు, మరి సేద్యము పనిముట్లు తోలుపగ్గాలు, కళ్లెములు, జీనుగంతలు, ఇట్టివంతా అంటవచ్చును వాడవచ్చును. ఏ వస్తువును ముట్టినా తప్పలేదు. మమ్ము ముట్టు తూనే తప్పవనుందట. ఇట్లా అంటే మెత్తగా ఉంటారు. ఆయన పుణ్యమా అన్నట్లు ఆ తుకారాంమారాజు దగ్గరికితీసి ఒరే నాయనా, విఠల స్వామిని దినం భజనసేయురా అని ఉపదేశం చేసినారు. ఇట్లాటి మహాత్ములు అందరికీ దొరుకుతారా. ఆ గురుదేవుడు ఇంకో నాడు ఇట్లా బుద్ధిసెప్పినాడు. ఒరే విఠోబా, ఎప్పుడున్నా నీకు చేత నైనంత పరోపకారంచేస్తూఉండు. ఎవరేమన్నా సరే ఓర్పుకొనిఉండు. కన్నతల్లికంటే ఎక్కువదయతో ఇంతబాగా బుద్ధిచెప్పేవారేదీ? ఎక్కడ చెడికినా దొరకరు.....ఇది మాస్వాజీ మారాజుమతం. ఎందుకో అంతా చెత్తాచెదారంతో నిండింది. ఇక్కడికి పెద్దమనుషులు వస్తుంటారు, అంతా శుభంచేస్తాను.....

[ప్రవేశము - మాస్వాజీ]

మా:- ఎవడవురా నీవు.

విఠోబా:- దండము. బాబాజీ. దండముపెట్టితి.

మా:- నీ వెవడవంటే దండం అంటావేమిరా?

వి:- చేనూ ఒక మనిషినే స్వామీ.

మా:- అది నీరూపంచూస్తూనే తెలిసిందిలే. నీపేరేమి.

వి:- నన్ను విఠోబా అని పిలుస్తాడండీ.

మా:- నీదేంకులం.

వి:- నాకు కులంగిలం లేదు మహాత్మా.

మా:- కులంలేకుంటే నీవు భ్రష్టుడవైనావా?

వి:- నేను హిందువున్నీ.

మా:- హిందువైతే కులం ఎందుకు చెప్పవురా?

వి:- పాండురంగ సేవకులము మేము.

మా:- అది కులంకాదు. నీవు ఇప్పుడు కులంవదలిపెట్టిననూ, నీవేకులంలో పుట్టినావో అదైనా చెప్పవిందాము.

వి:- అయ్యా, నేను మహర్ అనే మాలకులంలో పుట్టినాను.

మా:- అఁ అట్లాచెప్ప. అందుకొరకే యింతరాద్ధాంతము చేసినావు. కులం చెప్పేవరకు ఇంత అవస్థ అయింది. ఒరే చండాల వెధవా! నీకేమిన్నీ భయంభక్తి ఉందా? ఉంటే పెద్దాచిన్నా నీకు కనబడినట్లులేదు.. మా మతంవద్దకు ఎంకుడు వచ్చినావురా. దీన్నిమైల చేసినావు. పుణ్యా హవాచనం చేసేవరకు ఎంత అవస్థ అవుతుందో తెలుసునా కుంకా.

వి:- ఏమండీ స్వామీ, నేను మీమతాన్ని సుట్టుకొన్నానా? మీ ఆవరణంలోని కైనా వచ్చినానా? బట్టబయట దూరంగా నిలిస్తే కూడా మీ మతానికి మైల తగులుతుందా? నేను మిమ్ము పలుకరించినానా? మీదిక్రైస్తవ చూచినానా? ఊరకనే ఎందుకు ఎగబడివస్తారు. ఎందుకు నోటికి వచ్చినట్లు తిట్టుతారు.

మా:- ఓహో, ఏం శాంతం, ఏం వేదాంతం నీవు కూడా ఏ పీతాధిపతివో కాదగిన వాడవురా! నేనిప్పుడే స్నానంచేసి వస్తాను. నన్ను కట్టెతోకొట్టినా మైల పడుతాను. మళ్లీ స్నానం చేయవలసి వస్తుంది.

వి:- స్వామీ, నేను మాత్రం స్నానం చేయకుండా వచ్చినాననుకొన్నారా మీరు. దినం స్నానం చేస్తాను. దినం ఉదికిన బట్టలు కట్టుకొంటాను. పాద్రునా సాయంత్రం పూజ చేసుకొంటాను.

మా:- నీకూ దేవుడూ భైవంకూడా ఉన్నాడా. ఎవడురా నీ దేవుడు.

వి:- అందరికుండే దేవుడు నాకున్నా ఉన్నాడు. ఎవరికి తోచినట్లు వారు దేవునికి పేరుపెట్టి పూజిస్తారు. మరి నేనో, గురూపదేశం పొందినప్పటి నుండి విత్తలస్వామిని ఆరాధించుతున్నా.

మా:- నీకుగూడా ఒక గురువు అనేవాడున్నాడా. ఎ వ డు గు రు వు వింహము చెప్ప.

వి:- చిత్తము. మా గురుదేవుడు శ్రీ సంత తుకారాం స్వామిగారు,

మా:- ఆఁ. అట్లాచెప్ప. మాదిగవానికి మాలగురువు దొరికినాడు. ఆ మాల వెధవ నీకు తగినవాడే. వాని శిష్యుడవు కనుకనే ఇంతసేపు భయము లేకుండా నా యెదుట వాగుతూ ఉన్నావు.

వి:- బాబాజీ, నన్ను మి యిష్టం వచ్చినట్లు తిట్టండి. ఓర్పుకొంటా. కాని మా గురువు దేవుని విమిన్హి అనవద్దండి.

మా:- ఎంత పాగరురా నీకు. బాగా కొవ్వపట్టినావు. ఇంతవరకు నేను శాంతంగా మాట్లాడుతూ ఉంటే మరి నీల్గుతున్నావు. “చమారుదేవునికి చెప్పల పూజనే కావలె” అన్నట్లు నీకున్నా అదే సంస్కారం చేస్తున్నా. ఇదే తీరుకో, (కట్టేతో మోడును)

వి:- జై విత్తల్ ! (మరొకడెబ్బ) జై పాండురంగా !! (మరొకడెబ్బ) జై తుకారాం గురుమహదేవ్ !!!

మా:- వెళ్ళా. చండాలువు వెధవా. లేకపోతే నీ వీపు బ్రద్దలుచేస్తా.

వి:- జయ విత్తల్, హరి విత్తల్

(అని పాడుచూ నిష్క్రమించును)

ప్ర మ ట్ట క ము ౯

ఇంద్రాజీనదీనమీపమందు తుకారాం

ఎన్నిదినాలైనది ఈ ఇంద్రాజీనదీని చూడక. దేహుగ్రామమంటే నాకదిరెండవతల్లి. ఈ ఇంద్రాజీ నది తల్లివలె నాపంటివారి నెందరినో పోపించుతున్నది. ఈ నదీ తీరంలో నెలకొనిఉన్న విఠలనాథుడు తండ్రి వలె భక్తులనందరినీ కనిపెట్టుకొని ఉంటాడు.....అయితే ఇప్పుడెందుకో నామనస్సులో ఆనందానికి మారుగా కాస్త బాద క ని ఏ స్తున్నది. మళ్ళా సంసార తాపత్రయములో తగుల్కొని అవస్థపడుతానేమో అనే భయము. నా భార్య పుత్రుల చింత మనస్సులో అవరించుతున్నది. నా జీవీకి కోపం శాంతించి ఉంటుందో లేక ఇంకా తదేకదీక్షతోనే ఉన్న దేమో? నా పిల్లలు ఎప్పుడూ ఆకలి ఆకలి అనేవారు. వారెంతెంత పరితపిస్తున్నారో ఏమో?

భార్యను కట్టుకొంటే అనుకూలవతియయ్యెనామంచిశాంతిసౌఖ్యములు కలుగుతవి. గయ్యాళి అయ్యెనా చాలావేధగా ఉంటుంది. నాజీవీకి అన్ని లక్షణాలుబాగానే ఉన్నవికాని భగవద్భక్తి మాత్రంలేదు. పైగా ఎప్పుడూ సంసారం సంసారం అంటూ ఉండును, ఆ కారణముచేత తొందర, కోపం కాస్త యొక్కవగానే చూపించుతూ ఉండును. అయినా బహుకాలము సఖ్యము కుదిరిన తర్వాత భార్యలేకుంటే జీవితములో ఏదో శూన్యత కనిపించుతుంది.

తా విలేనట్టి పూవువిధంబుగాదె
దివ్వెలేనట్టి గేహంబు తీరుగాదె
కంకణాలంక్రియలులేనికరముగాదె
భార్యబాసిన జన్మ దుర్భరము కరము.

జగత్సృష్టి, నకలప్రాబి పరిపోషకుడు, త్రికాలాధిష్ఠానదేవత, త్రిమూర్త్యాత్మకుడు, అయిన సూర్యభగవానుడు, ఉపాదేవియొక్క కాపాయచేటించలమును పట్టుకొని ప్రాచీన సౌధాంతరాళమునుండి బయటికి వచ్చుచున్నాడు. సమస్త పీడానివారకుడగు బాలసూర్యుని ఉపాసించుటకు

ఇట్టి సమయమే సర్వోత్కృష్టమైనది. త్వరగా ఇంద్రాజీనదీమతల్లిపవిత్ర జలావగాహుడనై సంధ్యాపూజను, విఠలస్వామిధ్యానమును చేసికొనవలెను.

(జిజీ ప్రవేశించి తుకారాం వస్త్రమును పట్టుకొని)

ఏమండీ. కోపం ఇకనైనా శాంతించినదాలేదా? నా తప్పలన్నింటినీ క్షమించవలెనని మీపాదములంటి వేడుకొంటున్నాను.

(పాదములపై బడును)

తుకా:- జిజీ. నీకు నిండా నూరేండ్లు అయ్యున్ను. నేనిప్పుడే నిన్ను తలచుకొంటిని. అంతలానే దేవతవలె ప్రత్యక్షమైనావు. నేనిచ్చటికి వచ్చినదెట్లు గుర్తించినావు.

జిజీ:- స్వామీ, మీరిన్ని దినాలు ఎచ్చట ఉంటిరో, ఎంతకష్టపడినారో, విచారించే వారులేక ఎంతచిక్కిపోయినారు పాపం. మీకొరకు దినమూ వెదకుతూనే ఉంటిని. భాస్వానాథ పర్యటాలకుకూడా వచ్చి వెదికినాను. మీరీదిక్కే వచ్చినారని అచ్చటివారు కొందరుచెప్పిరి. మిమ్ము నేను అనరానిమాటలంటిని. మికపచారంచేసినాను. నన్ను క్షమించరా?

తుకా:- క్షమించుటకేముంది. ఆనాడే నిన్ను క్షమించినాను. నీపైసనాకెన్నటికైనా కోపం వస్తుందా.

జిజీ:- మీరు అంతటి ఉదారులని నాకు బాగా తెలుసును. ఇకనైనా ఇంటికి పాదము వదండి.

తుకా:- వచ్చే వీలులేదు.

జిజీ:- మీరురాకుంటే మీ వెంటనే నేనున్నా వస్తాను. మీరెక్కడ ఉంటే అక్కడే నాకున్నా నివాసం.

తుకా:- నీవు ఆడుదానవు. కష్టాలకు తట్టుకొనలేవు.

జిజీ:- మీరు వెళ్లిపోయినప్పటినుండి కష్టాలులేకుండా సుఖంగా ఉన్నానామరి. ఒంటిపూట భోజనంచేస్తూ వచ్చినాను. కూలినాలిచేసి పిల్లల పోషించినాను.

తుకా:- అయ్యో, ఎంతకష్టపడినావు. శ్రీహరీ, ఎందుకు నాకుటుంబానికిట్టి సంతకాలు కలిగించినావు. జిజీ! నీవు కూలిచేసినావా? నీ కోమలమైన చేతులెంత నొచ్చేవో ఏమో.

జిజీ:- పాపం. గంగాధర పంత్ అట అయనపేరు. అయన పుణ్యమా అన్నట్టు గౌరవంగా అయన యింటిలో కొలువు చేసినాను. అయనకు ఈమధ్య మీమీద భక్తి కుదిరింది. ఇంతవరకూ మాస్వాజీ బాబాగారి శిష్యుడుగా ఉన్నాడు.

తుకా:- ఎవరామాస్వాజీ స్వామిగారు.

జిజీ:- అయన బ్రాహ్మణులు. కాళీ ఉపాసకుడట. అయనకు చాలామంది శిష్యులున్నారు.

తుకా:- అట్లైతే మనగ్రామం చాలా పవిత్రమైపోయిందన్నమాట.

జిజీ:- దయచేయండి. వెళ్ళుదాము.

తుకా:- నీవు నన్ను వెదకుచూ చాలా దినాలు తిరిగినావంటివే. మరి మన చిన్నపిల్లలగతి యేమిచేసినావు.

జిజీ:- మీరువెళ్ళిన వారందినాలకు మా ఆమ్మగారువచ్చి వారిని ఏలుచు కొని పోయినారు. అక్కడ వారు సుఖంగా ఉన్నారు. అంతా సరే కాని ఇంటికి వెళ్లువామురందీ అంటే పలుకరేమి? చూడండి. మీరు రాకుంటే మీతోపాటిదే నాలోకమున్నూ. అదిమాత్రం తప్పదు.

తుకా:- జిజీ! నేను ఇంటికి వచ్చినా రాకున్నా నా విఠబా ధ్యానం, నావిశ్వ సేవావ్రతం ఎన్నటికీ విడువబాలను. అక్కడనే నీకూ నాకూ ఆధి ప్రాయభేదం. కావున పాత్రులెట్లు కుదురుతుంది చేప్పు నీచే.

జిజీ:- అన్నీ కుదురుతవిలెండి. ఇక బుద్ధివచ్చింది. మీరేమిచేసినా నేనే మిన్నీ ఆడుపెట్టను.

తుకా:- అట్లైతేనరి. ఇంద్రాణీనదిలో స్నానం చేసుకొని దేవుని దర్శనం చేసు కొని వెళ్లుదామురా.

(నిష్క్రమింతురు)

ప్ర మ ట్ట క ము ౧౦

మాస్వాజీమరములో—మాస్వాజీ శిష్యులు.

గంగాధరపంత్, శంభాజీ.

శంభాజీ శూద్రుడు, పరిచితుడే

గంగాధరపంత్ - బ్రాహ్మణుడు. వయసువాడు. సన్ననిమీసాలు. బక్క
మానిషి. నొసట గంధపు రేఖలు. చంకమీదుగా సెల్లా. పట్టంచుపింజ
భవతి. స్ఫురద్యూపి నెత్తిన పగిడి (పూనా)

గంగాధరపంత్:- శంభాజీ, ఏమో శూద్రుడుకదా అనుకొని తుకారాముని
సేవించుటకు మారుగా బ్రాహ్మణుడైన మాస్వాజీని సేవించుదామని
వీరి శిష్యుణ్ణి అయితిని. కాని మాస్వాజీచేసే కార్యాలన్నీ నీచంగా
ఉన్నవి. మతం పేరుచెప్పి మాంసంతింటాడు. సారాయి తాగుతాడు.
సుందరి అనే బోగవుసానిని ఉంచుకొన్నాడు. ఇంతకంటే మించిన
దుశ్చైష్టలింకేమి కావలెను.

శంభా:- మరి శూద్రుడైన తుకారాంలో ఏం గొప్పతనం కనిపెట్టినారు.

గంగా:- తుకారాం వరకవి. ఆయన రచించిన అభంగాలు పండిత సామ
రులనందరినీ ఆకర్షించి ఆనందింపజేసినవి, మన మాస్వాజీకి పాండి
త్యంనున్న. యం అంటే ధం అనలేదు. పైగా కోపంతామనం
ఎక్కువ. తుకారాంగారు సత్యశాంత స్వరూపులు.

మలయజమునీడ సర్పంబు మనలినట్లు
గర్వమొప్పును పండితగ్రామణులకు
స్వర్ణభూషణమందుండు వజ్రమటుల
వినయమొప్పును విద్యాప్రవీణతతికి.

శంభా:- బ్రాహ్మణులైన మీరు శూద్రునిగొలుచుట కంగీకరింతురా?

గంగా:- జ్ఞానార్జునులకు గుణమే ప్రధానము. తుకారాం విశ్వసేవాప్రతము.
నవలంబించిన మహాత్ముడు.

శం:- విశ్వసేవాప్రతమంటే యేమిటి?

గం:- నిష్కామకర్ముడై జాతి, మత భేదములను పాటింపక శక్తికొలది మానవులకును, పశుపక్ష్యాదులకును సేవచేయుటయే విశ్వసేవా ప్రతము. ఇవన్నీ తుకారాం సాధారణముగా చేయుచుండును.

దేవతానిలయంబుతోవతోనుండెడి
కంటకంబులనేరి కడకువేయు,
మూటల వీధిలో మోయుచుఁ గష్టించు
దీనులతాపంబు దీర్చుకొంత
తైర్థికుల్ వచ్చినఁ దడవు సేయకపోయి
సౌకర్యములఁగూర్చి సాయపడును.
గజ్జనూఁతగఁగొంచుఁ గష్టించువృద్ధుల
వీచుపైఁ గొనిపోవు వేధయనక
తాపమొందెడు పనులకు ధాన్యమొనఁగుఁ
దప్పిగొనుగోవులకు నీరుద్రావుచుండుఁ
గానునైనఁ గొరకజీతగానిపగిది
సేవసేయు నానజ్ఞునశేఖరుండు.

తుకారాం కీర్తిమహారాష్ట్రదేశమంతటను ప్రాకిపోయినది.

శం:- అవునండీ. రెండునెలలక్రిందటనేమో శ్రీ శివాజీ మహారాజుగారు వారికి ౩౦౦౦ రూపాయలంపియుండిరి.

గం:- వాటిని తీసుకొన్నాడా

శం:- అప్పుడాయన ఊరిలో లేకుండెను. ఆయన భార్య జిజీబాయి వాటిని తీసుకొన్నది.

గం:- పోయిననెల శ్రీ చక్రపతి మహారాజుగారు వారిని దర్శించుకొనవలె నని పల్లకిని సవార్లను సిబ్బందిని పంపగా నాకు ఆ స్థానాలతో నిమిత్తము లేదని తుకారాం స్వామిగారు వెళ్లకపోయిరట.

శం:- మన మాస్వాజీ బాబాగారై యుండినట్లైతే చంకలు కొట్టుకొంటూ అట్టహాసంగా వెళ్లియుండేవారు. అయితే ఒకమాట. మనమున్నూ తుకారాం స్వామి నాశ్రయింతమా?

గం:- దానికేమి సందేహం. కాని వాడి ప్రతమును మన మాచరించలేము. వారికి సత్యమే ప్రధానము. అహింసయే వారిముఖ్య ధర్మము.

శం:- అట్టివారివద్దనే మనకు ముక్తి లభించును. శక్తికొలది వారిబోధల నాచరింతము ఏమంటారు. నాకేమో యీ మాస్వాజీ సేవలు ఏమిన్నీ సరిపడవు.

గం:- నీకంటే ఎక్కువగా నాకు అనన్యమై పోయిందోయ్. అదుగో, మాస్వాజీ యితోవస్తున్నాడు చూడు.

(మాస్వాజీ ప్రవేశించును)

మా:- ఏమిరా, ఏమిటో గుసగుసలాడుచున్నారు.

శం:- చిత్తము. తమరిముచ్చటనే మాట్లాడుచుంటిమి. మరి తుకారాం చచ్చకూడా చేసినాము.

మా:- వాడు దుర్మార్గుడు, దుశ్శీలుడు. వానిపేరు నావద్ద ఎత్తవద్దు.

గం:- ఎంతమాట పలికితిరి. నంత తుకారాంగారు చాలా గొప్పవారు.

పరమపూరుషు నేవెళభక్తికొలది

సేవచేసెడివాడు దుశ్శీలుడగునె?

“అత్మవత్సర్వ భూతాని” యనెడురీతి

మదినిఁ బ్రేమించువాడు దుర్మార్గుడగునె?

అయిన రసమ భాగవతోత్తముడు.

మా:- నాకంటే నీకు చాలా తెలిసినట్లుందే. శూద్రునికేమి. శాస్త్రాలు వచ్చే దేమి? వానికి భక్తి ఉన్నదంటే అది మూఢభక్తి. పైగా వాని శిష్యులెవరో నీకు తెలుసునా? వానికి మాలమాదుగలే శిష్యులు.

శం:- బాబాగారూ, మాలమాదుగలు శిష్యులైతే దానిలో ఏం తప్పన్నట్లు?

మా:- ఒరే. నావద్ద ఎక్కువగా కూయవద్దు. ఎక్కువపేర్లితివా నీపండ్లూడ గొడ్తాను. జాగ్రత్త.

శం:- తమకెందుకింతశ్రమ స్వామీ. నేను తమ శిష్యత్వం వదులుకొంటున్నాను. తమకు తీర్థప్రసాదాలు భట్టినుండి, కటికవారివద్దనుండి తేలేక చస్తున్నా.

మా:- శూద్రునికి శూద్రుగరుడే కావలెనులే. వెళ్లు. మళ్లా యీ మఠంలో కాలుపెట్టితివా నీవు |పాణంతో పోజాలవని తెలుసుకో.

గం:- మరి నేనుకూడా సెలవు వుచ్చుకుంటాన్నాను గురూజీ.

మా:- నీకె మొచ్చిందిరా. నీవుకూడా నాకు తెరుగబడినావా? నీవు గురు దోహద.

గం:- చిత్తము. మీ యిష్టంపచ్చినట్లు కూయండి. ఇదో వెళ్లరుత్నాం సమస్తే. రాదోయ్ శంభాజీ.

శం:- గురూజీ. సమస్తే మీతీర్థానికి నాకు ఋణంలేకుండా అయిపోయింది. మళ్లా సమస్తే.

(నిష్క్రమింతురు)

మా (స్వగతం). ఏదో ఒక రీతిగా జీవితం గడుపుకొంటూ ఉంటుంటే ఈ తుకారాంగాడు నాకెక్కడ దాపురమైనాడు. నా సుందరి పాచిక పారితే సరేసరి. లేకపోతే వానికి కాయశుద్ధి కలిగే అట్లుగా చేస్తా.

ప్ర ఘ ట్ట క ము ౧౧

[తుకారాం; ఇంటిలో; రాత్రి ౧౦ గంటల కాలమందు;

ఒంటరిగా భజన చేసుకొనుచుండును.]

(స్వ) ఇట్టి సమయము పరమాత్ముని ధ్యానము చాలా బాగుగా చేసు
కొనుటకు యోగ్యముగా ఉండును. లోకులెంత విచారశూన్యలోకదా.
ధనములలో ఉత్తమధనము, సుఖములలో శాశ్వతసుఖము, అనందములో
సచ్చిదానందము ఇచ్చు భగవద్ధ్యానమునుమాని, బుద్బుద ప్రాయము
లు, క్షణికములు, నగు ప్రాపంచికవ్యవహారమిధ్యామృగత్వస్థల
వెంట నంటి చెడిపోవుచున్నారు. విశ్వసేవావ్రతుడే ధన్యుడు. తదన్యుడు
వ్యర్థుడు.

(తలుపు తట్టిన చప్పుడగును)

ఎవ్వరో ఇట్టి చీకటివేళలో తలుపు తట్టుచున్నారు.

(మరల చప్పుడు)

వచ్చినవారికెంతటి తొందరపని కలిగినదోయేమో? అయినా, నావంటి
అష్టదరిద్రుడు, విద్యాగంధరహితుడు, నిరుపయోగుడు కూడా ఏమైనా
సేవజేయనర్హుడగునా?

(మరల ధ్వని)

అఁ, వస్తున్నా, వస్తున్నా. తొందరెందుకు?

(తలుపు తెరచును. నుందరి ప్రవేశించును)

ఎవరుతల్లీ మీరు. ఇట్టి సమయములో తామెందుకింతశ్రమచేసి యీ
మీ పుత్రుని యింటికి వచ్చినారు? నేను తమకు జేయగలసేవయెట్టిది?
సెలవియ్యండి.

నుందరి:- (స్వ) అఁ వచ్చిన పని తలవాకిటనే చెడిపోయినట్లుంది. ఎత్తు
కొంటూనే అపశకునం! ఈ మహానుభావుని తేజస్సు, శాంతము, విన
యమూ, ఇవన్నీ ఇతని ప్రథమ దర్శనంలోనే నన్ను తబ్బిబ్బు చేసి

నవి. మా శృంగార విద్య, మావశీకరణ తంత్రాలూ, అన్నీ ఈ తపో ధనుని ముందట భస్మమైనట్లే. నన్ను తల్లీ అని పిలిచినారు. నేను నీ పుత్రుని అని నోటినిండా పలికినారు. ఇంతకంటే ఆపశకునం చేరే ఉంటుందా?

తుకా:- ఏమమ్మా—దీర్ఘాలోచనలో మునిగిపోయినారు. పచ్చిర కార్యమేమో చెప్పటకు సంకొచ్చించుతున్నారు. నేనేమో బీదవాన్ని, ఏమి శక్తి లేనివాన్ని. నాపలన కూడా మికేమైనా సహాయము అవసర ముంటుందా?

సుం:- స్వామీ, నిరంతరము మారసుందరులో మీహృదయముకూడా అంతటి సుకుమార సుందరమైనది. అట్టి హృదయమునుండి పచ్చుభావములు సుధామధురములై రసవంతములై ఆస్వాదనోగ్యములైయున్నవి. అట్టి తమ వాక్యధానేకముచే నాతాపమును శాంతింపజేసికొనుటకై కామించుచుంటిని. ఈ నాటికైనా అట్టి సన్నివేశమునకు ఏకాంత మందపకాశము లభించినందులకు ఆనందించినాను.

తుకా:- తామింత విశిష్టతతో గెలవిచ్చినను నాకేమియు ఆర్థముకాలేదు. వచ్చిన కార్యమేమో ఇంకసూ తెలుపకనే పోతిరి.

సుం:- మనవి చెప్తున్నా తమకొరకై నెలదినాలనుండి వేచుకొనియున్నాను. ఎన్నిమారులు విచారించుకొన్నసూ తాము గ్రామంలో లేరని వార్త వచ్చెను.

తుకా:- చిత్తము. కొంతకాలమునుండి నేను మాగ్రామములో లేకుంటిని. భాస్వానాథ పర్వతప్రాంతాలలో, భజన చేసుకొంటూ ఉంటిని.

సుం:- మీరు ఎల్లకాలాలలో భజనలోనే మునిగితేలితే నాపంటవారి కామిత ముల తీర్పుట యెన్నడు? మీవంటివారి కటాక్షములపై మాజీవితము లాధారపడియున్నవి.

తుకా:- నా భజనలపై మీకంత అభిమానముంటే దయచేయండి నాతో పాటిగా పాండురంగ భజన చేయండి. రండి.

సుం:- మాభజనవేరు. మీభజనవేరు. మా “రాగము” ఒకటి. మీ రాగము ఒకటి. ఒకటి తూర్పు ఇంకొకటి పడమర!

తుకా:- అదెట్లు. మీ భజన ఎట్టిదో పినిపించండి. బాగుంటే నేనున్నూ నేర్చుకొంటాను.

సుం:- ఆఁ. అట్లనండి. అదీ దారికివచ్చే అక్షణం. వినండి మా భజన.

(శృంగార సంబంధమగుపాట పాడును)

తుకా:- (చెవులు మూసికొని) ఇదేమి భజన వినిపించినావు. ఛీ, ఛీ, ఇది తుచ్చగానము. ఇట్టివి నాకు సరిపడవు.

సుం:- మనోహరా, తండ్రికిని, కుమారునికిని. ఎక్కడనైన భేదముండదు కదా.

తుకా:- ఉండకపోవచ్చును. ఎందుకీ ప్యశ్శ.

సుం:- వినండి. కామదేవుడు విష్ణుదేవుని కుమారుడుకదా. మీరు తండ్రి భజించితే నేను కుమారుని భజింపరాదా!

తుకా:- ఇది మంచి సరసమే.

సుం:- సరసమే మావృత్తి.

తుకా:- నీ పెరేమి?

సుం:- సుందరి.

తు:- సుందరీ బాయమ్మగారూ !

సుం:- అబ్బో. ఎంత పెద్దపేరు పెట్టినారునాకు. ఉత్త సుందరి అంటే చాలునండీ.

తు:- ఏమిటి. అట్లంటున్నారు. మీ భర్తయెవరు?

సుం:- ఎవరని నిర్ణయముగా చెప్పదునండీ.

తు:- చిత్రముగా ఉన్నదే మీ వ్యవహారమంతా.

సుం:- ఎవరిపేరు చెప్పమంటారు.

శృంగార పురుషులు నా భర్తలు!

తు:- తాము భోగపుసానులా ఏమి?

సుం:- చిత్రము. తాము సూక్ష్మగ్రాహులనుకొంటిని. ఇంతమాత్రం గ్రహించే దానికింతసేపు కావలసివచ్చిందే.

తు:- శాంతం పాపం! ప్రశాంతం మహాపాపం! అమ్మా ఈ వృత్తిని పదలు కొనుటకు నిశ్చయించుకొని వచ్చినారని గ్రహింతునా.

సు:- లేదండీ. నా వృత్తిని బాగా సాగించే దానికే తమ సన్నిధానమునకు స్వయంగా వచ్చియున్నాను. మంచిమంచి దొరలు, దొంగస్వాములు,

సాహుకారుల యువకులు, నా యింటిచుట్టూ ప్రవక్షిణించేస్తూ ఉండురు. నేను మీ యింటికే అభిమానమంతా పడలి కానుచునని కూడా అభిలషింపకుండా పచ్చి మిమ్ము ఆశ్రయించినాను. ఆను గ్రహించండి.

తు:- అయ్యోపాపం. తమకెంత శ్రమకలిగినది. మీకు కావలసినట్టెదే దిరక్త మార్గము చూపించగలను. అంతకు మించి నేనేమియు చేయ జాలను. వ్యభిచారము పంచమహాపాతకములలో చేరినదని నేను భావించేవాన్ని.

ను:- స్త్రీలు తమంతకు తామే పురుషులపద్ధకువనై వారు మరి ఏమిం దించి నిజ్జీవితాలు. ఏమంటి తుకారాంగారు, మేముంత చేష్ట వారమా మీ దృష్టికి. భర్తశాస్త్ర ప్రకారం రాబాలు, సుందరీలు, ఆచార్యులు, డిక్షితులు, అందరూ యజ్ఞయాగాదులుచేసి మి పలం అనుభవించుతారు? స్వర్గలోకములోనికివెళ్లి రంభానుచకా తిలోత్తమాది దివ్యవారకాంతాసక్తులై వారిపద్ద తమకామతంత్ర పరిష్కాసమంతయు ప్రకటించురుకదా.

ధారణిలోని మానవులు, తాపనపృత్తిఁ జరించి, బస్సుముల్ వారక చేసిచేసి, యువవాసములుండి, బహుప్రతంబులకా గెరిక నాచరించి, తువకుకా, త్రివిషసైతలోత్తమహిశ్యం గారవిలాసిరతులఁ గాంతురుగావె, మనోహారంగకా!

తు:- అయ్యో, ఇవంతా పరలోకవార్తలు. మనలోకములో వ్యభిచారము చాలా నింద్యము, దీనివలన మానము, యశము, శరీరము, పంశము, గుణము, అన్ని నాశనమగును. వేశ్యల సొంగత్యము చేయువారికాక వేశ్యలుకూడా చెడిపోవుచున్నారు.

ను:- ఏమంటి ఆటాగెలవిస్తారు మీరు. వేశ్యాసొంగత్యము చేసినలీలా శుకుడు ఉద్ధరింపబడలేదా? మల్లణుడు వేశ్యను వీపుననుంచుకొని శివ స్తోత్రముచేసి తానూ తరించెను. వేశ్యనుగూడా తరింపజేసెను. దానికే మంటారు.

తు:- వారికా వ్యసనమే లేకుంటే ఇంకా డెందరగా తరించేవారు.

ను:- మరి పూర్వకాలములో ఋషులు, భక్తులు, సార్వభౌములు, సండి తులు, మున్నగు వారు సర్వదా వేశ్యా విలాసినీ శృంగార రసప్రదా హాలలో మున్నులు కొట్టుచూ బ్రహ్మానందమును అనుభవించిరి.

బోగినీకాంతలఁ బొందెనేకాని నీ
 పలె ఋశ్యశృంగుండు పలికెనొక్క
 మేనకాంగసను గామించెనేకాని గా
 ధేయుండు నీవలెఁ దిట్టె నొక్క;
 వేశ్యారతినిఁ జొక్కెప్రసనారాయణ
 భక్తుండు నీవలెఁ బలికెనొక్క;
 ఊర్వశినిఁ బురూరవోర్వీశుడుంగనె
 నెపుడేని నీవలె నేవపడెనె;

వారలందఱి మహిమలు వాసెనొక్క;
 వారికానాఁడు చెప్పెడి వారులేరె?
 వారికన్నను మించినవారు కలరె?
 ఏల యీశుష్క వాదంబు లేమిఫలము?

తుకా:- మీరు విదుషీమణులుగా కానవస్తున్నారు. ఈ పాండిత్యమునే
 సద్వినియోగముచేసిన జాము తరించుటలో సందేహముండదు.

సుం:- నా పాండిత్యమంతయూ మీపైననే ప్రయోగించి కృతకృత్యురాలను
 గాగోరినాను.

తుకా:- అది వ్యర్థ పృయత్నము. నేను ఏకపక్షిప్రతుడను. పైగా నాకు
 కామేచ్ఛ కించిత్తుకూడా లేదు. భగవద్ధ్యానరతుడనైన నాకు మత్త
 విలాసినీ శృంగారలీలానునకత్త లేదు. ముమ్మాటికిని లేదని గట్టిగా
 నమ్ముము.

గంగాభవానీతరంగ మజ్జనకాంక్షి
 మునుఁగఁగాంక్షించునే ముఱికిగుంట
 మరకతమాణిక్యమహితుఁడౌమనుజుండు
 కోరునే యార్జింప గులకరాల;
 ద్రాక్షరసాస్వాదతత్పరుఁ డగువాఁడు
 త్రాగంగఁ గోరునే రాగిగటక;
 రమణీయసాధాంతరాళనిత్యవిహారి
 తూఱంగఁ గోరునే పూరిగుడిసె

సంతత శ్రీపతి ధ్యాన సంప్రమోద
 పూరితాంతరంగుండైనపూరుషుండు
 తుచ్చభోగంబులందు సంతృప్తి గనునె?
 చాన! మామ నీదుర్వ్యవసాయచింత

అమ్మా ! నీ దుర్వాంశలను, దుర్వృత్తిని, ఇకైనా వదలుకొనుము. ధన మార్జించుటకు పవిత్రమైన మార్గాలు నీకు కానరాకనే పోయెనా? ఇంతటి పట్టంపుతో, పాండిత్య ప్రకర్షతో నీచ కార్యమును నీవు సాధించుచున్నావు కదా. ఇందు శతాంశము మాత్రమే భక్తి మార్గ మందు వినియోగించినచో నీవు తరింతువని మరొకమారు చెప్పు చున్నాను. అటుపై నీ యిష్టము,

నుం:- మహాత్మా, నేనోడినాను. మీరే గెలిచినారు. ఈ నాటి మన యిద్దరి సంఘటనము మనకిద్దరికినీ పరీక్షా విధానముగా పరిణమించింది.

తు:- మీకు చిన్నప్పటినుండియు కలిగినబోధ, బరిగిన సంస్కారము మీరు తటాలున వదలుకొనబాలరని నేనెరుగుదును. మీలో విజ్ఞాన వికాస మును జూచి మిమ్ము సంస్కరించితే అదొక మహాపకార కార్యమై యుండునని నేనంత పూనికతో ఓపికతో మనవి చేసుకొన్నాను.

నుం:- మీయెట్టి నిస్సంగుల ఉపదేశములు నాపంటి పతితలకు లభించుట కష్టము. మీ దివ్యతేజస్సువలననే, మీ నిష్కళంకవర్తనమూలము ననే, నాలో గొప్ప భావపరివర్తనము కలుగుచున్నది.

తుకా:- నేను ధన్యుడనైనాను. మీరు తొందరపడవలసిన అవసరములేదు. బాగా ఆలోచించుకొనుడు. ఆలోచించుకొని మీ విముక్తి మార్గమును చూచుకొనుడు.

నుం:- మీ పాదసేవకు నాకనుజ్ఞ ఇయ్యవలెనని ప్రార్థన.

తుకా:- మీకు నిజముగా నామాటలందు భక్తి విశ్వాసములుంటే అనుదినము విరోధా దేవాలయమునకురండు. అచ్చట నాతోగూడ భజించుడు.

నుం:- చిత్తము అట్లే చేస్తాను.

[ప్రవేశము జిజీబాయి]

జిజీ:- ఒసే, దయ్యమా, ఎన్నికొంపలనో కూల్చి ఎందరి ధనమూనాలనో నీ పాట్లుబెట్టుకొని అంతటితో తృప్తిపడలేక ఇక్కడిగూడా వెంచెనినావా? నీ మాటలన్నీ తెరచాటునుండి విన్నానులే. ఎంతటి మాయలాడి ముండవే, ఏమి నీవేషమూ, నీమాటలూ, నీపాటలూ, నీకులుకులూ, ఒసే రంకుముండా, అన్నిటికీ ఒకటే చికిత్స, నీకు చీపురుకట్టతో నెత్తివెంట్రుకలు ఊదెపరకు శుద్ధిచేస్తే బుద్ధివస్తుంది.

నుం:- స్వామీ. ఈమె ఎవ్వరు. నాకు పోటిగా వచ్చినట్లున్నదే !

తు:- ఈమె నా భార్య జిజీ.

జిజీ:- ఓసే, బోగముదానా ! ఎక్కువ పేర్లతివా ఇదో నీకు దేహశుద్ధి
ఇప్పుడే చేస్తున్నాను చూడు (కట్టతినుకొని మీదికి వెళ్తును)

నుం:- మహాత్మా ! రక్షించండి. రక్షించండి.

తు:- జిజీ, ఇదేమిటి. నీయుగ్య భైరవీతాండవలీల. వద్దు వద్దు. పరులను
అందులో స్త్రీలను హింసింపగూడదు.

జిజీ:- ఈ రంకుముండతో ఇంతసేపా ముచ్చటించేది. ఇల్లంతా మైల
పడింది. శుద్ధి చేయించవలసిందే.

నుం:- తల్లీ ! మీరు నన్ను తిట్టుటకునూ. బాగా మర్దించి బుద్ధి చెప్పట
కున్నా అధికారము కలవారు. నాకు చిన్నప్పటినుండి మంచిబుద్ధి
చెప్పిన వారేలేరు. ఈ నాటికి నాకు గ్రహచారం పరిపక్వమైనది.
ఎవరినైతే విటునిగా చేసుకొనదలచి వస్తినో వారు నాకిప్పుడు తండ్రి
పంటి వారై నారు. మీ పాదాలంటి చెప్పుచున్నాను. ఈ గడియతో
నేను నాపూర్వ వృత్తిని వదలుకొన్నాను. ఇక మీరే నాకు తల్లి
దండ్రులు. మీరు చెప్పినట్లా వర్తించుకొంటాను.

తు:- జిజీ చూచినావా. ఎంతలో ఎంత మార్పైనది. ఇదంతా పరమాత్ముని
లీలా నిదర్శనము.

జిజీ:- టక్కులాడి మాటలకు మీరు మోసపోయ్యేరు సుమా.

నుం:- లేదు తల్లీ. నన్ను నమ్మండి.

తు:- నుందరీబాయీ, ఇకపో నీకు నిజమైనభక్తి ఉంటే దేవాలయములో
వచ్చి భజనలో చేరియుండుము.

నుం:- చిత్తము. గురుదేవా. సెలవు. అమ్మా. మీరున్నూ సెలవియ్యండి.

ప్ర ము ట్ట క ము ౧౨

మాస్వాజీమఠము ముందు—తుకారాం

(న్య) ఇదె నంత మాస్వాజీబాబా మహారాజగారి మఠము. బాబాగారి పేరును ఈమధ్య చాలా సార్లు విన్నాను. వారిదర్శనము చేసుకొని పాప సేవచేసి వారి పవిత్రముఖ కమలస్థందీ పద్మవిష్ణు సమీపమున భారాసేకముచే నాపాతకముల ప్రక్షాళనము కావించుకొని ధన్యుడౌదును. (కాలికి ముల్లు గ్రుచ్చుకొనును) శ్రీ హరీ, ఎంతబాధ. ఎవ్వరో యామఠము ముంగిలి భాగమందు ముండ్లను వేసియున్నారు. నాపంట కర్మశకాయునిగై ఇంతబాధ కలిగితేభక్తజనమృదుపాదకమలముల కంతబాధలుగునో పాపం. భక్తులు రమాత్మని ముద్దుపిల్లలు. వారు కటకటపడిన పిచ్చుడు కూడా నంకటపడును. కావున ముందు ఈ ముండ్లనన్నింటిని విరివేయి దును. (విరుచుందును)

మాస్వాజీ (ప్రవేశించి న్యగముతగా) —వెదుకబోయిన తీగ కాళ్ళలో తగు లోకాన్నట్టెంచి. వెటాపతలచిన మృగము స్వయముగా ఎదురుగాపచ్చి నట్టెంచి. ఈవైష్ణవ భక్తునికి మంచి పంచనంస్కారముద్రలు గుర్తుండే అట్లు అంటించిపంపించితే గకవీనికుయుక్తులన్నీ మాయమైపోవును. ఈదొంగసక్క నేర్చినజిత్తులనన్నింటిని ఒకేమారు పదలించి వేస్తాను. (ప్రకాశముగా) ఓరేదొంగకుక్కా! ఇక్కడెందుకు పారాడుతున్నావురా.

తుకా:- అయ్యా, ఇక్కడ ఎవ్వరో ముండ్లను నిండుగా వేసిపోయియున్నారు. ఈ మఠానికి వచ్చేభక్తులకు బాధకలుగుతుందని వీటినన్నింటిని విరుతున్నా.

మా:- కండకాపరమా సీకు. కొవ్వెక్కి కండ్లకు పొరలుపచ్చినవా. ఇదెవ్వరి మఠమనుకొన్నావునీవు.

తుకా:- ఎవ్వరిదైతేనేమి స్వామీ, ముండ్లనేరితేతప్పా?

మా:- ఎవడవురానీవు. ఇంత తలబిరుసుగా మాట్లాడుతావు.

తుకా:- ఈ దాసుని తుకారాం అని అంటారు మహాత్మా. ఎప్పుడున్నా ఎవరి కిన్నీ ఎదురుతిరిగి మాట్లాడనండీనేను.

మా:- నీవేనా తుకారాం. ఆఁ విన్నాను నీ సంగతంతా. నీవు చండాలుడవు. భ్రష్టుడవు. ఈ మఠాన్ని కూడా మాలమాదుగలలో కలిపే దానికి వచ్చినావా?

తుకా:- చండాలుడు కూడా మానవుడే. అతనిలో అహింసాసత్యశౌచాది గుణాలుంటే పూజ్యుడౌతాడు.

మా:- మాలమాదిగలను మెచ్చుకొంటావు కనుకనే నీకు మాలభక్తులే దొరికినారు. నీ శిష్యుడైన విఠోబా నాకిదివరకే దర్శనమిచ్చిపోయినాడులే.

తుకా:- స్వామీ! మీరెవ్వరో విచారించవచ్చునా?

మా:- అబ్బా! ఏమివినయం, ఏమిఅభినయం. నటనఅంటే నీవద్దనే నేర్పుకోవలెను. ఎంతటిదద్దమ్మవురానీవు. శిశు చత్రపతి శివాజీ మహారాజు గారు కూడా ఈ మాస్వాజీబాబాను బాగాఎరుగుదురు. నీవు ఈ ఊరిలోనే ఉండి మమ్ములను గుర్తించనే గుర్తించవుగా!

తుకా:- నిజమే. అపరాధాన్ని క్షమింప వేడుచున్నాను.

మా:- నీవు క్షమాపణకు అర్హుడవుకావు. నీవు నాకు చాలా అపకారము చేసినావు. ఒరే, మూర్ఖా, శూద్రాధమా! నీవేమో మహాత్ముడవట! పరప్రసాదలబ్ధకవితాదురంధురడవట. సర్వసంగ పరిత్యాగివట. మహాయోగివట!! ఎన్నిబిరుదులూ. ఏమి ఆడంబరము? కపటవేషధారివై, మేకవన్నెపులివై అమాయకులను, మూర్ఖపుమూకను జతచేసుకొని విఠలోన్మాదమిషచే చిందులుత్రొక్కి వారికొంగులోనికానువీసముల సపహరించి పాట్లపోసుకొనిన నీచరిత్ర అంతా నాకు తెలియదనుకొన్నావా?

తుకా:- స్వామీ, ఇందుకొరకా మీరు నాపై అగ్రహమూని యున్నారు. మీకెవ్వరో నాపైనిందలుమోపి అబద్ధప్రచారము చేసినారు. నాకు శిష్యులు లేరు, ద్రవ్యకాంక్షకూడా లేదు.

మా:- విఠోబా మహర్ నీ శిష్యుడుకాడా? నా శిష్యులుగా ఉండిన గంగాధరుడు, శంభాజీ, నీశిష్యులు కాలేదా? ఇంతలోనే ఎన్ని అబద్ధాలాడి నావురానీవు. జనుల మోసగించి తిరిపమెత్తి చెడబలిన కారులుప్రేలు తున్నావా.

తుకా:- అయ్యా, కాము సెలవిచ్చినది యథార్థముకాదు.

జనులను బీడించుచుఁ దిరి
 నిన కూడుదినంగనేర, శ్రీపతికరుణా
 మనులగు మీబోటులదీ
 వనలంబొందుచు శ్రమించి బ్రదుకుదుస్వామి.

ధనహీనుడనయ్యు పరాధీనదీతాదీనుడనుగానని మనివి చేసుకొను
 చున్నాను.

మా:- ఒరే, చండాలా, నీవు భ్రష్టుడవైనావు. నీవు నా మరాన్ని మైలపరచి
 నావు. పైగా పెద్ద చిన్న తారతమ్యం లేకుండా నాయెదుట మొరుగు
 చున్నావా? దానికి తగిన ప్రాయశ్చిత్తమిదో ఇప్పుడే కావించు
 చున్నాను (ముండ్లకట్టతో పిచ్చపెయ్యెను)

తుకా:- హా! శ్రీహరీ!

(మాస్వాజీ మరల మోదును)

తుకా:- హా! పాండురంగా!

(మరల కొట్టును)

తుకా:- స్వామీ! శాంతింపుడు, శాంతింపుడు.

కోపభరమున హింసింపఁగోరితేనిఁ,
 దాపమొందను నుంతైన ధన్యచరిత!
 పరమమూర్తతఁ బలికిన వాక్కువలన
 నిందయయ్యెనో మీకని కుందువాడ.

నేను తెలివిలేనివాన్ని. తెలియక మీకపచారకరముకలుగునట్లుగా
 విమైన మాట్లాడిఉంటే అట్టి అపరాధాన్ని క్షమించవలెనని ప్రార్థించుతున్నాను.

మా:- ఈ నక్కవినయాలింక కట్టిపెట్టు. నీవు పట్టి పిరికిపందపు. సిగ్గులేని
 వాడవు. నీకింకా బుద్ధివచ్చినట్లు కానరాదు. (మరల కొట్టును)

తుకా:- బాబాజీ, మీరు అగ్రహారద్రులై రుద్రరూపము తాల్చిన నేనొక్క
 క్షణమైనా ఇచ్చట నిలువగలుగుదునా? శాంతమూర్తులుగా నుండ
 దగిన మీవంటి మరాధిపతులకు ఈనాడు నాగ్రహచారవశమున
 క్రోధము ఆవేశించినది.

మా:- వెళ్లుతావా, ఇంకా మర్దన కావలెనా?

తు:- వెళ్లుతున్నా మహాత్మా.

నకలభూతనమత్వమే స్వామికింపు,
 సాంద్రకరుణానమేతుడే చారుమూర్తి,
 సాధురక్షణదీక్షుడే చక్రధరుడు,
 అట్టి మాధవుం డొనఁగు మీకధికశాంతి.

అయ్యా, సెలవు. భజనచేసుకొనుచు వెళ్లిపోవును-(చూడుడు అనుబంధము).
 మా:- ఇంకొకమారు నాకు పోటీగా నిలువకుండా వీనికి మంచి కాయశుద్ధి
 కలిగించినా. చచ్చేవరకు మరిచి పోకుండా ఉంటాడులే.

(మఠములోనికి వెళ్తును,)

ప్ర మ ట్ట క ము ౧౩

సుందరి-తాపసివేషముతో-తులసిపేరులు, కాషాయపు చీర, ధరించి నిరాభరణయై, వ్యాకులమానసముతో.

(స్వగతము)—పాండురంగా, జగన్నాథా, నా పాపాలన్నీ మన్నింపవా? తెలియక తప్పులు చేసినాను. నా గురుదేవుడు, తుకారాం మహాత్ముడు, నాకు దివ్యబోధ చేసేవరకు నా వృత్తిలోని నైశ్యము నాకు కానరాక పోయెను. ఈ విశాల ప్రపంచములో ఎన్నోవిధాల వ్యాపారములు జరుగుచున్నవి. కాని బోగము వృత్తి విచిత్రమగు వ్యాపారము. శరీరాన్ని, మానమును, గౌరవమును, వీధిలో వేలమువేసి అమ్ముకొని, రోగములను, ధనమును, అవమానమును, మరల కొనుటయేకదా వేశ్యావృత్తి. అట్టి పతితను కరుణించి ఉద్ధరించెనే ఆ మహాత్ముడు తుకారామస్వామి. వారుపదేశించిన రీతి పాండురంగని నేవను ఇకెన్నటికైనా మరచి పోగలనా? దేవా, విత్తలా.

ఎంచఁగరాని మోహమున, నెందఱనో కడుమోసగించి, కామించి, ధనంబు లాగితిని, మిక్కుటమౌననురాగమున్నయట్లంచిత రీతి లోకులను నయ్యయ్యో! వంచన సేసితంజుమి, నించిత పాపముల గడవ నన్నతి వేఁడెద విత్తల పశ్యహ్!

మాస్వామీ:- నా చక్కనిచుక్క. నా చక్కెరబొమ్మ, నా వలపులరాణి. మన్ననోధిష్ఠాన దేవత, తలచుకొన్నప్పుడే ప్రత్యక్షమైంది. (బాగా పారజూచి) ఇదేమిటి. ఇది సుందరి కానట్లుంది (కండ్లునులిమి పరీకించి చూచి) ఓ, అదే! మరి ఈ వేషమేమిటి. గోసాయీలలో కలిసి పోయిందా? కథ అడ్డంగా తిరిగినట్లుందే (వెనుకనుండి వచ్చి భుజముపై చేయివేసి) సుందరీ! ఏమే! ఎన్నాళ్లయ్యెనే నిన్నుచూడక.

మం:- దున్నపోతా, ఒరేధూర్తా, దూరముగా పో, నన్ను ముట్టడానికి నీవర్హుడవు కావు.

మా:- అబ్బో! నడివీధిలో ఇదేమి సరసమే. నీకు ఈ తడవ కాళీమాతమీది కంకణాలిస్తాను పదా.

సుం:- దొంగలతో, లంపటలతో నాకు సంబంధము లేదు.

మా:- ఏమీ ! నేను దొంగనా, నేనా? నీవు సుందరివేనా, నీవేషం, నీమాటలు అన్నీ చూస్తే సందేహం కలుగుతుంది.

సుం:- నేను సుందరినే. కాని నాతో మాటలు పెంచవద్దు. నీమానం కాపాడు కొనవలెనంటే వెంటనే వెళ్లిపో.

మా:- ఎవ్వడో గొప్పవాడు నీ చంకలో పడినాడులే. నీవిప్పుడెక్కడికి పోతున్నావు. అదైనా చెప్ప విందాము.

సుం:- మహాత్మా తుకారాంగారివద్దకు.

మా:- ఏం. వాన్నివలలో వేసుకొన్నావా? సెబాస్, అప్పుడే చెప్పలేవా నీవంతటి దాసవని.

సుం:- ఆయన నాకు గురువైనారు. నేను నా వృత్తిని మానుకొన్నాను- విన్నావా,

మా:- అఁ. వింటున్నాను గదా. ఆ జిత్తులమారి వలలో నీవేపడినట్టున్నది. జాగ్రత్త ! వాడు అప్పదరిదుర్గుడు. వాన్ని ఆశ్రయించినందుకేనా యీ బికారి వేసం వేసుకొన్నావు.

సుం:- చీ, పాపాత్మా, తుకారామ గురుదేవుని అదేసనిగా ఎందుకు నిందించు తావురా.

(శంభాజీ పృవేశము)

శం:- ఏమిటమ్మా తుకారాముగారి ముచ్చట చెప్పతున్నావు. మాస్వాజీ! సమోసముః. ఆమ్మా, నీవు వినలేదా ఏమి, నిన్న ఈ దుర్మార్గుడు తుకారాంస్వామిని ముండ్లకట్టలతో మోదినాడు. గురువుగారు మంచం పట్టినారు.

సుం:- హరి హరీ, ఎంతఘోరం ఎంతఘోరం. అయ్యో పాపం. (గంగాధర పంత్ పృవేశం)

గంగా:- ఏమోయ్ శంభాజీ. ఏమి ఇక్కడున్నావు. ఈ కలిక బాబాతో ఎందుకు మాట్లాడుతున్నావు. వీనినిచూస్తే నవేలస్నానం చేయవలెను.

మా:- ఏమిరా. చాలా పొగరు-కూతలు కూస్తున్నావు. నీకేమైనా ప్రియ శ్చిత్తం కావలెనా.

[వీధిలో ౫, ౬ మంది గుంపుగూడుదురు]

అందొకడు:- ఏమండీ. ఏమిసంగతి. తగవులాడుతున్నట్టుంది.

శం:- ఈ దొంగస్వామిపేరు మాస్వాజీబాబా. వీడు నిన్న పాపం ఆ భక్త శిరోమణి అయిన మహాత్మా తుకారాము స్వామిగారిని నిష్కారణంగా కొట్టి బాధపెట్టినాడు.

గుంపులోని ఒకడు:- తుకారామస్వామినా - ఆఁ అంతటి పాగరావీనికి.

గంగా:- వీడు చండాలునికంటే నీచుడు, కల్లు సారాయి త్రాగుతాడు మాంసం తింటాడు.

సుం:- వ్యభిచారం చేస్తాడు.

శం:- పిల్లలులేని స్త్రీలకు గర్భంఅయ్యేఆట్టు చేసేమహాశక్తి వీనిలో ఉందట, వీనిబొంద.

[మాస్వాజీ జారిపోజూచును]

ఒకడు:- అరే పట్టురా వీన్ని. పారిపోజూచుచున్నాడు.

మా:- వీరంతా ఆబద్ధం చెప్పతున్నారరా. వీరిమాటలు నమ్మవద్దు.

ఇంకొకడు:- తన్నండిరా, ఏమీచూస్తారు (పట్టుకొందురు)

మా:- వదలండి, వదలండి: సుందరీ నీవన్నా చెప్పవేవీరికి.

సుం:- అన్నలారా! మా గురువులను హింసించినవాన్ని బాగా మర్దించండి.

శం:- ఏమీచూస్తారు కానీయండి శక్తిపూజ. (మర్దింతురు)

మా:- ఒరే. చస్తానురో, వదలండిరో, మీకుపుణ్యం ఉంటుంది. (కలకలము కొట్టండి. తగిలించు, తన్ను. అను కేకలు, చప్పుడు, దెబ్బలు.)

ప్ర ఘ ట్ట క ము ౧౪

తుకారాం—జిజీబాయి కాళ్ళు ఒత్తుచుండును.

తుకా:- అమ్మా! ఇంకా నొప్పి తగ్గలేదు. అబ్బా! తాపం తాపం. జిజీ, నీవే మైనా కోపపడినానరే ఇక నాకు మందు గిందు కాబట్టదు. నీకు నమ్మకము లేకున్నానరే నీవు వెక్కిరించిననుమానె, నాకు పాండురంగడే పరమాషధము. వానిని మరిచిపోతున్నా. అందుచేతనే ఈ బాధ తగ్గకుండా ఉన్నది. మూడుదినాలైనవికదా విటోబాదేవాలయానికిపోక. ఎంత అపచారమైనది.

జిజీ:- స్వామీ, మీరిట్లే కలవరించుతూఉంటే తాపం ఎక్కువైతుంది. ఊరక. పండుకొండి. ఈదినం పూర్తిగా నయమౌతుందిలేండి. ఊరక ఇంట్లో ఉండండి అంటే ఎంటరా. విశ్వసేవాప్రతమట, పరోపకారమట. దానికి ఫలితం కనిపించిందా? ఆ దుష్టాతి ఏకాచి ఆ మాస్వాజీగారు మిగిలినవస్తే తెచ్చిపెట్టినాడు.

తుకా:- తప్పు. తప్పు. పెద్దలను దూషించవద్దు. పాపం తగులుతుంది.

జిజీ:- ఇట్లునుకొంటూ ఉండేవారుకాబట్టే మీపైకి ఎవరుపట్టితే వారు ఎగబడి వస్తారు. మీకు అపకారం చేయనివారెవరో చూపండి.

అభ్యాగతుల భక్తి నాదరించెద సంచు
నరకు హరించెద దన్కరుడొకండు;
ఋణముచే గౌరవమేదినవిప్రుండు
కొనిపోయె మిగిలిన కొలఁదిధనము;
పసిఁడిపూతను బూని బంగారుసగలని
సమ్మించి యమ్మె దుర్బలయడొకండు;
చేవిల్చొ విట్టల బేరనికు మటంచు
నీపైనే మోపెను నేరమొకఁడు
విశ్వసేవాప్రతంబును బ్రీతిలేదఁ
జేయుచుండిన మీకుదుస్కీలుడొకఁడు
తావమొందించె, హింసించెదనువు నొవ్వఁ,
గటకటా! మీకు సౌఖ్యంబు కలుగు లేవుడో?

ఇక ముందైనా మీరు మీ అభిప్రాయములను మార్చుకొనండి.

తుకా:- ఎన్ని కష్టాలువచ్చినా సరే సర్వేశ్వరునికటాక్షమొక్కటే నేను కోరు
నట్టిది.

కమలమిత్రునిచేఁ బాయుహిమమువగిదిఁ
గుముదమిత్రునిచే మాయుతమమురీతి
సంకటములెల్ల శీఘ్రమే నమసిసావుఁ
గమలనైత్రుకటాక్షంబు గలిగెనేని.

సర్వకాల సర్వావస్థలందునూ భగవంతుని సమ్మితవానికి ఎన్నికష్టాలు
వచ్చిననూ అవన్నీ వాని గుణశిలముల పరీక్షకేకాని మరెందుకునూకావని
యెరుగుము.

(బయటినుండి ధ్వని)

గురుదేవా! దర్శనానికి సెలవా? లోపలికి రావచ్చునా?

తుకా:- జిశీ, శంభాజీగెంతువలెఉన్నది, రమ్మనము.

జిశీ:- రావయ్యా, అందరున్నూ రావచ్చును.

శంభాజీ (ప్రదేశించి తుకారాం పాదములంటి మ్రొక్కి)
మహాత్మా, తాపము తగ్గిందా?

తుకా:- అఁ, తగ్గక ఏమిచేయునులే.

శం:- బయట విఠోబా కాచుకొనిఉద్బాధ. కంట నీరుపెట్టుకొని దుఃఖించు
తున్నాడు, కాచుకొనిరెండుగంటలైనదట. దేవరవారికెట్లుందో తెలుసు
కొని నాకు తెలువండి స్వామి అని పరిపరివిధాల ప్రార్థించినాడు.

తుకా:- పాపం అతడు పరిపూర్ణప్రేమమూర్తి. అతనికిన్నీ నావలెనే
మాస్వాజీబాబాగారిచేత దేహసంస్కారమైనది. కావున ఇద్దరముకూడా
“నమానశీల వ్యసనేచునఖ్యం” అన్నట్లు మంచిస్నేహితులమైనాము.
ఓయ్, శంభాజీ, విఠోబాతమ్ముని లోపలికి పిలుచుకొనిరా.

శం:- చండాలునా? ఇంటిలోనికా?

జిశీ:- మీరేమైనాఅనండి, నా యింటిలోనికి మాలమూదుగలను రానీయను.

తుకా:- అట్లైతే, శంభాజీ, మనమే బయటికిపోయి విఠోబాను పలుకరించి
వత్తముపద.

జిజీ:- మిమ్ము మంచంనుండి లేవనీయను.

తుకా:- ఇదేమిటే, నన్ను కారాగారములో నిర్బంధించి శిక్షించుచున్నావే! ఇంటిలోనికివస్తే తప్పు, బయటికిపోతే తప్పు. ఊరకుంటేతప్పు. ఏమైన పనిచేస్తే తప్పు. అన్ని తప్పులే. ఆతప్పులను విచారించే ధర్మాధికారివి శిక్షించే దండనాధికారివికూడా నీవే. నాపై కావలికాసే రక్షకభటవృత్తి చేసేదికూడా నీవేనా? బాగుంది.

శం:- మహాత్మా. మాతల్లి ప్రేమమయస్వరూపిణి. అంతా మీ మేలుకొరకే చేస్తున్నది. అయితే మీ భావం వేరు. అమ్మగారిభావం వేరు. కావున తాము నహించి యుండవలెను.

తుకా:- బాగా గుర్తుపట్టినాదేయి నీవు. నేనున్నా అదేభావనతో ఉన్నాను.

జిజీ:- ఇదిగో వినండి. నేనుపోయి ఏలొబాతో అంతా నచ్చచెప్పి తృప్తిపరచి పంపించి వస్తాను. మీరు ఊరకుండండి.

శం:- ఇప్పటికి ఒప్పకొనండి.

తుకా:- నీ యిష్టము వచ్చిట్లు చేయిపో. (జిజీ వెళ్ళును)

శం:- మహాత్మా, నిన్ను జరిగిన ముచ్చట విన్నారా?

తుకా:- ఏమిటి?

శం:- మాస్వాజీ బాబాకు కాయశుద్ధి కలిగింది. నడివీధిలో పదిమంది కలిసి చావమోదినారు.

తుకా:- అయ్యో! పాపం. ఆయనకు ఎంతకష్టము కలిగిందో, ఎందుకట్లు జరిగినది?

శం:- తమరిని అతడు హింసించినాడని మంచి వినేవరకు వారికి ఉద్యోగం కలిగి అతన్ని మెత్తగా మర్దన చేసినారు.

జిజీ:- (ప్రవేశించుతూ) ఎవ్వరినయ్యా, ఎవ్వరిని మెత్తగా మర్దన చేసినది?

శం:- మాస్వాజీని తల్లీ!

జిజీ:- మాస్వాజీనే! ఎవరు? ఎందుకు? ఎప్పుడు? చెప్పవయ్యా విందాము.

శం:- తుకారాం నాయనగారిని మాస్వాజీ హింసించినాడని నేనే వీధిలో పోయ్యేవారితో చెప్పినాను. అప్పుడు మాస్వాజీ సుందరీబాయితో తగవు పెట్టుకొంటూ ఉండినాడు. అంతలోనే గంగాధరపంత్వచ్చి మాస్వాజీ కల్లు సారా త్రాగుతాడు మాంసం తింటాడు అని అతని చర్యలంతా.

బయట పెట్టినాడు. ఇంకేముంది. అందరూ మాస్వాజీపైబడి తలా పది దెబ్బలుకొట్టి మెత్తగా మర్చించి మర్చించి వదలినారు. మళ్లా రెండు వారాలవరకు మంచం కదలి రాలేడు లేండి.

జిజీ:- అహా! ఎంతటి సువార్త. ఎంతటి సువార్త! శంభాజీ! నీవు చల్లగా నూరేండ్లు బ్రదుకు నాయనా. ఆ గాడివకు మంచి ప్రాయశ్చిత్తం చేయించినావు.

తుకా:- శంభాజీ! ఒకమాట చెప్పతావను. ఈ జిజీకేమో ఎన్ని చెప్పినానరే శరీరములో జీర్ణించుకొని పోయిన బుద్ధి మారనే మారదులే. ఇదో విఠోబాను చూచినావుకదా అతన్ని మాస్వాజీ బాబాగారు కట్టెతో బాగా కొట్టియుండిరి. విఠోబా ఎదురు తిరిగెనా? చేతగాని వాడా. అతనికే కోపము వచ్చిఉంటే మాస్వాజీబాబా ఎముకలను పిండిపిండి చేసి వచ్చేవాడు. తుదకు తిట్టనైన తిట్టెనా? హరినామస్త్యరణముచేయుచూ వెళ్లివచ్చినాడు. గురుబొద పట్టువడిందంటే అపీ లవణము. నీకున్నూ బొధచేసినాను. అహంసామాహాత్మ్యమును నిరూపించి చెప్పినానుకదా. అది పట్టుపడెనామరి? మీలో ఎవరెక్కువ నీవేచెప్పు? ఇచ్చట కులము ప్రధానమా? గుణము ప్రధానమా? వెర్రిలోకము! మంచిమాట చెప్పేవారంతా ఈలోకాన వెర్రివారై పోయినారు.

శం:- (తుకారాం కాళ్లు పట్టుకొని) తప్పింది. తెప్పింది క్షమించండి. నిజముగా విఠోబా నాకన్న గొప్పవాడైనాడు. నాకు మాస్వాజీ గురుబొదా వాసన ఇంకా వదలలేదు.

జిజీ:- నాయనా! శంభాజీ! నీవేమిన్నీ తప్పు చేయలేదయ్యా! వీరిల్లే అంటుంటారు. నీవింకా పదిమారులు మాస్వాజీని కొట్టివస్తే నెను నిన్ను క్షమించుతాను. పైగాదీవనలిస్తాను.

తుకా:- “స్త్రీబుద్ధి : ప్రకయాంతకా”! శంభాజీ! తస్మాజ్ఞాగృహ! జాగృహ!

శం:- చిత్తము గురుదేవా?

తుకా:- జిజీ. నీవు నామాట లర్థము చేసుకొనవు. అయినను నాకుతోచినంత చెప్పకుండా ఉండను. హింస రాక్షస చర్య. అహింస దేవతాధర్మము.

పరులొనర్చెడు హింసను బ్రతిఘటించి
కౌర్యములఁ జేయు కుజనుండె రాక్షసుండు.
హింస యొనరించువారి నహించియుండి
దీవనలనిచ్చు నుజనుండె దేవనముండు.

మనయోగులు, మునులు, మహర్షులు, అహింసకే అగ్రస్థాన మిచ్చినారు.

జిజీ:- మీరు చెప్పినదంతా అబద్ధమని ఎవ్వరన్నారు. మీరు చూపించిన ఈ ధర్మాలన్నీ యోగులు, మునులు, మహర్షులూ, ఆచరించేదర్మాలు. అవి మనవంటి సంసారులకు పనికిరావు.

తుకా:- నేను మొదలే అన్నానుకదా. నీకివి నెత్తికెక్కవని. శంభాజీ, ఇకపో, రేపటివరకు శ్రీహరి కటాక్షముతో నాకు నెమ్మది అయిపోవును..... ఆ మాటలమధ్య మరిచిపోయినా జిజీ. విధానాకేమి పెలవిచ్చి వచ్చినావు.

జిజీ:- వానికి నచ్చజెప్పినాను. తమకు బాధ తగ్గిందని చెప్పినాను. రెండు యాడు దినాలలో దర్శనమిస్తారు పో. అన్నాను. తమ దర్శనం కాక పోయిందని తమకింతకష్టమువచ్చినే అనివానిది ఒకే ఏడుపు. పాపం వాడు చాలా మంచివాడు.

తుకా:- చూచినావా, మంచి వారిని మన మేవిధముగా పశువులకన్న తక్కువగా చూస్తున్నామో. శంభాజీ! మాస్వాజీగారిపై హింసకు నీవు కారణ భూతుడవైతివికదా. 'అది తప్పని తెలిసినదా నీకు? అతని పద్ధతు పోయి క్షమాపణ వేడుకొంటావా మరి?

జిజీ:- పద్దు వద్దు. నామాటవిను.

తుకా:- నామాటనే వినవోయి నీవు.

శం:- చిత్తము. గురుదేవా ! ఇక మీ ఆజ్ఞను ఉల్లంఘించను.

తుకా:- శుభమస్తు. ఇకపో.

(శంభాజీ—తుకారాం జిజీబాయిల కాళ్లంటి మొక్కి వెళ్లిపోవును.)

ప్ర మ ట్ట క ము ౧౫

గ్రామపటేలు:- రామేశ్వరభట్టు పురోహితుడు.

పటేలు:- పెద్ద తలపాగా, పెద్దమీసాలు, బొంబెల అంగీ, చేతిలో కట్టె, ఎత్తైనవాడు, మెడలో నుత్తరీయము.

రామేశ్వరభట్టు:- మెడలో రుద్రాక్షలు, నెసట గంధము (బాలచంద్రాకారముగా, బలతారు కాలువ, నెత్తిన పూనా పగిడి, ఎర్రనివాడు, ఎర్రని పట్టంచు ధోవతి, పంచాంగం చంకలో.

రామేశ్వరభట్టు:- (తిథివార నక్షత్రయోగాదులను పంచాంగము చూచి చెప్పును)

మహారాజా ! ఈ దినం చాలా శుభకరమైనది. మీ పేరు బలం (గుణించి) ఈ దినం బాగా ఉంది. నర్వం దిగ్విజయం మహారాజా మీకు (పూలు అక్షతలు పెట్టును)

పటేలు:- (నడుమునకున్న సంచినుండి ఒక పావలా తీసి పురోహితుని చేతిలోపెట్టి) తమ అశీర్వచన బలం. రామేశ్వరభట్టుగారూ. ఏమి విశేషాలూ. సెలవియ్యండి.

రామే:- ఏనుండి పటేలుగారూ. తాము ధర్మమూర్తులుండగా మావంటి వారికి క్షేమమే. ఆయితే ఒక్కసంగతి మీతో మనవి చేసుకోవలసింది కలదు. చిత్తగించవలెను.

పటేలు:- సెలవియ్యండి.

రామే:- ఇంతవరకు మేము మీ నీడలో కడుపులోని చల్లకదలకుండా చల్లగా జీవించినాము. ఇకమీద ఏమికానున్నదో యేమో?

పటేలు:- అట్లా సెలవిస్తారేమిస్వామీ? మీకేమికష్టం వచ్చింది?

రామే:- పర్వాశ్రమాచార ధర్మాలన్నీ మంటకలుస్తున్నవి.

పటే:- అదెట్లు?

రామే:- మీరున్నూ సచ్చాద్రులేకదా. మీరు ఏవల్లంవారు ఎట్లుండవలెనో
ఎక్కడుండవలెనో పెద్దలనుండి వచ్చిన మర్యాదను కాపాడుకొంటూ
పాలించుతూ వచ్చినారుకదా.

పటే:- అయితే ఇప్పుడు మీకేమి అపచారమైందో చెప్పండి?

రామే:- ఇదే మన దేహా గ్రామములో తుకారాం అనే శూద్రుడున్నాడు
కదా!

ప:- అవును. అతడు చాలా గొప్పభక్తుడు.

రా:- మీరే యిట్లు సెలవిస్తే ఇంకెవ్వరితో మొరపెట్టుకోవలె మీరే చెప్పండి?

ప:- అతనివల్ల మీకేమి నష్టకష్టాలు కలిగినవయ్యా! వెర్రిబ్రాహ్మణా!

రా:- వాడిటీవల అభంగాలని పేరుపెట్టి వేదరహస్యాలు సర్వస్థలవారికి
బోధించినాడు.

ప:- మంచిపని చేసినాడు.

రా:- శూద్రులకు వేదాధికారంలేదు. అల్పజాతివారందరున్నూ మమ్ము
లను అప్పడే అగౌరవంగా చూస్తున్నారు. పైగా తుకారాంశిష్యు
లెవ్వరో విన్నారా? పిలవబాఅట. వాడు చండాలుడట. వానితోకూడా
తుకారాం భజనచేస్తూ చిందులు లెక్కుతుంటాడట.

ప:- అఁ. ఆమాట నిజమైతే అనితప్పని నేనున్నూ అంటాను. అయినా
నన్నేమి చేయుమంటారు.

రా:- తుకారామును శిక్షించి గ్రామంనుండి వెళ్ళగొట్టండి.

ప:- అబ్బో! అంతపనే! విచారించకుండానే!

రా:- మీయిష్టం వచ్చినవారికి అజ్ఞయిచ్చి విచారించుమనసి. నేరము
స్థిరపడితే శిక్షించండి.

ప:- అఁ. అట్లేచేస్తాము. విచారించేదానికి ఎవ్వరిని ఏర్పాటుచేస్తాము?

రా:- మీకు తెలియదా మహారాజా! ఏదో అడుగవలెనని అడుగుతారు. చాలా
సూక్ష్మవేత్తలుమీరు.

ప:- మీరున్నూ, బయరాసుస్వామిగారున్నూ చేరి మరొక పెద్దమనిషిని
చేర్చుకొని ముందువారం విచారించండి. కాని ధర్మముమీద దృష్టి
ఉంచి న్యాయంగా తీర్పుచేయండి. లేకుంటే అధర్మమేసేస దుష్పు
లితమంతా మీనెత్తి ననే ఉంటుంది చూడండి.

రా:- చిత్తం చిత్తం. దైవసాక్షిగా ధర్మంగా పర్తించుకొంటాము.

ప:- సరే. మీకు అజ్ఞాపత్యమువ్యాస తలారివెంట పంపుతాను పొండి.

రా:- దీర్ఘాయుష్యమస్తు. వంశాభివృద్ధిరస్తు. బహుశ్రుతృ పాత్ర ధనధాన్య,
సమృద్ధిరస్తు. మహారాజా! సెలవు.

ప:- దండము స్వామి! దండము.

ప్ర ఘ ట్ట క ము ౧౬

దేహాగ్రామము—విరలస్వామి దేవాలయము

తుకారాం-శిష్యులు, శంభాజీ, గంగాధరపంత్ సుందరి మరికొందరు.
తుకారాం భజన చేయును. [చూడుడు అనుబంధము] శిష్యులు
పల్లవి అందుకొని పాడుదురు. తుకారాంచుట్టుతిరుగుతు భజనసేయు
దురు. విఠెబా గుడిబయట దూరముగా ఒకమూలలో చప్పట్లు చరచుచూ
భజన గీతములను అందుకొని కనులుమూసుకొని భజించుచుండును.

భజనానంతరము—తుకారాం—

భక్తాగ్రేసరులారా! సర్వమంగళాకారుడైన శ్రీమన్నారాయణుని
మరొక్కసారి అందరున్నా మనసార భజించండి. రండి. భక్తికొలది భజిం
తము.

(తాను గానము చేయును. ఇతరు లనుకరింతురు)

తుకా:- భక్త బంధులారా, మీవంటి సజ్జనుల సహవాసముచే నేను ధన్యుడ
నైతిని. సత్సంగత్యమే సర్వదా అభిలషణీయుము. పవిత్ర మూర్తు
లతో కలిసియుండుటకన్న ఒక్క బుద్ధిమంతుని ఆశ్రయించుట శ్రేయ
స్కరము. వేయివృద్ధపుమాటలు పలుకుటకన్న ఒక్క సారవంతమగు
వాక్య ముచ్చరించుటమేలు. వేలకొలది భావశూన్యమగు పద్యములు
వ్రాయుటకన్న ఒక్క రసవంతమగు పద్యమును రచించుటమేలు.
నూరు సంవత్సరములు కామకోధలోభాది దుర్గుణములకు దాసుడై
బ్రదికియుండుటకన్న ఒక్కదినము పవిత్రుడై పరోపకారియై జీవిం
చుట మేలు. పవిత్ర పృథివీభటుల నిర్ణించుటకన్న తన పంచేం
దియములను జయించుటే నిజమైన శూరలక్షణము. ఇంతకన్న
నెక్కువగా మీకు మనవిచేయ సమర్థుడనుగాను.

విఠోబా:- గురుదేవా! మీరిప్పుడు సెలవిచ్చిన బోధలు రత్నాలరాసులు.

ఒక్కొక్క అక్షరం ఒక కోటి విలువచేస్తుంది. నా యెడలో అవి నాటుకొని పోయినవి. తమ బోధను ఎన్నటికిన్నీ మరచను మహాత్మా.

తుకా:- ఓయీ! విఠోబా, ఎందుకయ్యా! అంతదూరముగా నిలిచిఉన్నావు? రా! లోపలికిరా!

వి:- మహాత్మా! నేను లోపలికివస్తే గుడి, గుడిలోనిదేవుడు, దేవున్నికొలిచే భక్తులు, మైలపడిపోదురు, గోడలుకూడా మైలపడును.

తుకా:- దేవునికి మైలఉంటుందా? మైలపడే దేవాలయము పవిత్రమెట్లువు తుంది? రా! భయములేదులే!

వి:- మీకు ఉండే కరుణ, ప్రేమ, ఆదరం. అందరికీ ఉంటుందా మహాత్మా? ఇతర భక్తులకు బాధ కలుగుతుంది. భక్తులకుబాధ కలిగించగూడదని తామే సెలవిచ్చినారుగా!

తుకా:- భక్తులారా! అవునా? విఠోబా దేవాలయములోనికి వచ్చుటచే మీకు బాధకలుగునా?

గంగా:- స్వామి! పెద్దలనుండి వచ్చిన ఆచారప్రకారము విఠోబా దేవాలయములోనికి రాబాలడు. అది శాస్త్ర సమ్మతముకాదు.

తుకా:- గంగాధరపంత్ ! చండాలురు మనపంటి వారుకారా? సాటి మానవులను నీచముగా చూచుట, నిరోధించుటకూడా ఒక విధమగు మానసిక హింసయే. పశుపక్ష్యాదులను జడపదార్థములను తాకునట్టివారు సృష్టిలో ఉత్తమమగు మానవ జన్మమునెత్తిన తోడి సోదరులను దేవుడందరికిని ప్రసాదించిన సర్వసౌకర్యముల నుండి దూరముచేయుట ధర్మవిరుద్ధము.

గంగా:- అట్లే శాస్త్రాలలోని శాసనాలు తప్పంటారా మీరు.

తుకా:- ధర్మశాస్త్రాలకన్న వేదములే ముఖ్యప్రమాణములు. వేదములలో చాతుర్వర్ణ్య సృష్టియున్నదే కాని చండాలు సృష్టి కానరాదు. మధ్య కాలములో అనేక సాంఘిక కారణాలచేత చండాలుజాతి యేర్పడెను. అట్లేర్పడినను వారిలో గొప్పకవులు, రాజులు, భక్తులు, ఉద్భవించిరి. పురాణకాలములో ఒక సుందరమగు ఇతిహాసముకలదు. ఒక చండాలుడు అతిథిగా రంతిదేవునివద్దకు వెళ్లినప్పుడు ఆ చండాలుని భగవత్స్వరూపునిగా భావించి రంతిదేవుడు సత్కరించెను కదా. చండాలురలో ఎట్టివారుదృఢవించిరో వినండి.

బాణమయూరసత్పండితప్రకరనం
 కాశులౌటకు “దివాకరుడు” సాక్షి;
 రామదాస కబీర నామదేవులతోడ
 నుపమింప “చోఖమే” తొకఁడుసాక్షి;
 గౌతమ యాజ్ఞవల్క్య వసిష్ఠమునులకు
 నుద్దియన “ఉలోపి” యొకఁడుసాక్షి;
 సర్వ సర్వసహ శాసకాదులతోడ
 నుచ్చరింపఁగ “నందు” డొకఁడుసాక్షి;
 కవులు, భక్తులు. మునిముఖ్యు లపనిపతులు,
 మున్నుగా గలమహితులఁ గన్నయట్టి
 వంశమును నంటరాదని పలుకు జనులు
 దేవ విద్రోహకులుగాక దేవహితులె?

శంభాజీ:- మహాత్మా! ఎవరో ఒకరిద్దరు మంచివారు చండాలజాతిలో వుట్టితే
 మనం మన పెద్దల ఆచారాన్ని వదలు కోవలసిందేనా? తెలియక
 అడుగుతున్నా చిత్తగించవలెను.

తంక:- ప్రతిజాతిలోను గొప్పవారు కొలది మందియే ఉందురు. ఇవ్వొక
 యాదవ వంశములలోనే గొప్పవారు చాలకొద్ది మందికదా! అయి
 ననూ చండాల కులములో చాలామంది చెలసినారు. ఒక్కొక్క కాటి
 మందొక్కొక్క మహనీ యుడెట్టి పూజ్యతను పొందెనో వినండి.

అఖిలవైష్ణవజనాభ్యర్చితుండై “తిరు
 ప్పాణాళ్వ” రొకనాఁడు భవ్యుడయ్యె;
 జ్ఞానప్రపూర్ణుడై సర్వసంపూజ్యుడై
 “నందనా” రొకనాఁడు పొందె ముక్తి;
 ఆదిశంకరునంత యాచార్యు నొడించెఁ
 జండాలుఁ డొకనాఁడు చర్చచేసి;
 ఆ హరిశ్చంద్ర మహారాజుఁ బనిగొనె
 “వీరబా” డొకనాఁడు నేరమనక;

శృంఖలాబద్ధసంఘంపుక్షేమ మరసి,
 ధాన్యమోచన మొనరింపఁ దలఁచుమిర
 లట్టిధన్యులసంతతి నడచివైచు
 ఔంతశూరత్వమో మదినెంచుడయ్యె !

నా దృష్టిలో చండాలనాములందరును హరిజనులే నుమా !

శంభాజీ:- దేవాలయాలు పవిత్రమైనవి. అందు అంటరానివారు రాగూడదని అంటారుకదా. దానికేమందురు తాము.

శుకా:- మనకుండే లోపాలను దేవునికిని, దేవుడుండు అలయములకును అంటగట్టగూడదు. దేవుడు కన్నతల్లివంటివాడు. అతనికి పక్షపాతము లేదు. కన్నసంతానములో కొందరుమంచివారు కొందరుచెడ్డవారును ఉండురు. కాని తల్లికందరునూ ఒకటే:-

అన్నదిమ్ములలోన సన్యోన్యవైర
భావములు దున్నహంబులై ప్రబలుఁగాత,
కన్నతల్లికి మూర్ఖుఁడు, మనసునీటి,
లేకివాఁడును, శుద్ధుఁడు, లెక్కకొకటె.

వి:- స్వాములారా! మీరింతసేపు సన్నుగూర్చియేకదా వాదించినారు. నేను మీ పాదసేవకున్నా. నాచిన్నబుద్ధికితొచిన ఒకటి రెండుమాటలు మన విచేసుకోవచ్చునా? కోపంరాదంటే ఎన్నితప్పులున్నా ఈ దాసుని క్షమించుతామంటే మనివి చేసుకుంటాను.

శుకా:- మంచిమాటలను పిల్లలుచెప్పినను వినవలెను. దేవుని సన్నిధిలో నీకు సత్యమనితొచిన భావాలను నిర్భయముగా వెల్లడిచేయుము.

వి:- అందరూచిత్తగించవలె. నాపూర్వకర్మఫలాన నేను చండాలుకులములో పుట్టినాను, ఈజన్మలో సత్కర్మలుచేసి పురుషార్థప్రయత్నాలవల్ల వృద్ధికి రాదలచినాను. సత్పురుషులసాంగత్యమే దీనికి మూలాధారము. మరి మీకంటే పెద్దలు నాకెవ్వరున్నారు చూపించండి. మీరే సన్ను దూరంచేసితే ఇకనాకుదిక్కెవ్వరో సెలవియ్యండి. నాకు చదువు రాదు. మూఢభక్తిమాత్రం మెండుగా ఉన్నది. మీవంటి పెద్దలు చెప్పగా విన్నానుకదా. పూర్వం శ్రీరాములవారి గురువులైన పసిష్టముని మా యింటి అడుపడుచైన అరుంధతిని పెండ్లాడెనట. ఇప్పటికిని ఆమె దర్శనంకానిది ఎవరిపెండ్లికూడా పూర్తికాదంటారు. పూర్వ మొకప్పుడు విశ్వామిత్రుడు తనకొడుకులను చండాలులగునట్లు శపించెనట. ఆయన సంతానమేకదా ఈ దేశములో నగానికిపైగా నిండి ఉన్నది. విశ్వామిత్రుడు వసిష్ఠుని కుమారులనుగూడా చండాలులగునట్లు శపించెనట. ఆయన సంతానమేకదా మేమంతా.

మీకెందుకండీఇంతటిదురభిమానము. దేవుడుమిమ్మొకవిధంగా మమ్మొకవిధంగా పుట్టించెనా? మాలోమాత్రమే నీకులున్నారా? ఇతర

కులాలలోలేరా? భారతం కదలు వింటుంటాముకదా. అందు ఏ వంశమువారు పవిత్రులో, కాస్త చూపించి నిరూపించండి? మీరు మమ్ము దూరంచేస్తే మేము చెడేదేకాకుండా మీరున్నా చెడిపోతారు. నాకు తోచిన మాబలను దాచుకోకుండా మనివిచేసుకొన్నాను. మీ యిష్టంలేనిది దేవాలయములోనికిరాను. మా గురుమహాత్ములు తుకారాం స్వామిగారి పుణ్యాన అక్కడి విఠెబాను నా ఎదిలో నిలుపుకొన్నాను. కావలిస్తే ఈ గుండెను చీల్చి చూడండి. నిర్భయంగా మీ కాళ్ళపద్మ ప్రాణాలువదిలేదానికి సిద్ధముగా ఉన్నాను. ఈదానుని తప్పులను కనికరించి క్షమించండి.

*తుకా:- ఓయీ, నీవు చక్కగా మాట్లాడినావు. నీవన్నట్లుగా సంఘముపై బలవంతమును ప్రయోగింపరాదు. వీరికందరికిన్నీ దయచచ్చిననాడే దేవాలయములోనికి వత్తువులే. అంతవరకు నీ అంతరంగములోనే పాండురంగని నిలుపుకొని ఏకలవ్యునికున్నట్టిభక్తితో స్వామిని కొలిచి నట్టే నీకు ముక్తి తప్పకుండా దొరుకుతుంది.

(ప్రవేశము - తలవరి)

*తల:- అయ్యా! తుకారాంగారూ! ఊరిపురోహితులు రామేశ్వరభట్టుగారు తమరిని రేపుప్రాధున చావిడివద్దకు రమ్మన్నారు.

*తుకా:- ఎందుకూ?

*తల:- ఏమోనండి, అదంతా మాకు చెప్పతారా. చెప్పినంత చేసేవాణ్ణి; నీ బానిసను, తలారిసి.

*తుకా:- సరే అట్లేవత్తునని చెప్పా.

(నిష్క్రమించును)

సోదరులారా! కాలమెప్పటికినీ ఒక్కరీతిగా ఉండదు. వినమయములో ఏమి సంభవించునో ఎవరికెరుక? మరల మనమందరము ఈవిధముగా సత్కాలక్షేపము చేసేదెన్నడోయేమో? ఒక్కమారు అందరమున్నూ భక్తితో భజనచేసిపాదము. రండి కీర్తన పాడుదము.

(తుకారాం గానముచేయును. భక్తులు అందుకొని పాడుదురు.)

ప్ర ఘ ట్ట క ము ౧౭

[రామేశ్వరభట్టు, జయరామస్వామి, మరొక బ్రాహ్మణుడు ధర్మానసములో -
గుండుదిండ్లు. తెల్లనిబట్ట పరుపు తివాసీలమీస ఉంటారు.]

రామే:- జయరామస్వామీ! తుకారాం వస్తాడాలేవా? ఏమనుకొంటారు.

జయ:- మనము ధర్మానసంలో కూర్చొని విచారణ చేస్తామని ఎప్పుడైనా -
అతనికి చెవిలో ఊపి ఉంటారు.

బ్రాహ్మ:- అట్లైతే రాకుండా ఎగవేస్తాడనుకొంటా.

రామే:- వచ్చినారే, రాకున్నారే. రాకపోతేమాత్రం పనులుతామా. అతడు
దోషియని పరోక్షంగా నిర్ణయించి వేస్తాము.

(తుకారాం పగవేశము)

ఎస్తాడో రాడో అనే వివాదానికి తావులేకుండా తుకారాం రానే వచ్చేను
లెండి.

తుకా:- దేవతాస్వరూపులకు, బ్రాహ్మణోత్తములకు ఈ దాసుడు సాష్టాంగ
దండ ప్రణామము చేయుచున్నాడు (అట్లే చేయును.)

రామే:- తుకారాం! శ్రీమంతు పటిలుగారు మాకు వందన ఆజ్ఞాపత్యాన్ని
నీకు మొదలే వినిపిస్తున్నాను. విను.

“శ్రీమద్వేదమూర్తులైన యజన, యాజన,
అధ్యయన, అధ్యాపక, దాన, పృతిగ్రహ,
షట్కర్మని రతులైన, వేదవేదాంగనిష్ఠాతులైన
షట్చాన్ద్ర ప్రతిపాదకులైన బ్రహ్మ శ్రీ

రామేశ్వరభట్ట పురోహితుల వారికిని, బ్రహ్మశ్రీ జయరామస్వామి అయ్యవారికినీ, ఈ అజ్ఞా పత్రమూలంగా సెలవిచ్చుట యేమనగా, మీరిద్దరున్నూ మరొక బ్రాహ్మణ మహాశయుని చేర్చుకొని ఈ గ్రామంలో ఉండే తుకారాం అను నాతడు ధర్మవిరుద్ధముగా వర్ణాశ్రమాచార విరుద్ధముగా వర్తించుకొనుచు అపచారము చేసినాడను నేరములు ధర్మాసనములో విచారించి నేరము మీ సమష్టి అధిష్ఠారములో పైర పడినట్లైతే మీకున్యాయముగా తేచినవిధంగా శిక్షింపగలరు—పట్టెలు.”

విన్నాపరూప, శ్రీమంతు పట్టెలుగారి ఆజ్ఞలు.

తుకా:- చిత్తం. విన్నాను. నేను ధర్మవిరుద్ధ చర్యలను చేసినానని మీరు. విచారించి నిరూపించినట్లైతే మీ యిష్టం వచ్చినట్టు శిక్షించండి. సంతోషముగా శిక్షకు బద్ధుడవైయుందును.

రామె:- ఏమండీ, విచారణను ప్రారంభింతమా.

జయ } చిత్తం. శ్రీ గణాధిపతయే నమః. ఆరంభించండి.
బ్రాహ్మ }

రామె:- (తుకారాంతు) నీపేరేమి?

తుకా:- తుకారాం.

రామె:- నీవెవ్వరు కులం?

తుకా:- శూద్రకులంలో జన్మమెత్తినా.

రామె:- ఏ వృత్తి?

తుకా:- విశ్వసేవావృత్తం.

జయ:- నీవు వర్తకుడవు కావా?

తుకా:- ఆ వృత్తిని వదలుకొని చాలా కాలమైనది.

రామె:- మీరు విశ్వసేవావ్రతమేమి వృత్తి?

తుకా:- సమస్త ప్రాణులనిష్కామ సేవయే విశ్వసేవావ్రతం.

రామె:- సమస్తవర్ణసర్వప్రాణిసేవ నీచముకాదా?

తుకా:- ఇతరులను యాచింపకుండా, మోసగింపకుండా, హింసింపకుండా సత్యమునే ఆశ్రయించి చేయు సేవవిట్టిదైనను పరమోత్తమం.

రామే:- ఊహ కాసిమ్ము. తుకారాం. నీపై ఆరోపింపబడిన నేరము విను.

“నీవు శూద్రకుల సంజాతుడవయ్య నీవు వినరాని పలుకరాని పవిత్ర వేదములను, అభంగములను గారచించి శూద్రాదుల కందరికిని బోధ చేసినావు. నీవు చండాలాదులను శిష్యులనుగా చేసుకొన్నావు. వారిని స్పృశించి వర్ణసంకరము చేసినావు. మాస్వాజీబాబాయను బ్రాహ్మణ మఠ స్వామిని నీశిష్యులచే కొట్టించినావు. నీకుభోగముదాని సహవాసము కలదు.” ఇవి నీపై మోపబడిన నేరములు. వీటి నొప్పుకొనెదవా లేదా?

తుకా:- తాము సెలవిచ్చిన వాటిలో కొన్ని యసత్యములు, కొన్ని యధార్థములు కలవు. నాకు చండాల శిష్యుడుండుట నిజము. జాతిచండాలరు చండాలరుకారు. వారు హరిజనులు † కర్మ చండాలులే నిజమగు చండాలరు. ఒక భోగముస్త్రియు నాశిష్యురాలే. ఆమెను సంస్కరించి వృత్తిని పదలించి యుద్ధరించినాను. ఆమె నాకు బిడ్డ వంటిది. ఇక వేదములను గురించి నా మనవి యేమన ఆవి విశ్వమున కంతటికిని సంక్రమించిన పెద్దలయాస్తి. “కృణ్వంతో విశ్వమార్గం” అని వేదములాదేశించియుండ శూద్రులకు వేదాధికారము లేదనుట అపచారము. ఈ విచారణ సాగుటకుముందు సభవారి నొక ప్రశ్న మడుగుతున్నాను. స్వాములారా! ఇది బ్రహ్మసభకదా! ఇట్టి పంచాయితీ సభలో ధర్మనిర్ణయప్రకారము విచారణ బరుగునాయని తెలుసుకొనదలచినాను.

రామే:- ఇది బ్రహ్మ సభయే. ఇదే పంచాయితీసభ. ఇందు ధర్మశాస్త్ర ప్రకారమే విచారణజరుగును. అందేమియు సందేహములేదు. తెలిసినదా?

తుకా:- చిత్తము. అయితే నాపై నిందారోపణలు చేయువారెవరు?

---

† కడజాతివారికి “హరిజన” నామము మొదట ఇచ్చినవారు తుకారామ స్వామిగారే.

రామే:- మేమే చేస్తున్నాము.

తుకా:- అట్లైతే తాము విచారణకర్తలుగా నుండజాలరు.

రామే:- ఎందుకు?

తుకా:- తాము వాడిస్తానమందుడవలెను. నేను ప్రతివాడిస్తానమందున్నాను. అటుకొక తామే నిందారోపకులగువాడులును తామే విచారణచేయు అధికారులును నగుట ధర్మవిరుద్ధము.

రామే:- పట్టెలుగారంపిన ఆరోపణములను నీకు వినిపించినాము. దానికేమి సమాధానము.

తుకా:- అట్లైతే పట్టెలు వాఙ్మూలము ప్రమాణయుక్తముగా మొదలు సభలో వెల్లడికావలెనుకదా!

రామే:- ఇవన్నియు కుతర్కములు. నీవు మేమడుగు ప్రశ్నలకు మొదలు సమాధానమిమ్ము.

తుకా:- అట్లేకానియ్యండి. తమ చిత్తమువచ్చినట్లు చేయండి.

జయ:- నీవు చండాలుని స్పృశించినావు కదా. అది తప్పుకదా?

తుకా:- నా దృష్టిలో అది తప్పుకాదు.

జయ:- అదెట్లు?

తుకా:- వారును మానవులే. ఇతరజాతులలో నున్న దృవిం చిన రీతిగా చండాలులందును గొప్పవారు వెలసినారు. మరి మనపూర్వీకులును వారి నాదరించినారు.

మహిషంబుచే వేదమహిమంబు చాటించె

జ్ఞానదే వెకనాఁడు జనులు వెగడ;

భక్తిచే నొప్పు నభంగంబు లొకనాఁడు

ప్రకటించె నామదేవ ప్రభుండు;

చండాలునశనంబు చవిగొన్నయేకనా

భోకనాఁడు మెప్పించె నకల జనుల;

హీనజాతినిఁబుట్టి యెసఁగినరోహిదా

సొకనాఁడు జ్ఞానియై యొప్పెమహిని;

గౌరవము గోలుపోయిరే వారలెల్ల?
 వేదపఠనంబు సేయరే విజ్ఞులగుచు?
 జ్ఞాన దానంబు సేయరే మానవులకు?
 వారి చర్య లపూర్వమై పరగె నొక్క?

ఎట్టి మహాపురుషులనందరిని హరిజనులనుటకేమైనా నందేహముండునా?
 జయ:- ఇదంతా యుక్తి వాదము

బ్రాహ్మ:- ఇతడు బ్రాహ్మణ ద్వేషి.

రామ:- పూర్వపు ముచ్చట అట్లుండని. ఏ జాతివారు ఆజాతి ధర్మాన్ని అను
 సరించుచులనా లేదా? స్వదర్మ నిధనం శ్రేయః పరధర్మ భయాపహః అ
 అన్నాడు శ్రీ కృష్ణ పరమాత్మ.

తూకా:- స్వాములారా, భక్త వత్సలుండును, శరణాగత రక్షణుండును,
 ఆర్తత్రాణపదాయునిండును నకలలోక నిర్మాతయు, అయిన భగ
 వంతుడు జాతిమత భేదములు నిర్ణయింపలేదు. ఆ పరమ పురుషుడు
 ఒక్కొక్క సమయములో ఎట్టిలీలలను ప్రకటించెదో వినుడు.

భక్త కచీరునిపడుగుపైఁ బోగుల
 సంధించి నేసినచక్కధరుండు,
 రోహిదాసుగృహంబులోపలతోళ్లతోఁ
 జెప్పలఁ గుట్టిన శ్రీవరుండు,
 చామాజిపండితుధర్మంబు గాపాడఁ
 దలవరియైనయన్నదానవారి,
 కుమ్మరికులజాతౌ గౌరాకు సారెపైఁ
 గుండలు కల్చిన గోత్రధరుండు

శబరి యుచ్చిష్టమును దిన్నచారుమూర్తి,
 విదురునింట భుజించినయమవిభుండు,
 బాణువాకిట బండ్లైన ప్రమథపతియు,
 జాతి భేదంబు పాటింప జాలిరొక్కొ?

రామ:- ఇదంతా విషయాంతరం. మహాత్ములయొక్కయు, దేవతల
 యొక్కయు పారాణిక గాథలను మేముగూడా వినినాము. అదికాద
 మేము విచారించునట్టిది. ఇప్పుడి మహారాష్ట్ర దేశములో జనుః
 ఆచారాలెట్టివో వాటికనుకూలముగా వర్తించుకొనవలెనా లేదా?

తుకా:- మవము ఏకీభవించి ఆచరించుకొను పద్ధతులే అచారములగును. అవికూడా దేశకాలముల ననుసరించి మారుచుండును. ఒకనాడు నియోగాదులు, ద్వాదశపుత్రులు, మాంసభక్షణము మున్నగునవి శిష్ట సవాచారములుగా నుండలేవా? అవి యిప్పుడు నింద్యములైనవి.

రామే:- తుదకు సీపనే ముచ్చటయేమి? శూన్యలప మేవాధికారము కలదందువా?

తుకా:- అవును. కలదుమను. గుణమే ప్రధానముకాని జాతి ప్రధానము కాదు.

అటుత జందెంబువాల్చువాడగజుండె?
వేదములుపాడినంతనె విప్రుడగునె?
ధరణి సన్మార్గవర్తియై ధర్మమరసి
పరహితరతుం డగునతండె బ్రాహ్మణుండు.

రామే:- ఏమండీ, ధర్మమూర్తులారా, వింటున్నారా ఇతని ధిక్కారవాక్యాలు. ఇతడు పాషండుడు. చార్వాకులపద్ధతిపై వాదిస్తున్నాడు.

జయ:- రామేశ్వరభట్టుగారూ, ఈ చర్చ యింక చాలించండి. అతడివిషయములో దోషమునే మేముంటున్నాము.

రామే:- సరి, మరొక్కమాట. ఏమయ్యా, తుకారాం. నీవు మాస్వాజీబాబాను ఏల నీ శిష్యులచేత కొట్టించినావో అది చెప్పకపోతివి.

తుకా:- స్వామీ. అది అబద్ధము. నన్నే మాస్వాజీబాబాగారు నిష్కారణముగా హింసించిరి. అటుతర్వాత శంభాజీ ప్రేరణచే కొందరతన్ని కొట్టరిని వింటిని. శంభాజీయే నాకీవార్త తెలిపెను. అది చాలా గొప్ప అపరాధమని అతనితోచెప్పి బాబాగారి క్షమాపణ వేడుకొనుమని బుద్ధి చెప్పితిని.

జయ:- ఇదంతా అబద్ధమేగండి. పాపమా బాబాను కొట్టించుటకితడే కారకుడని ఊరిలో అందరున్నూ అంటున్నారు.

రామే:- తుకారాం. నీవీవిషయములో నిర్దోషమగుటకేమైన సాక్ష్యమియ్యగలవా?

కా:- నాకుసాక్ష్యముతో అవసరములేదు. నేనుసత్యమునే చెప్పుచున్నాను. నమ్మితే సముద్రు లెకున్నమానుడు.

రామే:- ఊ, సరే. అంతా వినుకొన్నాము. ఎమయ్యా మనమింక తీర్పు చెప్పదమా.

జయ } ఆ కానియ్యండి. అలన్యమెందులకు?
బ్రాహ్మ }

రామే:- తుకారాం, నీవు దోషివని మేము నిర్ణయిస్తున్నాము. దానికిగాను శిక్ష యేమోవిను. నీవు ఈదేహాగ్రామమును రేపు సాయంత్రములోపుగా పదలిపెట్టి వెళ్ళిపోవలెను. మరియు నీ అభంగముల గ్రంథములను ఇంద్రావతీ నదిలో పారవేయవలెను.

తుకా:- ఇంతకరినముగా, ఇంత నిష్కారణముగా తాము నన్ను శిక్షించుట న్యాయము కాదు.

రామే:- మా నిర్ణయము అన్యాయమని అంటావా?

తుకా:- మీకు ఎదురాడజాలను. కాని ఈ దేహాగ్రామములో నాకు ఇల్లు చాలి బంధువులు, మిత్రులు కలరు. పైగా ఇచ్చట నెలకొనియున్న పాండురంగ విర్రలస్వామినుండి ఎడబాటును నహింపజాలను. కావున కరుణింపవలెనని ప్రార్థించు కొనుచున్నాను.

రామే:- మాయాజ్ఞకు తిరుగు లేదు. ఇంతటితో ఈ ధర్మానసముపరిసమాప్తి. ఏమంటి వెళ్ళదాము రండి (ధర్మ నిర్ణేతలు వెళ్ళుదురు.)

తుకా:- పాండురంగా, నీ దివ్యలీలలు నాకర్థమగునా? నీ నంకల్పమెటులో అటులే యగుగాక. నీవు అనాడు కలలో నన్ను అభంగాలు వ్రాయుచుంటిమి. ఈ నాడు అవి ఇంద్రావతీలో పారవేయవలసినవచ్చినది. ని ఎడబాటుగూడా విర్పడనున్నది. కాదు. అట్లు ఎన్నటికినీ కావేరదు. నిన్ను నేను వదలను. ఇది బాగా జ్ఞాపకముంచుకొనుము.

ప్ర మ ట్ట క ము ౧౮

ఇంద్రాణీ నదీతీరము.

గంగాధర:- శంభాజీ, విన్నవా మన గురువుల వారిని గురించిన విశేషాలు.

శంభాజీ:- ఏమిటి అవి సెలవియ్యండి.

గం:- కూర్మిదాసు అనేకాపు తుకారాంగారిపై నేరముమోపి ఛాన్యనష్టం కట్టి యిచ్చే అట్లు నిర్బంధించెనట.

శం:- అవును. ఆ సంగతి విన్నాను. ఏమైనది.

గం:- ముఘ్నపర్తులు ముప్పందుము పండుతుందని అంచనావేస్తే రెండు పుట్ల పండుము పండిందట. కూర్మిదాసు కూడా ధర్మాత్ముడే. ఎక్కువగా పండిన పంటను తుకారాంగారిచ్చేవానికి వచ్చెను.

శం:- స్వామిగారు తీసుకొన్నారా?

గం:- లేదు. ఎక్కువగా పండిన పుట్టెడు జొన్నలను బీదలకు పంచిపెట్టించి నారు.

శం:- ఆహా—ఎంతటి నిష్కామయోగము.

గం:- మరిమొన్నటి సంగతి విన్నావా?

శం:- ఏమిది?

గం:- తుకారాజుస్వామి ధర్మవిరుద్ధముగా ప్రవర్తించినారని ధర్మనిర్ణేతలు వారిని గ్రామమునుండి వెళ్లగొట్టినారు. వారి గ్రంథాలను ఈ యంద్రాణీలో పారవేయుట కాజ్ఞాపించినారు.

శంభా:- అదినాకు తెలియును. కాని తర్వాతి సంగతి తమకు తెలియనట్లున్నదే!

గంగా:- కొంత కొంత తెలుసునులే. అయినను నీసోటనే వినదలచినాను. తెలుపుము.

శంభా:- బ్రహ్మసభగా నేర్పడిన ముగ్గురు బ్రాహ్మణులు మహాత్మా తుకారాము నాయనగారిపై అబద్ధనిందలను మోపిరి. వాదిచేడు. సాక్షులు లేరు. మహాత్ములుకూడ సాక్షులను కోరలేదు. వారి సమాధానములను నిర్దేశితముగా అబద్ధములని తేల్చివేసి అర్థములేని శిక్షలువేసిరి.

గంగా:- అదంతయు విన్నాను. తర్వాతి సంగతేమి?

శంభా:- తర్వాత గ్రామప్రముఖులు, భక్తులు, గుంపులు గుంపులుగా పట్టెలు. గారింటిని ముట్టడించి మహాత్మాగారి కెవిడమైనబాధ కలిగినను మేము నహింసమని అల్లరిచేసిరి. కొందరు మాస్వాజీని ముట్టడింపగా అతడు తానేమియు చేయలేదనిచెప్పి పట్టెలుపద్దకు వెళ్ళి తుకారామస్వామిపై తనకేమియు పగలేదనియు, అతడు నిర్దోషునియు తెలిపిపోయెను. పలువురు గ్రామముపదలి తుకారాం మహాత్ముని వెంటనే పోదుమనిరి. మరికొందరు ఛత్రపతి శివాజీ మహారాజుగారిపద్ద మొరలిడుదుమని సిద్ధమైరి. ఇదంతయు నొకయెత్తుకాని పట్టెలుగారి సంగతి యొకయెత్తునుమా!

గంగా:- అదేమి?

శంభా:- పట్టెలుగారికి నిన్నరాత్రి కలలో శివ పాండురంగస్వామి కనబడి మహాత్మా తుకారామస్వామిపై అన్యాయముగా విధించిన శిక్షను తత్క్షణమే తొలగించుమని ఆదేశించిపోయెనట.

గంగా:- చాలా చిత్రము. పట్టెలుకూడా ధన్యుడైనాడు.

[తుకారాం భజనచేయుచు ప్రవేశించును. వెనువెంట విఠోబా, బిజీబాయి, సుందరి మరికొందరు దీనాననులై, పత్తురు]

తుకా:- పిల్లకోయిలల్ బసులకు బీగ్గతిఁగూర్చుఁ
గాకిపిల్లలు కడుముద్దు కాకములకె
ఇతరకవిరాజులల్లినకృతులరీతి
వెలయకున్న నాకవితయే పియమునాకు.

ఈ నాయభంగముల గ్రంథమును ఇంద్రావనీనదిలో పారవేయుటకు చేతులాడుకున్నవికదా. నాభక్తి రసమంతయు ఈ ప్రవాహములో కొట్టుకొని పోవలసినదేనా? ధర్మాసనమున ధర్మమూర్తులు నిర్ణయించిన నిర్ణయమును, ఉల్లంఘించుట మహాపాతకముకదా. ఓ యంద్రావనీ, నీబింతపరకు పాండురంగని సేవకురాలవని నమ్మితిని. కాని నీ కుటిలప్రపరత్న మిప్పుడు కదా వెల్లడియయ్యెను. పాండురంగా ! నీవునన్నెల వృథాశ్రమకు పాలుసేసితివి. ఆభంగముల రచించుటకు నీదే ఆదేశము. మరియిప్పుడు వాటికి బలసమాధి.

కావించుటకును నీదే అజ్ఞయైనది. నన్నెన్నిమారులని పరీక్షింపనెంచినావు. ఇదిగో ఏమాత్రమున్నూ జంకక నీయాజ్ఞను నెరవేర్చుచున్నాను. కవిత్వమా! నీకును నాకును నేటితో ఋణానుబంధము తీరిపోయినది..... ప్రపంచ కామితములన్నింటినీ త్యజించుచూ వచ్చిన నాలో ఈ రచనలు ఎంతటి దుర్మోహమును కలిగించినవి. నారచనలు లేకుంటే ప్రపంచానికి లోటు కలుగునా? ఎందరోమహానుభావులు లోకనముద్దరణార్హమై తమజ్ఞాన సర్వస్వమును అనుగ్రహించి పోయి యుండగా ఆగర్భదరిద్ర్యుడనగు నేను అంత కన్న నెక్కువ సమర్పించు కొనగలిగినదేమియును లేదు.

గంగా:- మహాత్మా తుకారాం గారూ ! మీరు చాలా ఖిన్నులైనారు. మీకు చాలా అవచారము జరిగినది. దీనికి ప్రతీకారమే లేవా?

తుకా:- నాకేమియు విచారములేదు. నన్నుకొద్దిగా ధ్యానముచేసుకొననిమ్ము. (స్వగతము) ప్రియ జనకా, పాండురంగా !

దేవ ! యోజగన్నాథ ! యోపీననాథ !
సాధురక్షక ! భక్తవత్సల ! రమేశ !
నీకృపాతిశంబున నియంతితోడఁ
బ్రతుకఁగంటిని జగతిలోఁగుతుక మెనఁగ.

ఘ్రుతుచే వేధలొందిన క్షేభలుడిపి
దుష్టబాధలఁ బొగిలినఁ దుష్టినిచ్చి
చెట్టబాటలు త్రొక్కిన శిక్షచేసి
కాచుచుంటివి తండ్రీవై కరుణతోడ.

సాధుగణముల సేవించు జనుఁడనేని
జీవకోటుల హింసను జేయనేని,
ఒరుల ధనములఁ గోరక యుంటినేని,
నీదుకరుణకుఁ బాత్రుండ నీరజాక్ష !

జగతిలోని జీవనమింక జాలు; నన్ను
జీరి భవదీయ సన్నిధిఁ జేర్చికొనుము.
సంకటంబుల నిండిన జన్మమొల్ల.
లయము నొందింపు నీకాంతి రాశిలోన

ప్రియసోదరులారా ! పెద్దలయాజ్ఞ పాలించువాడనై నా రచనల నన్నింటిని మీరందరును సాక్షులుగా నుండగా ఈ యింద్రాణి మాత గర్భమందు వేయుచున్నాను.

[పటేలు-పలువురు జనులు ప్యవేశింతురు]

పటేలు:- మహాత్మా, ఆగు ఆగు. సారవేయవలదు. వలదు. (పటేలు సాష్టాంగపడి తుకారాము పాదములకు మొక్కును.)

విఠోబా:- జై-మహాత్మా తుకారాం స్వామికి. (అందరును జయధ్వానములు చేయుదురు. తెరలోపల పలువురి అనుకరణము)

తుకా:- పటేలుగారూ. మీ యాజ్ఞను మీరే యుపసంహరించుకొనుటయేల?

పటేలు:- నాకు దివ్యాదేశమైనది. ఆ వివరములు మరొక మారు విశదీకరింతును. పైగా ప్రజలందరు తమరిని ప్రేమించినవారగుటచే చాలా భాధపడుతున్నారు. మరి పంచాయతీసభవారి తీర్పు అక్రమము, నియమ విరుద్ధము. అశాస్త్రీయమని స్పష్టపడినది. కాన నాతప్పను, పంచాయతీ తప్పను తాము క్షమింపవలెనని మరొక మారు మీకాళ్లను ఆశ్రయిస్తున్నాను.

వి:- మహాత్మా తుకారాముకూ జై (ఇతరులారినాదమందుకొందురు)

తుకా:- ప్రభూ ! మీమొదటి యాజ్ఞ కిదానుడెట్లు బద్ధుడో ఇప్పటి యానతి కిన్నీ అటులే ! కానిండు. ఇదంతయు పొందురంగని లీలయే. నాకు తెలిసినదిలెండి !!

భక్తులారా. ఇక మరొక్క సారి ఆ సాధు రక్షకుని, ఆ జగన్నాటక నూత్రధారుని భక్తి కొలది మంగళముగా స్మరించండి.

శంభా:- జయ పొందురంగా!

గంగా:- జయ విఠల్!

(అందరును జయ విఠల్, హరి విఠల్ అని ధ్వనింతురు)

(తుకారామ మహాత్ముని చుట్టును తిరుగుచు భజన చేయుచుందురు.)

అనుబంధములు

తుకారాము స్వయముగా రచించిన అభంగములను కొన్నింటిని తెనుగు అర్థముతో నిందు పొందుపరుచుచున్నాను. నాటకప్రదర్శనమందు ఆవసరమని తలచినవారు తుకారాం పాత్రతో నీ క్రిందివి గానము చేయింప వచ్చును—ఈ క్రిందివన్నియు మరాఠీ అభంగములు—

౧ వ ప్ర ఘ ట్ట క ము

సమో అదిరూపా ఓంకారస్వరూపా	
విశ్వచియారూపా పాండురంగా	౧
తుర్యూనతేనే తుర్యగుణగాఢా	
తేజోసుఖీరహా సర్వకాళ	౨
తూచశ్రోతావక్తా జ్ఞానసీతంజన	
సర్వహోజే జాజేతుర్యూహాతి	౩
తుకాహ్మతో జేధేనాహమీతూపణ	
సమావే తేకోణే కవణాలాగీ.	౪

హే పాండురంగా, నీవు అదిరూపుడవు, ఓంకార స్వరూపుడవు. విశ్వ రూపుడవు, నీకు నమస్కారము. నీ శక్తిచేతనే నీ గుణములను గానము చేయుదును. నీ కృపచే సర్వకాలమందు నుఖుడనై యుందును. నీవే శ్రోతవు, వక్తవు. జ్ఞానమునకు మూలము. అన్నియు నీచేతిమీదుగా నడుస్తున్నవి. నీకును నాకును భేదములేదు. నేనెవ్వరికి నమస్కరింతును.

సు. ప్రతాపరెడ్డి గ్రంథములు

౧. యువజన విజ్ఞానము	3-౦-౦
౨. ప్రజాధికారములు	౧-౪-౦
౩. భక్త తుకారాం	౧-౦-౦
౪. హైందవధర్మవీరులు	౧-౪-౦

ప్రాప్తిస్థానము :-

సు. ప్రతాపరెడ్డి

తుల్జాగూడ,

హైదరాబాదు దక్కన్.